EPIDEMIOLOŠKI INSTITUT –
Zgrada Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo
ROCKEFELLEROVA 2, ZAGREB

POVIJEST GRADNJE, VALORIZACIJA I PRIJEDLOG KONZERVATORSKIH SMJERNICA

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI

ZAGREB, LIPANJ 2023.

EPIDEMIOLOŠKI INSTITUT –
Zgrada Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo

ROCKEFELLEROVA 2, ZAGREB

POVIJEST GRADNJE, VALORIZACIJA
I PRIJEDLOG KONZERVATORSKIH SMJERNICA

Zagreb, lipanj 2023.

KONZERVATORSKI ELABORAT

Autor

Dr. sc. Joško Belamarić

Grafička obrada nacrta

Luka Hornung, univ. bacc. ing. arch.

Fotografije

Paolo Mofardin

Grafičko oblikovanje

Franjo Kiš, ArTresor naklada

Korektura

Iva Vidović, mag. hist. art.

Restauratorsko sondiranje

Špatula d.o.o.

Mirta Krizman, dipl. restaurator – konzervator, kiparica (voditeljica

Dijana Fadljević Hulina, mag. konz. – rest. umjetnina, slikarica (stručna suradnica)

Lektura

Mirko Sardelić

Rosanda Tometić (poglavlje VII)

Recenzenti

Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh.
Dr. sc. Marijana Sironić

Naručitelj

Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Izvršitelj

Institut za povijest umjetnosti

Voditelj

Dr. sc. Joško Belamarić

SADRŽAJ

UVOD 7

I. ANALIZA ARHITEKTONSKIH OBILJEŽJA I ZATEČENOG STANJA 9
- I.1. Smještaj 11
- I.2. Organizacija unutarnjeg prostora 11
- I.3. Unutarnja oprema 16
- I.4. Pročelja 17
- I.5. Krovište 19
- I.6. Materijal i tehnika gradnje 19
- I.7. Građevinsko stanje 20

II. GENEZA GRADNJE I ADAPTACIJE 21
- II.1. Gradnja i opremanje 23

III. VALORIZACIJA PROSTORNO--ARHITEKTONSKIH OBILJEŽJA 33

IV. VASILIJ MIHAJLOVIČ ANDROSOV – PROJEKTANT EPIDEMIOLOŠKOG ZAVODA 37

V. KONTEKST GRADNJE BLOKA ŠKOLE NARODNOG ZDRAVLJA S EPIDEMIOLOŠKIM ZAVODOM NA ZELENOM BRIJEGU 41
- Zaključak 45

VI. PRIJEDLOG KONZERVATORSKIH SMJERNICA ZA UREĐENJE I OBNOVU 47

VII. KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI ISTRAŽIVAČKI RADOVI 51
- VII.1. RESTAURATORSKA ISTRAŽIVANJA 52
- VII.2. ZAKLJUČCI 70
  - INTERIJER 70
  - PROČELJA 72
  - ELEMENTI IZVORNOG OBLIKOVANJA PROČELJA (RAZVRSTANI PREMA MATERIJALIMA) 72

VIII. KATALOG OBLIKOVNIH ELEMENATA PROČELJA I INTERIJERA 77
- DEKORATIVNA PLASTIKA PROČELJA 79
- STOLARIJA PROČELJA 82
- DEKORATIVNA PLASTIKA INTERIJERA STUBIŠTA 85
- OBLIKOVNI ELEMENTI STUBIŠTA 90
- STOLARIJA INTERIJERA STUBIŠTA 92
- OPREMA INTERIJERA STUBIŠTA 93
- STOLARIJA INTERIJERA AUDITORIJA 94
- PODNE OBLOGE PROSTORIJA NA II KATU 95
- OPREMA INTERIJERA STUBIŠTA 96
- ZGRADA »HIGIJENSKOG ZAVODA«, NAMJEŠTAJ 97

IX. POSEBNI UVJETI ZAŠTITE KULTURNOG DOBRA 117

X. IZVORI I LITERATURA 125
- X.1. Izvori 126
- X.2. Literatura 126

Licencije 128

Nacrt Zagreba, Gradski građevni odsjek, 1923.

Snimak iz zraka, 2020.

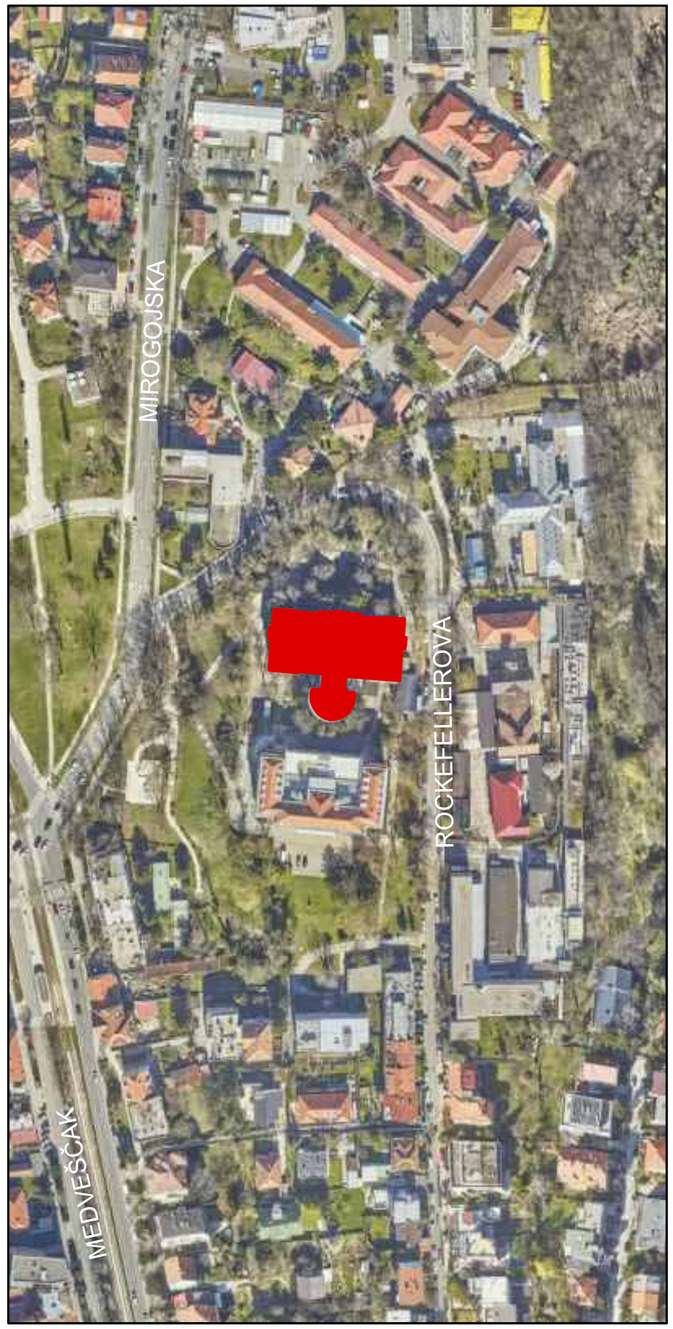

Današnja katastarska karta

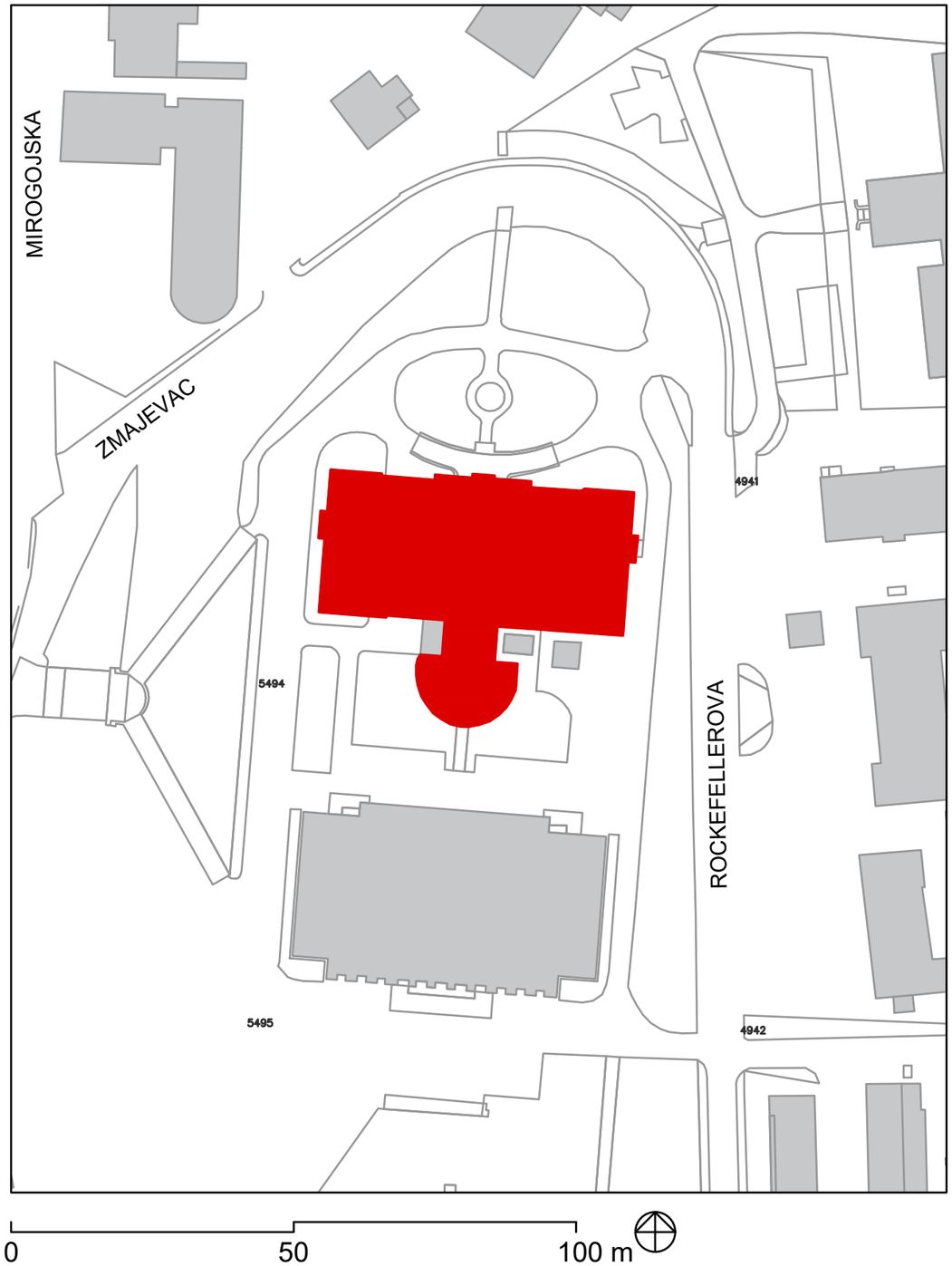

Snimak iz zraka, 2020.

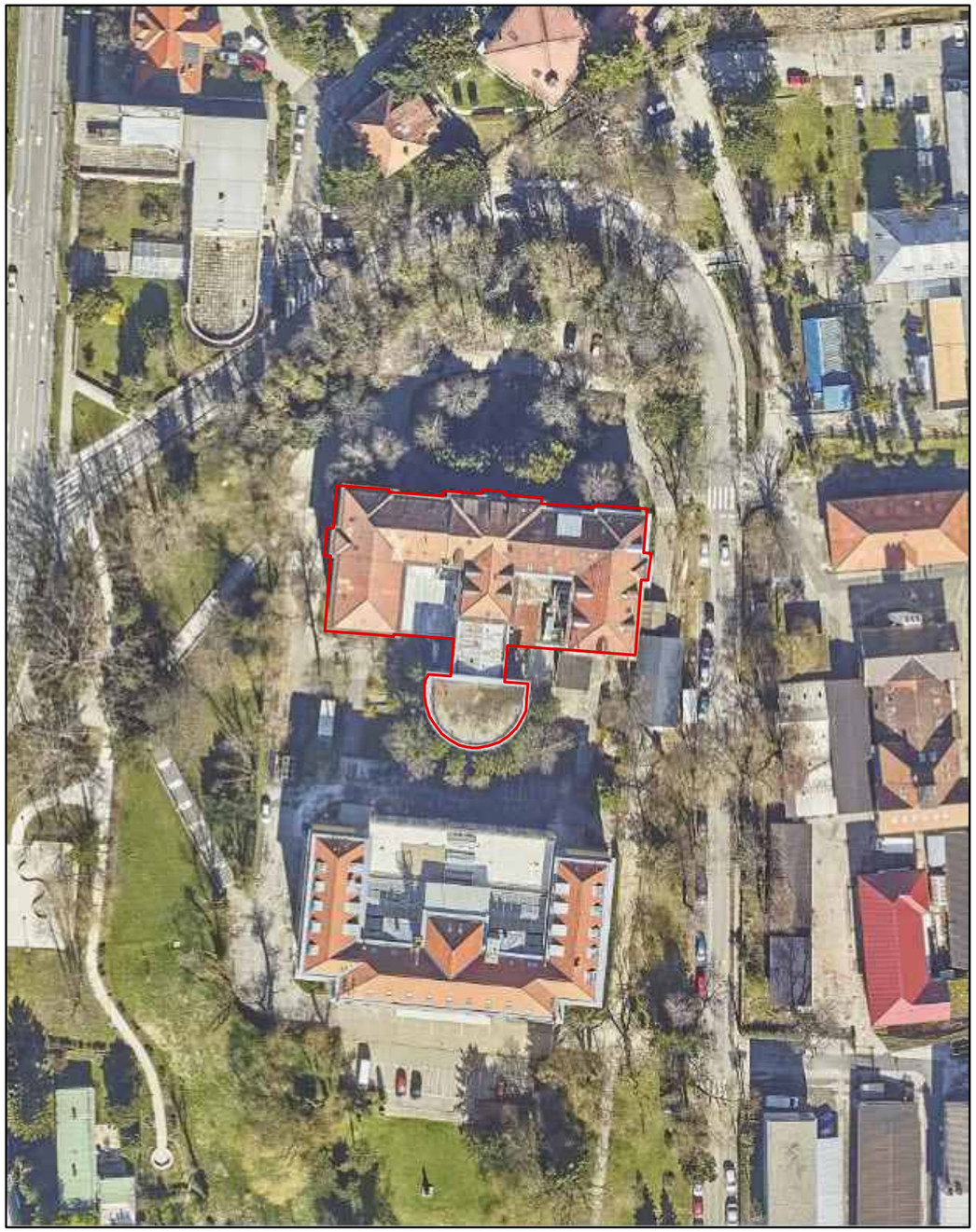

Škola narodnoga zdravlja s Epidemiološkim zavodom u Zagrebu (1927.)

Objekt: EPIDEMIOLOŠKI INSTITUT – zgrada Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo

Lokacija: Rockefellerova ul. 2, 10000 Zagreb, k.č.br. 3221, k.o. Centar.

Vlasnik: Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Rockefellerova ul. 7, 10000 Zagreb

Korisnik: Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Rockefellerova ul. 7, 10000 Zagreb

Status: Zgrada Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo smještena je na k.č.br. 3221, k.o. Centar. Nalazi se u obuhvatu kulturnog dobra Povijesna urbana cjelina Grad Zagreb, upisanog u Registar kulturnih dobara RH, Listu zaštićenih kulturnih dobara pod reg. br. Z-1525, te se na istu primjenjuje Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. Izradu konzervatorskog elaborata kao dijela projektne dokumentacije za potrebe cjelovite konstruktivne sanacije i obnove zgrade Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, »Epidemiološkog zavoda« Rockefellerova ul. 2, 10000 Zagreb, naručila je tvrtka TEHNOINVEST, Supilova ulica 7a u Zagrebu. Zgrada Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo će se obnavljati sukladno Zakonu o obnovi zgrada oštećenih potresom na području grada Zagreba, Krapinsko-zagorske županije i Zagrebačke županije, kojim se zgrade javne namjene obnavljaju cjelovito.

Katnost: Po + P + 2

Namjena: Građena je za Bakteriološki, odnosno Epidemiološki zavod

Vrijeme gradnje: 1924.–1927.

Naručitelj: Higijenski zavod sa Školom narodnog zdravlja

Projektant: Vasilij Mihajlovič Androsov (rus. Василий Михайлович Андросов; Odesa, 6. VI. 1873. – 13. IX. 1944., Beograd)

Kasniji zahvati: adaptacija potkrovlja uz nadogradnju 1953., prema projektu arh. I. Moraveca, te nadogradnja kata nad auditorijem godine 1960., prema projektu I. Štetića i Vodopije

Tehnika: armirano-betonska i kamena građa, opeka, žbuka, dekorativni naliči, mramorizacija, drvenarija i bravarija

Stilske značajke: »visoki akademizam«

UVOD

Zagrebačku arhitekturu dvadesetih godina prošloga stoljeća karakterizira izrazito širok raspon stilskih nazora. S jedne strane – dobro uhodana tradicija, s druge – kozmopolitske tendencije ne više posredovane samo kroz prizmu bečke škole (Kovačić koji se obrazuje kod Wagnera, Hugo Ehrlich kod Karla Königa, Zlatko Neumann studira kod Adolfa Loosa, Antun Ulrich kod Josefa Hoffmanna), nego i kroz iskustva koja su domaći arhitekti stjecali širom Europe (Drago Ibler, Zdenko Strižić, Josip Pičman kod Hansa Poelziga u Berlinu, Mladen Vidaković, Zvonimir Kavurić u Pragu, Juraj Neidhardt i Ernest Weissmann kod Le Corbusiera, Ivan Zemljak kod Jacobusa Johannesa Ouda). Jedna od točaka na kojoj se može plastično shvatiti velik raskorak često vidovitih programskih i projektantskih stremljenja naspram realnih izvedbenih mogućnosti zagrebačke sredine jest Zeleni brijeg iznad Gupčeve zvijezde, na kojemu će u to doba biti podignut golemi multifunkcionalni sklop zdravstvenih institucija, koji i danas dominira čitavim okolnim prostorom.

Gradnji je prethodio natječaj za »Kraljevski državni epidemiološki zavod«, na kojemu je prvu nagradu dobio projekt Drage Iblera (1922.) – koji je slavno odbačen. Istovremeno se u Beogradu gradi i svečano otvara zgrada iste namjene. Možda karakter njezine stereotipne akademske arhitekture indirektno govori zašto Iblerov projekt nije mogao biti tada prihvaćen. Nakon što je natječaj propao, zgrada u Zagrebu je podignuta prema novim nacrtima, nastalim dvije godine poslije.

Zavod se na kraju počeo graditi ujesen 1924. prema dosad nepoznatim nacrtima ruskog arhitekta Vasilija Mihajloviča Androsova, jednog od ruskih arhitekata zaposlenih u Arhitektonskom odjeljenju Ministarstva građevina u Beogradu, vjerojatno nakon internog natječaja, provedenog pod prijetnjom da će propasti namijenjena zamašna sredstva Ministarstva narodnog zdravlja, Higijenske sekcije Lige naroda i, nadasve, Rockefellerove fondacije.

Androsovljev projekt nastao je, nema sumnje, u isto vrijeme kada je raspisan natječaj za susjednu »Palaču narodnog zdravlja« (projekt J. Denzlera i M. Kauzlarića) – za istog investitora, pod nadzorom iste Komisije, prema jedinstvenom programu i jedinstvenoj prostorno-arhitektonskoj zamisli. Epidemiološki zavod i Škola narodnog zdravlja trebali su tijesno surađivati, pa je gradnja – najkasnije 1924. – planirana s pretpostavkom da zgrade budu jedna uz drugu, u zrcalnoj kompoziciji cjeline bloka (uz Kužnu bolnicu). Može se dakle pretpostaviti da su tijekom projektiranja zgrade Epidemiološkog zavoda temeljito prostudirane i regulatorne smjernice za oblikovanje čitava bloka, odnosno premise natječaja kojim je trebalo doći do rješenja za Palaču narodnog zdravlja. Projekt Jurja Denzlera i Mladena Kauzlarića za gradnju Palače, ma koliko superioran manirističkom akademizmu Androsovljevih nacrta za Epidemiološki zavod, na svoj način slijedi harmoničnu kompoziciju funkcionalne razdiobe unutarnjih prostora, s komunikacijama u osi simetrale zgrade, s hipertrofiranim reprezentativnim stubištima, utječući, međutim, sa svoje strane, na više sličnih rješenja unutar Denzlerova opusa, kao i na artikulaciju tlocrta Vrkljanova sklopa Veterinarskog fakulteta (1937.), možda čak i na tlocrt Ostrogovićeve nove zagrebačke Vijećnice (1956.). U tom smislu je Androsovljev projekt zanimljivo poglavlje za razumijevanje geneze hrvatske moderne.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM. JEDAN BROJ 1 DINAR

IZ PRAVICE I MIRA SLOBODA IZVIRA.
VJERA U BOGA I SELJAČKA SLOGA.

NARODNI VAL

DNEVNIK HRVATSKE, DOTIČNO NARODNE SELJAČKE STRANKE.
PRETPLATA MJESEČNO DIN. 25.—.

čovječnosti, pravice i slobode

Broj 67. | Zagreb, srijeda 5. listopada 1927. | Godina I.

Veliko medjunarodno kulturno slavlje u Zagrebu

DIVAN JESENSKI DAN S ALPINSKOM I JADRANSKOM POZADINOM. — VELIČANSTVENE ZGRADE HIGIJENSKOG INSTITUTA I ŠKOLE ZA NARODNO ZDRAVLJE. — ODLIČNICI SA SVIJU KRAJEVA SVIJETA. — SILAN BROJ UČESNIKA. — POZDRAVNI I STVARNI GOVORI. GOVOR PREDSTAVNIKA FRANCEZKE I HIGIJENSKOGA ODBORA SAVEZA NARODA SVEUČILIŠTNOGA PROFESORA BERNARDA. ZASLUŽENO PRIZNANJE dru. ANDRIJI ŠTAMPARU. — INTIMAN I ELITAN OBJED MEDJUNARODNIH PRVAKA MEDICINSKE ZNANOSTI U »ESPLANADI«. — DRUGI GOVOR PROFESORA BERNARDA. — NEIZBRISIVI DOJAM ZAGREBA I HRVATSKOGA SELJAČTVA NA SVE VANJSKE UČESNIKE PROSLAVE.

ZAGREB, 3. listopada.

Dan 3. listopada (oktobra) osvanuo je bez jednoga oblačka s tako čistom nebeskom modrinom, kakva se vidi samo u Grčkoj i u našoj divnoj Dalmaciji. Zrakom je strujio svježi povjetarac sa našega Sljemena, s naših hrvatskih Alpa, ali je bio pomješan i s mirisom našega veličanstvenoga Sinjega mora. To su odmah primjetili i svi naši odlični gosti, te je od usta do usta išao šapat, da Zagreb, glavni grad Hrvatske, ima istodobno i alpsko i jadransko podneblje. Nekoji su odličnici glasno žalili, što ne mogu duže ostati u Zagrebu i tvrdo su obećavali nama Hrvatima da će buduće proljeće posjetiti Zagreb i ostalu Hrvatsku, ne više kao službeni delegati, koji imaju tolike dužnosti, nego kao posve slobodni turisti, da se naglede i naužívaju ljepote, koja je daleko veća a u svakom slučaju originalnija i svestranija nego što je ljepota Italije.

MALO KOJI NAROD U EVROPI. O tom je govorio i profesor Bernard tako toplo i oduševljeno, da je sve slušatelje zanio.

Delegati univerziteta beogradskog, sveučilišta zagrebačkog te zastupnik našega liječničkoga zbora čitali su svoje kratke dosta slabe govore. Beogradski delegat sasvim je neumjesno govorio najprije o našoj velikoj državi, a predstavnik našeg liječničkog zbora naglasio je da je to Zbor Hrvatske, Slavonije i Međumurja, pa je mogao još dodati Rakovog Potoka i Prnjavora. Srećom tih govora nisu razumjeli naši odlični gosti i konzuli stranih država, te nisu mogli opaziti da su prazni i da su nezgodni.

Vrlo je lijep dojam učinilo, što su svi govornici počevši od ministra dra. Savića s nekoliko toplih i iskrenih riječi priznanja spomenuli neumorni i prezaslužni rad načelnika higijenske sekcije u ministarstvu Narodnog Zdravlja dra. Andrije Štampara. I kad god je spomenuto Štam-

1.

ANALIZA ARHITEKTONSKIH OBILJEŽJA I ZATEČENOG STANJA

1:500

POLOŽAJNI NACRT

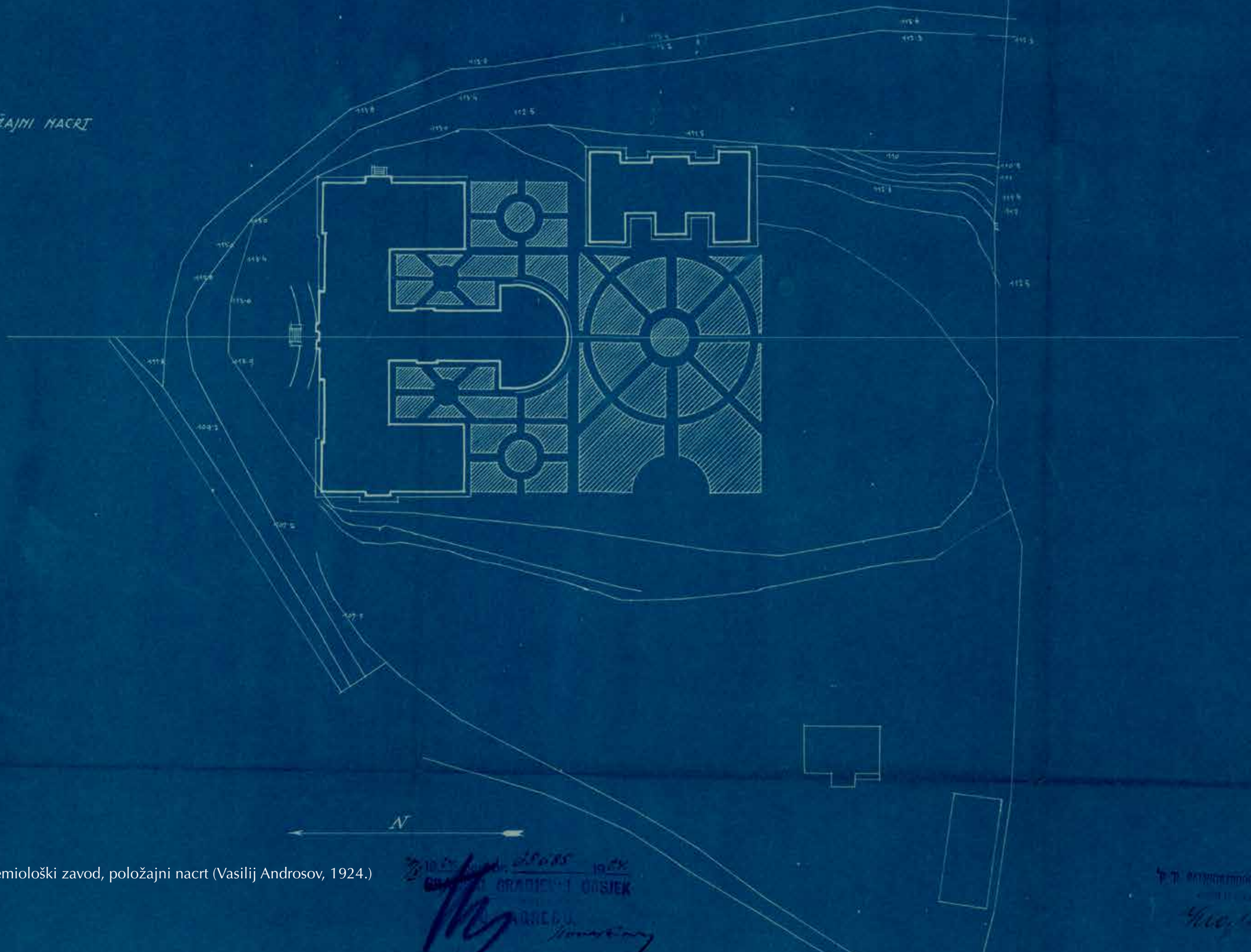

Epidemiološki zavod, položajni nacrt (Vasilij Androsov, 1924.)

I.1. Smještaj

Zgrada je građena za Bakteriološki, odnosno Epidemiološki zavod. Subordinirana je »Palači narodnog zdravlja« (Higijenskom zavodu, s južne strane, u Rockefellerovoj 4), s kojom programski, kao i artikulacijom volumena čini cjelovit blok.

Smješten na Zelenom brijegu iznad Zvijezde, taj golemi multifunkcionalni sklop dominirao je čitavim okolnim prostorom. Šteta je stoga što povijesno-arhitektonska konzervatorska studija nije za obje zgrade rađena »pod istim lukom«. Gradnja Epidemiološkog zavoda bila je planirana ranije, barem od 1922., te je trebala biti izvedena po projektu Drage Iblera nagrađenom na zasebnom natječaju. Nakon što je natječaj propao, zgrada je podignuta prema (znatno izmijenjenim) nacrtima Vasilija Mihajloviča Androsova, jednog od ruskih arhitekata zaposlenih u Arhitektonskom odjeljenju Ministarstva građevina u Beogradu.

Androsovljev projekt nastao je, nema sumnje, u isto vrijeme kada je raspisan natječaj za »Palaču narodnog zdravlja« – za istog investitora, pod nadzorom iste Komisije, prema jedinstvenom programu i jedinstvenoj prostorno-arhitektonskoj zamisli, o čemu bjelodano svjedoči naslovna fotografija.

Nažalost, u času kada smo angažirani na izradi ove studije, dokumentacija za tzv. »Žutu zgradu« (Škola narodnog zdravlja) bila nam je nedostupna, zbog toga što je zgrada u Rockefellerovoj 4 u poodmakloj fazi rekonstrukcije/restauracije, pri čemu je njezin inventar (uključivo knjižnica i arhiv) bio ambalažiran i sklonjen. No, s obzirom na to da nam je na raspolaganju bio prilično obilan arhivski materijal za zgradu u Rockefellerovoj 2 (dosad nerazmatran u literaturi), moguće je da je u bunkeriranom arhivu Higijenskog zavoda sačuvana građa s nacrtima i za zgradu u Rockefellerovoj 4, premda se u disertaciji Nataše Jakšić (*Arhitektonski opus Jurja Denzlera tridesetih godina dvadesetog stoljeća*, doktorska disertacija, Arhitektonski fakultet, Zagreb, 2007.) izrijekom tvrdi da »dokumentacija nije sačuvana u dostupnim arhivima«.

Palača narodnoga zdravlja u Zagrebu (1927.)

Svi koji su dosad pisali o »Palači narodnog zdravlja (Higijenski zavod, Škola narodnog zdravlja)«, u okvirima proučavanja razvoja »projektantske filozofije« njezina autora Denzlera, analizirali su ju bez razmatranja cjeline čitava bloka, u pravilu ispuštajući iz vida zgradu Bakteriološkog, odnosno Epidemiološkog zavoda na Rockefellerovoj 2. Premda je ona prostorno i arhitektonski podređena »Palači narodnog zdravlja«, jednako je važan element u zrcalnoj kompoziciji cjeline bloka.

I.2. Organizacija unutarnjeg prostora

Projekt Vasilija Androsova slijedi tlocrtno rješenje uobičajeno za tadašnje bolnice. Ipak, premda je riječ o građevini U-tlocrta, s dvama kraćim bočnim krilima, u ovom specifičnom slučaju, u osi središnjeg portala kojim se prilazi glavnom stubištu (projektiranom kao da je izdvojena cjelina, u zasebnom izduljenom krilu) – formira se zapravo tlocrt oblika slova E, s širokim polukružnim auditorijem na kraju srednje haste.

Kao kod još nekoliko projekata javnih institucija iz dvadesetih i tridesetih godina, osobito Denzlerovih, dominantan element u jezgri zgrade je reprezentativno, plastički izraziti naglašeno stubište. Razvedenošću krakova i podesta kojima se ugodnom visinom stepenica uzlazi ili silazi prema hodnicima, odnosno koji vode prema auditoriju, s manjim pokrajnjim sobama na nekoliko različitih nivoa – stubište se doima gotovo predimenzionirano. U prostorima među-

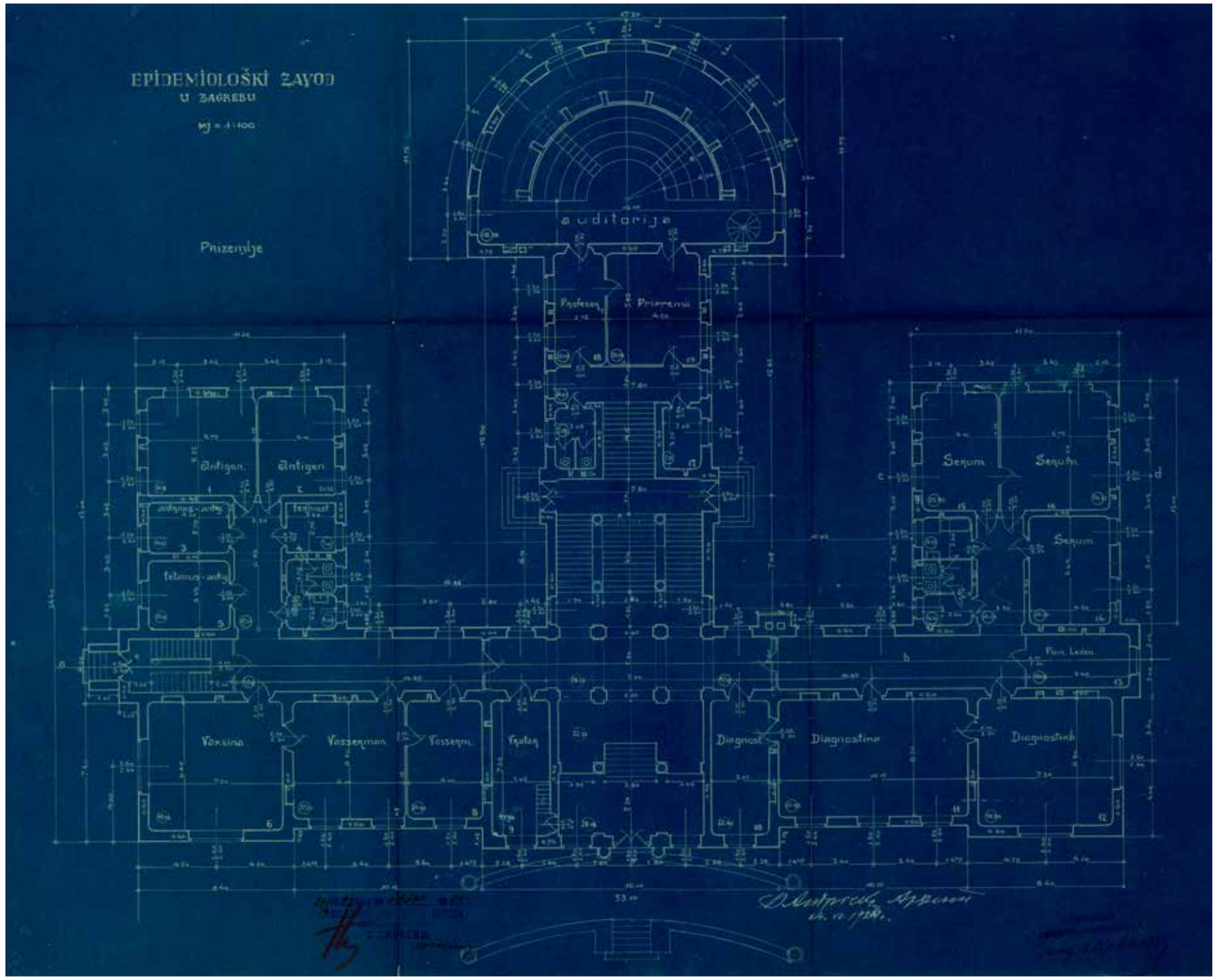

Epidemiološki zavod, nacrt prizemlja (Vasilij Androsov, 1924.)

kata razdjeljuje se u dva kraka koji vode na gornju razinu, dočim jednostruko stubište vodi do međukata naniže.

Ovo stubište možemo interpretirati kao varijantu – samo u nešto sniženom stilskom registru – jednako plastički naglašenog monumentalnog trokrakog stubišta u susjednoj zgradi Higijenskog zavoda (izgrađenog prema projektu Jurja Denzlera i Mladena Kauzlarića), također komponiranog u osovini glavnog ulaza zgrade.[1]

1 Za preciznije faktografske podatke o natječaju za izgradnju Škole narodnog zdravlja, vidjeti: TAMARA BJAŽIĆ KLARIN, *»Za novi, ljepši Zagreb!« – arhitektonski i urbanistički natječaji međuratnog Zagreba, 1918.–1941.*, Zagreb, 2020., kat 005.

Auditorij koji kruni središnje krilo Epidemiološkog zavoda

Naspram »neo-historicističkih« pročelja i unutrašnje jezgre s reprezentativnim stubištima, interijer je koncipiran izrazito funkcionalno. U svim etažama glavnog krila zgrade

(suteren, visoko prizemlje, prvi i drugi kat) prostori su slično raspoređeni uz dugački hodnik koji se proteže uzduž unutrašnjeg dijela. Program je bio veoma precizno funkcionalno razrađen.

Epidemiološki zavod je izvorno imao bakteriološko-epidemiološko, kemijsko i parazitološko odjeljenje, uz odjeljenja za biološke proizvode, proizvodnju cjepiva protiv boginja, socijalnu medicinu, sanitarnu tehniku, higijensku propagandu i Pasteurov zavod.

U suterenu su se – pored uobičajenih infrastrukturnih jedinica (grijanje, gorivo, ledenica, praonice, skladišta, prostori za steriliziranje, pakiranje seruma i vakcina itd.) – nalazili prostori za zdrave i inficirane životinje. Uz te prostore i fotografski laboratorij.

Osobito je zanimljivo da se u suterenu »auditorije« (tada se imenica pisala u ženskom rodu – »auditorija«) trebao nalaziti **muzej** do kojega se silazilo spiralnim stepenicama iz prizemlja auditorija. U Androsovljevu tlocrtu naznačene su četiri veće vitrine u prostoru, te osam vitrina uza zid. Formom su trebale pratiti polukrug samog prostora. Nekoliko vitrina trebalo je biti i u suterenskom predprostoru auditorija.

U prostorijama glavnog krila **u prizemlju** nižu se prostori čiju funkciju naznačuju naslovi: »Vasserman.« i »Vaksina«; odnosno »Diagnostika«. Lijevo, istočno bočno krilo bilo rezervirano za odjele: »Antigen.«; »antraks – antigen.«; »tetanus – antigen.«; »termost.«; a desno, zapadno, za odjel koji je bio posvećen proizvodnji seruma. Kao što vidimo, odmah do ulaza i uske vratarnice, bile su dvije prostorije posvećene »Wassermannovoj reakciji«, reakciji vezanja komplementa koja se koristi u dijagnostici sifilisa.[2]

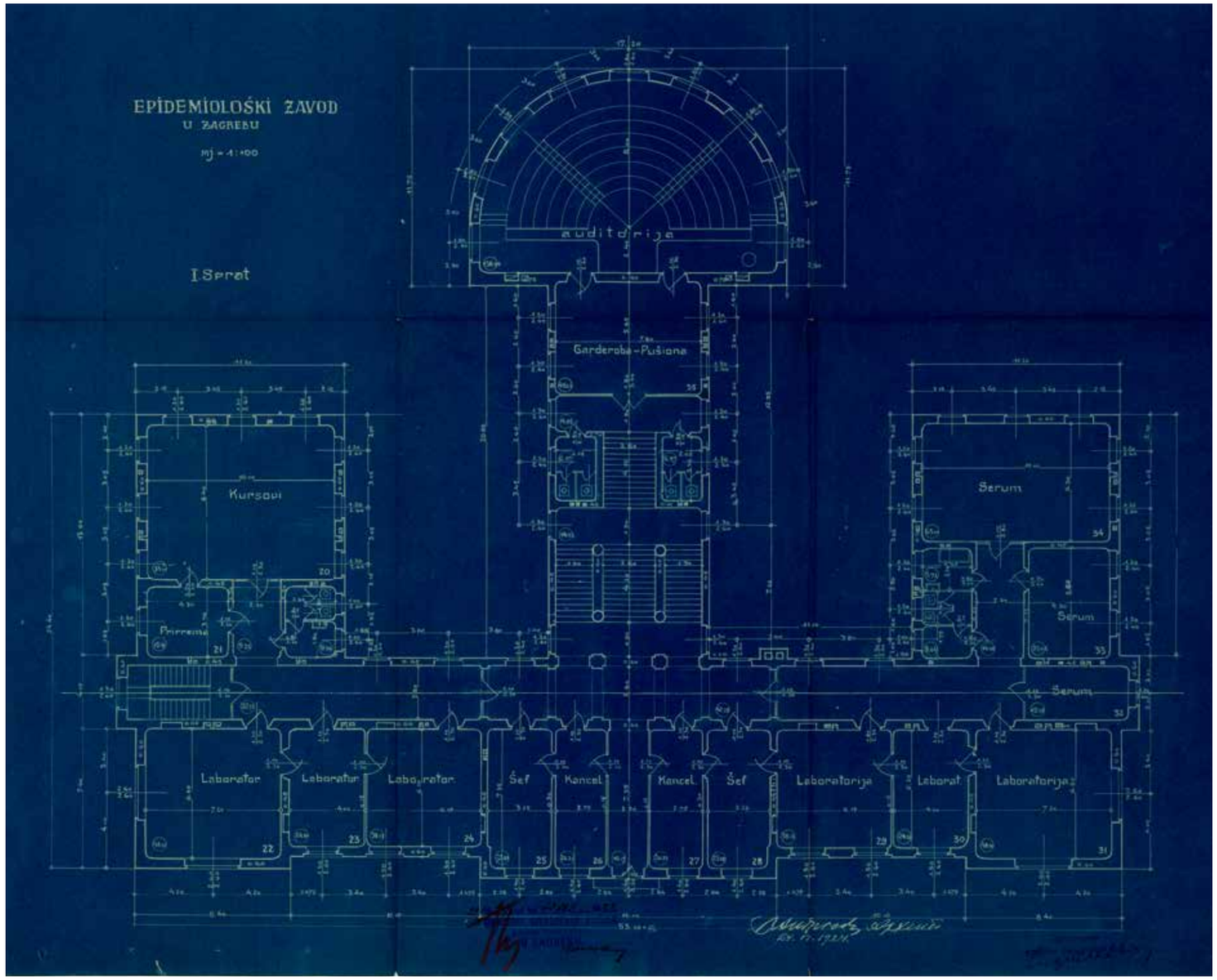

Epidemiološki zavod, nacrt prvog kata (Vasilij Androsov, 1924.)

U predprostoru velikog auditorija koji kruni središnje krilo, s centralnim stubištem, nalazile su se dvije sobe za profesora i pripreme predavanja. Dio ispod auditorija upotrebljavao se kao prostorija za mikroskopiranje i demonstracije

2 Nazvana po njemačkom mikrobiologu koji je s dermatologom Albertom Neisserom razvio serološki test za dokazivanje protutijela u krvi bolesnika zaraženih bakterijom *Treponema pallidum*. Borba protiv aktivnog i endemijskog sifilisa bila je pri vrhu Štamparovih prioriteta. Endemijski sifilis u obližnjoj Bosni iskorijenjen je tek krajem Drugoga svjetskog rata. Riječ je sifilisu koji se prenosi neseksualnim kontaktom među ljudima ili preko kontaminiranih predmeta, primjerice korištenjem pribora za jelo i piće. To je kronična bolest kože i tkiva uzrokovana infekcijom spirohete *Treponema pallidum*. Bolest karakteriziraju lezije kože i kostiju koje počinju najčešće u ustima i napreduju u postupnim fazama. Najčešće su pogođena djeca koja žive u nehigijenskim uvjetima. U ranijim vremenima bolest je znala dobiti lokalne nazive, po kraju koji bi pogađala. Početkom 19. st. bila je poznata pod imenom škrljevska bolest, po mjestu Škrljevo, nedaleko Rijeke. U Župi dubrovačkoj je nosila ime »Župska bolest« (»Nemoch Sgjupska« – »morbus brensis«, »mal di Breno«).

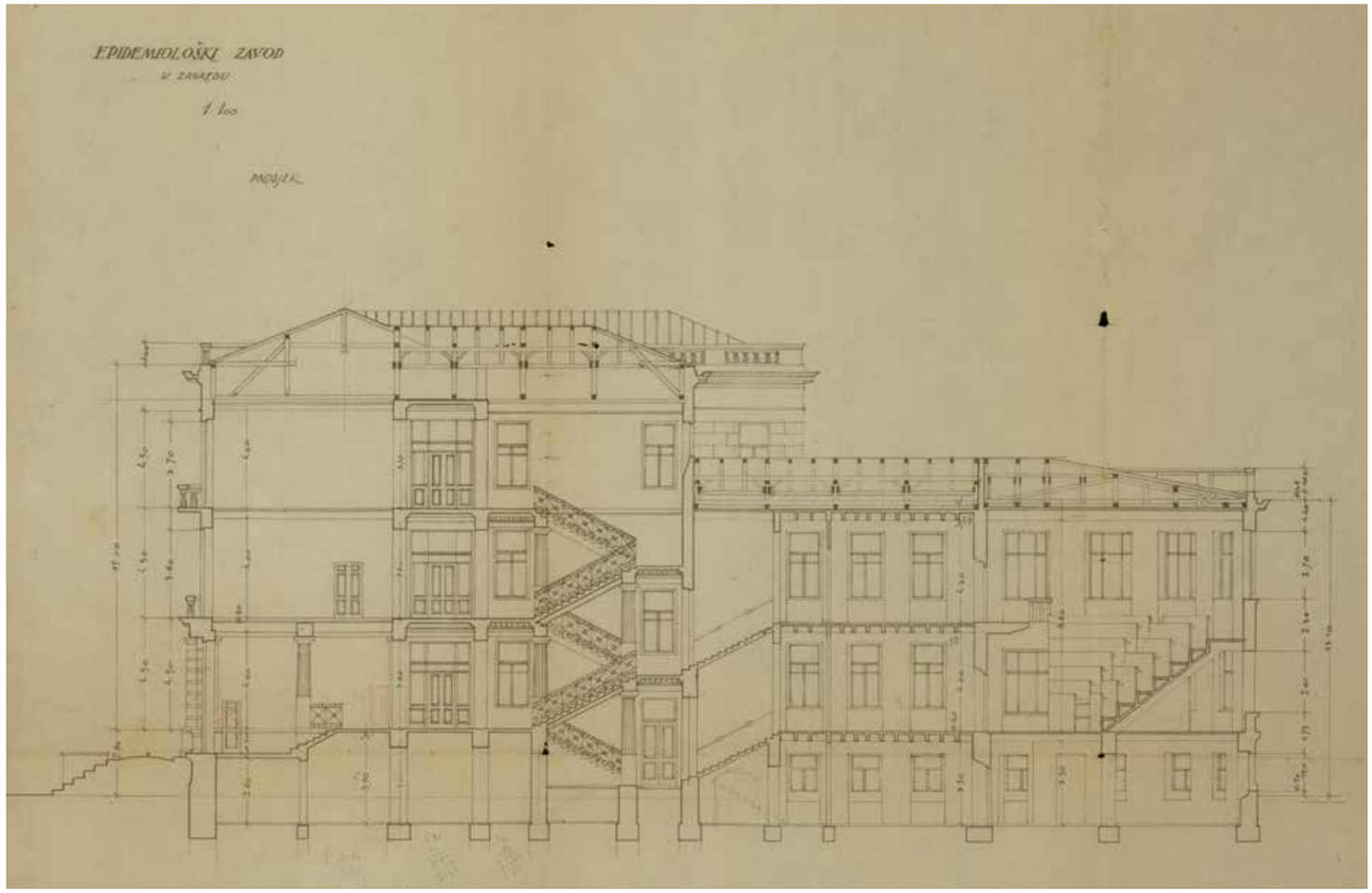

Epidemiološki zavod, presjek (Vasilij Androsov, 1924.)

nakon predavanja. Sačuvani su detaljni projekti »pomračivanja prozora predavaonica na električni pogon«.

Tribine amfiteatralne predavaonice nošene su radijalnim AB-okvirima. Bočna stepeništa spuštaju se s podesta u razini kata.

Na prvom katu shema prostorija glavnog krila bila je organizirana zrcalno simetrično, s prostorima za dva šefa i dvije kancelarije po sredini, te s laboratorijima sa strana. Istočno bočno krilo bilo je namijenjeno za održavanje »kursova«, zapadno za odjel koji se bavio serumima. Predprostor auditorija bio je za garderobu i pušionu. (Očito je da u tadašnjem poimanju pušenje nije shvaćano kao ovisnost slična alkoholizmu.)

Centralno mjesto glavnog krila **drugog kata** bilo je posvećeno – u skladu s intencijama čitavog programa – za biblioteku. Lijevo su bile prostorije kemijskih i fizikalnih laboratorija i soba za mikro-fotografiranje, a u bočnom krilu »sala za bakteriološke i higijeničke vježbe«. Desno se nižu prostorije odjela za bakteriologiju, s »Laboratorijem za higijen. – serologiju«.

Dana 11. veljače 1927. na uporabu su predani tavanski stanovi koji, vidjet ćemo, nisu bili predviđeni izvornim projek-

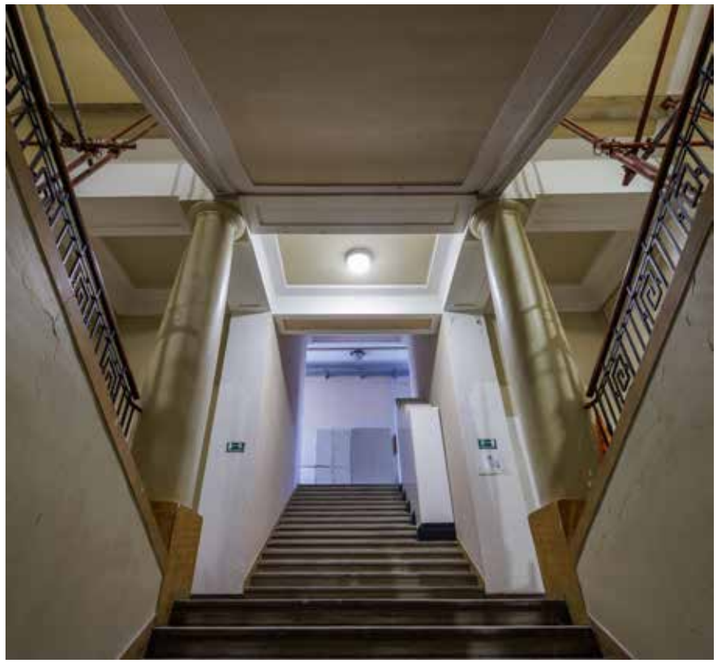

Pogled prema prostoru međukata stubišta prvog i drugog kata

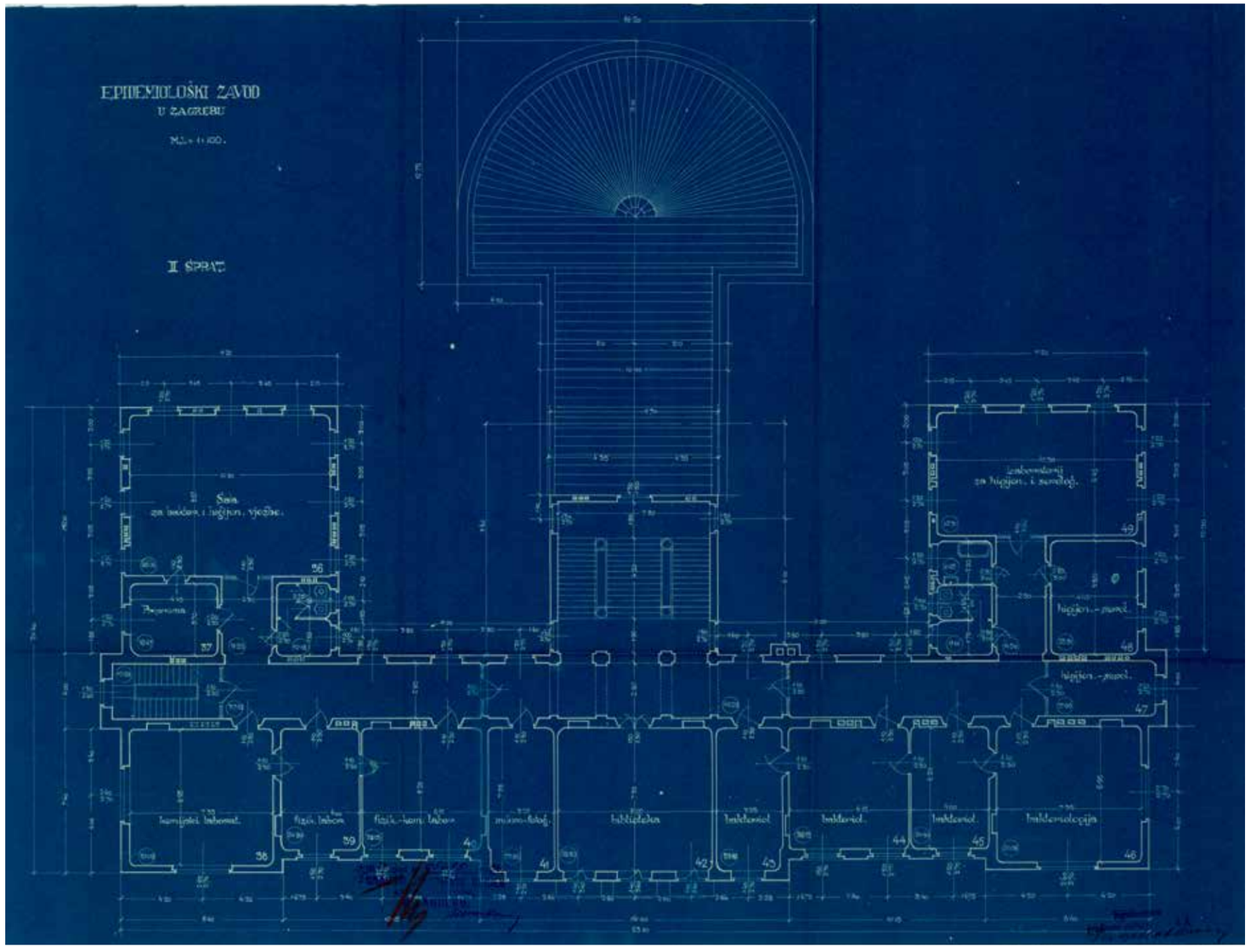
EPIDEMIOLOŠKI ZAVOD
U ZAGREBU
II ŠPRAT
Soba
za bolesn. i higijen. vježbe.
Laboratorij
za higijen. i serolog.
higijen.-mikrob.
higijen.-parazit.
Bakteriol.
Bakteriol.
Bakteriol

Laboratorijski pultovi s podpultnim elementima

I.3. Unutarnja oprema

Unutrašnji prostorni raspored bogato osvjetljenih hodnika, laboratorija, ordinacija i ostalih prostora, s osno izdvojenim auditorijem, slijede naglašene moderne funkcije koje je Štamparova Škola narodnog zdravlja gotovo deklarativno poticala. Raspored unutrašnjih prostora, kako ih precizno označavaju tlocrti četiriju etaža Epidemiološkog zavoda, jasno pokazuju intencije Štamparova programa. Škola narodnog zdravlja, s Epidemiološkim zavodom kao važnom sastavnicom, osnovana je prvenstveno radi proučavanja i podučavanja pučanstva, te poboljšavanja loših higijenskih navika (tuberkuloza, malarija, difterija, trahom, endemski sifilis itd.) i usvajanja modernog shvaćanja zdravlja i bolesti.

Više od vanjštine same arhitekture i deklarativne monumentalnosti centralnog stubišta, o povijesnom kontekstu u kojemu je nastala ustanova današnjeg Imunološkog zavoda, govore nam oblici namještaja. Laboratorijski ormari, ormarići i stolovi dizajnirani su čistim glatkim površinama, a zaobljenih uglova, u duhu diskretnog art decoa – bijelih tijela, crnih radnih površina. Ponegdje je namještaj koncipiran, gotovo duhovito, da se koristi preko zidne pregrade iz dviju susjednih prostorija, što svjedoči o tome da je izrađen zaista za specifične potrebe laboratorija, a ne kao tipski predmet.

Uz svu elegantnost dizajna, riječ o izuzetno solidnom namještaju, rađenom od brižno biranog, obrađenog i sklapanog drva, o čemu najbolje govori činjenica da se u pravilu izvrsno očuvao tijekom gotovo stotinu godina svakodnevne uporabe. Postoji tek potreba da se osvježi ili obnovi izvorna boja, ili – tu i tamo – zamijene crno bojane drvene ručke (sa skrivenom školjkom) ili dekorativne mjedene ručkice ladica (*trunk handle, pull handle*).

Namještaj koji se sačuvao u svakodnevnoj uporabi od osnutka Instituta do danas svakako valja restaurirati i vratiti u funkciju u novoobnovljenoj zgradi. Nudi nam jedinstvenu mogućnost da podcrtamo važnost vidljivog kontinuiteta ove jedinstvene ustanove, od njezinih pionirskih dana, kada je bila model djelovanja modernog zdravstva od zaista globalnog značaja.

Ako je suditi po njegovim autobiografskim zapisima, značajnu ulogu pri promjenama unutrašnjeg uređenja imao je arhitekt Marko Vidaković (praški student, a jedan od članova ocjenjivačkog odbora), a posebno oko razrade detalja i obrtničkih radova unutrašnjeg opremanja – s krasnim pregradama od drva i stakla, s lijepim, funkcionalnim namještajem u duhu tek rođenog art decoa, što je sve izvela tvornica Braće Vidaković (»Prva jugoslavenska tvornica žaluzija, roleta, drvenih i ocjelnih kapaka«).[3]

S namještajem se kasnilo (konac 1926.), pa su se odgađali završni radovi uključujući bojanje zidova (2500 m² zidnog uljenog naličja, 400 m² zidnog opločenja). Dio namještaja trebao je, naime, biti prethodno ugrađen. Pri samom kraju radova, 15. siječnja 1927., na drugi kat su premještena tri digestora iz Higijenskog zavoda koji je imao dotad sjedište na Mlinarskoj cesti 14.[4] Posebna pažnja bila je pridana opločenju stolova digestora s bijelim pocaklenim 15/15 cm velikim pločicama Fayence (*Fliesen*), zajedno s užlijebljenim pločicama na oplati stijenki.

U danima neposredno pred kolaudaciju zgrade »davao se emajlirani bijeli nalič na drvu i na zidovima«. Zavod je tada za hodnike naručio još neke razdjelne stijene s vratima. O njihovom brzom postavljanju ovisilo je izvođenje *granitto-terazza* na hodnicima, na samom kraju radova. Poslove ugradnje Fayence pločica i oblikovanja podova izvodila je tvrtka »Zagorka d.d.« koju je osnovao »nestor hrvatskih industrijalaca« S. D. Alexander (Dragutin Alexander, »u užem krugu poznat kao Sami«) koji je – između ostalih svojih pothvata – osnovao i Dioničko društvo za keramičke proizvode »Danica«, Dioničko društvo za keramičku industriju »Titanik«, te Tvornicu Portland-cementa »Croatia« u Podsusedu.[5] Možemo pretpostaviti da iz tih tvornica dolazi glavnina opreme podova – od glaziranog betona do keramitnog teraca, kao i obloge unutrašnjih zidova.

I.4. Pročelja

Podnožje cijele zgrade izvorno je oblikovano kamenim blokovima u punoj visini etaže suterena. Središnji dio sjevernog pročelja istaknut je rampom pred glavnim (i jedinim) portalom. Prilaz je izveden na blagoj uzvisini s dva simetrična kraka koji se izvijaju prema istoku i zapadu, dok su u središtu s vanjske strane prilaza izvedene stepenice koje povezuju perivoj s prilazom i glavnim ulazom. Krakovi prilaza ograđeni su niskom jednostavnom ogradom na čijim krajevima su izvedeni kolobrani.

Ulaz je flankiran stupovima koji se dižu nad stepenastim kamenim bazama, a zaključeni su jednostavnim kapitelima toskanskog tipa. Nad asketski oblikovanim arhitravom smješten je balkon. Izvornim projektom bila su predviđena i tri balkona na drugom katu. Androsov je htio na dva kraja

Pogled na središnji dio sjevernog pročelja

pročelja s trakama stilizirane rustike ostvariti efekt ugaonih rizalita, čemu je pridonosio i oblik širokih segmentno-lučno zasvedenih prozora. Raster šprljaka u nadsvjetlu prozora bio je zamišljen u »međuigri« sa sljubnicama kamene obloge.

Karakter završnog vijenca trebao je biti određen s ritmom od pet »taktova«. U metopama prvog, trećeg i petog »takta« bili su predviđeni okulusi.[6] Triglifi i metope trebali su

3 Vidjeti bilj. 10.

4 Digestor je ugrađeni ormar kojeg mora imati svaki laboratorij u kojem se radi s opasnim plinovima. U njemu se nalazi ventilator koji istjeruje opasne plinove kroz sustav za prozračivanje. Mora biti otporan na korozivne i otrovne kemikalije. Prednja stijenka digestora je staklena kako bi se mogle pratiti kemijske reakcije.

5 IVAN MIRNIK, Obitelj Alexander ili kratka kronika izbrisanog vremena, u: *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, 28 (1995.), 96–127, spec. 101–103.

6 Vjerojatno su bili zamišljeni kao kružni prozori završnog kata Denzlerove palače Gradskih poduzeća (danas »Elektra«). To podsjeća u

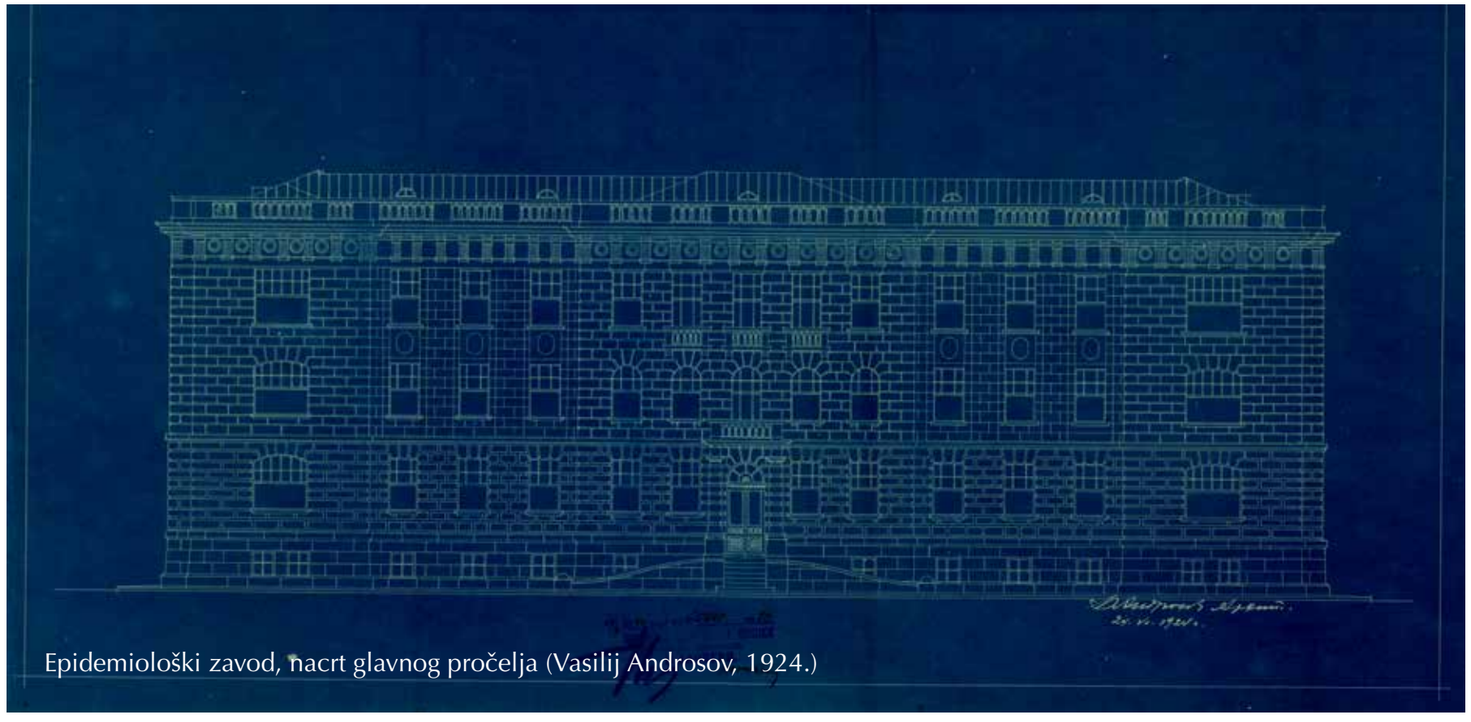

Epidemiološki zavod, nacrt glavnog pročelja (Vasilij Androsov, 1924.)

Epidemiološki zavod, nacrt istočnog bočnog pročelja (Vasilij Androsov, 1924.)

dobiti emfazu u krovnoj ogradi s balustrima, a niski glatki limeni krov bi ih još više akcentirao.[7]

Osobito zanimljiva je trebala biti ritmička artikulacija bočnih pročelja, sa snažnim vertikalnim uzgonom nad čvrstom bazom čitave građevine čiji je značaj pojačavao pokos (skarpa). Izvorni nacrti pokazuju da je Androsov polagao veliku pažnju na različite načine vezivanja kamena, što je karakteristično za niz njegovih projekata (posebno na *Palati glavne pošte* u Takovskoj ulici u Beogradu).

Bilo bi od koristi doznati gdje je ubran pješčenjak izvrsne kvalitete koji je upotrijebljen na zgradi, ali se može pretpostaviti da je riječ o bizečkom /bizovačkom vapnencu.[8]

Zgrada je podignuta na soklu oblikovanom od tri reda masivnih blokova fino obrađenog pješčenjaka, s blagim pokosom, nad profiliranom bazom.[9] Prizemni dio zgrade vizualno je odvojen od gornjih dvaju katova jednostavno profiliranim vijencem koji teče skroz uokolo. Odgovara mu istaknuti krovni vijenac artikuliran s praznim metopama i triglifima. Izvorni projekt je, već je spomenuto, u stanovitoj mjeri bio mijenjan tijekom gradnje. Izvedbu je preuzela Građevinska direkcija u Zagrebu, a odluke je donosila Komisija na čelu s nadzornim inženjerom Lavoslavom Sicerom. Promjene su išle prema ekonomičnosti gradnje. Odustalo se, na primjer, od oblaganja pročelja kamenom, što je trebao biti »forte« Androsovljevog projekta.

---

kolikoj mjeri su prozorski otvori različitih oblika i različitih načina otvaranja prepoznatljivi karakteristični elementi u oblikovanju njegovih zgrada.

7 Slični dekorativni rječnik (posebno apostrofiramo triglife i metope) nalazimo na projektu Vasilija Androsova za gimnaziju u Prištini (također 1924.).

8 Kameni materijali eksploatirani nekoć u zagrebačkoj okolici kao npr. litavac – šupljikavi litotamnijski vapnenac, bizečki i vrapčanski. Česti su, međutim i lipovečki plavi iz okolice Samobora, te sivkasti mramorizirani vapnenac iz Markuševca ili Bačuna. IVAN TOMAŠIĆ, Graditeljstvo i građevni materijali Tkalčićeve ulice, u: *Klesarstvo i graditeljstvo*, 1–2 (2003.), 24–29.

9 Solidna baza, često u rustikatu, karakteristika je brojnih Androsovljevih projekata za crkve i parohijske domove.

I.5. Krovište

Izvorni projekt je predviđao »da se zgrada pokrije pocinkovanim limom« što je Komisija (u kojoj su bili načelnici u Ministarstvu Građevina i Ministarstvu Narodnog Zdravlja, te nadzorni inženjer Ladislav Sicer/Sitzer) smatrala skupim i »malotrajnim« rješenjem, pa su se odlučili za »malo strmiji nagib krovne konstrukcije i pokrivanje falcovanim crijepom, uz to da se krovna konstrukcija uprosti i racionalnije izvede prema crtežu Direkcije«.

U prvi trenutak bila je odbijena naknadno iznesena želja Instituta da se, s obzirom na već tolike izmjene, u potkrovlju oblikuju mansardni stanovi za službenike Epidemiološkog zavoda, ali se poslije toj želji udovoljilo. Ne treba govoriti da su, konzekventno, pojednostavnili profili krovnih vijenaca; da se odustalo od balustrada koje su trebale teći duž krovne linije; da se umjesto triglifa i metopa na frizu ispod glavnog vijenca – koje su trebale biti od kamena – išlo na oblikovanje u žbuci itd.

Dana 11. veljače 1927. na uporabu su predani tavanski stanovi. Izgrađeni su premda nisu bili predviđeni izvornim projektom (1924.), niti u prvom paketu njegovih izmjena (9. ožujka 1925.).

Škola narodnoga zdravlja »Andrija Štampar« s Epidemiološkim zavodom u Rockefellerovoj 2 i 4 (2022.)

I.6. Materijal i tehnika gradnje

Skeletna konstrukcija zgrade izvedena je armiranim betonom, s vanjskim i pregradnim zidovima od opeka u cementnom mortu, s armirano-betonskim nadvojima otvora i kamenom građom u zoni podnožja. U literaturi je, inače, podcrtana Androsovljeva umješnost u projektiranju složenih konstrukcija u kojima kombinira AB ojačanja s opekom.

Arhitektonska plastika pročelja izvedena je *in situ* u žbuci, a elementi ograde balkona iznad ulaznog portala najvjerojatnije su izvedeni lijevanjem u kamenoj žbuci. Stupovi koji flankiraju glavni ulaz na sjevernom pročelju su od armirano betonske građe, a završno oblikovani slojem žbuke.

Efekt vizualne čvrstoće podnožja čitave zgrade sugerira skarpa izvedena oblaganjem kamenom (vjerojatno bizečki/bizovački vapnenac). Kameni elementi međusobno su vezani vapneno-pješčanom žbukom vidljivom u tankoj sljubnici.

Istraživanje je pokazalo da je zgrada podignuta od pune opeke vezane vapneno-pješčanom žbukom, dok su serklaži, nadvoji nad prozorima i vratima, nosiva konstrukcija stubišta, te stupovi koji nose stubište od armiranog betona.

Podovi su obrađeni cementni glazurom. Gdje nisu ostali kao glazirani beton, obloženi su *granitto-terazzom* – kao na hodnicima – ili keramitnim terazzom. Unutrašnji zidovi mjestimice su obloženi »Fayence pločicama«. Stube stepeništa oblikovane su u betonu.

Stolarija prozora je trodijelna. Nadsvjetlo je središnjom vertikalnom letvicom podijeljeno u dva polja, središnji dio čine dva zaokretna prozorska krila, a u donjem dijelu se nalazi jednostruko otklopno ostakljenje.

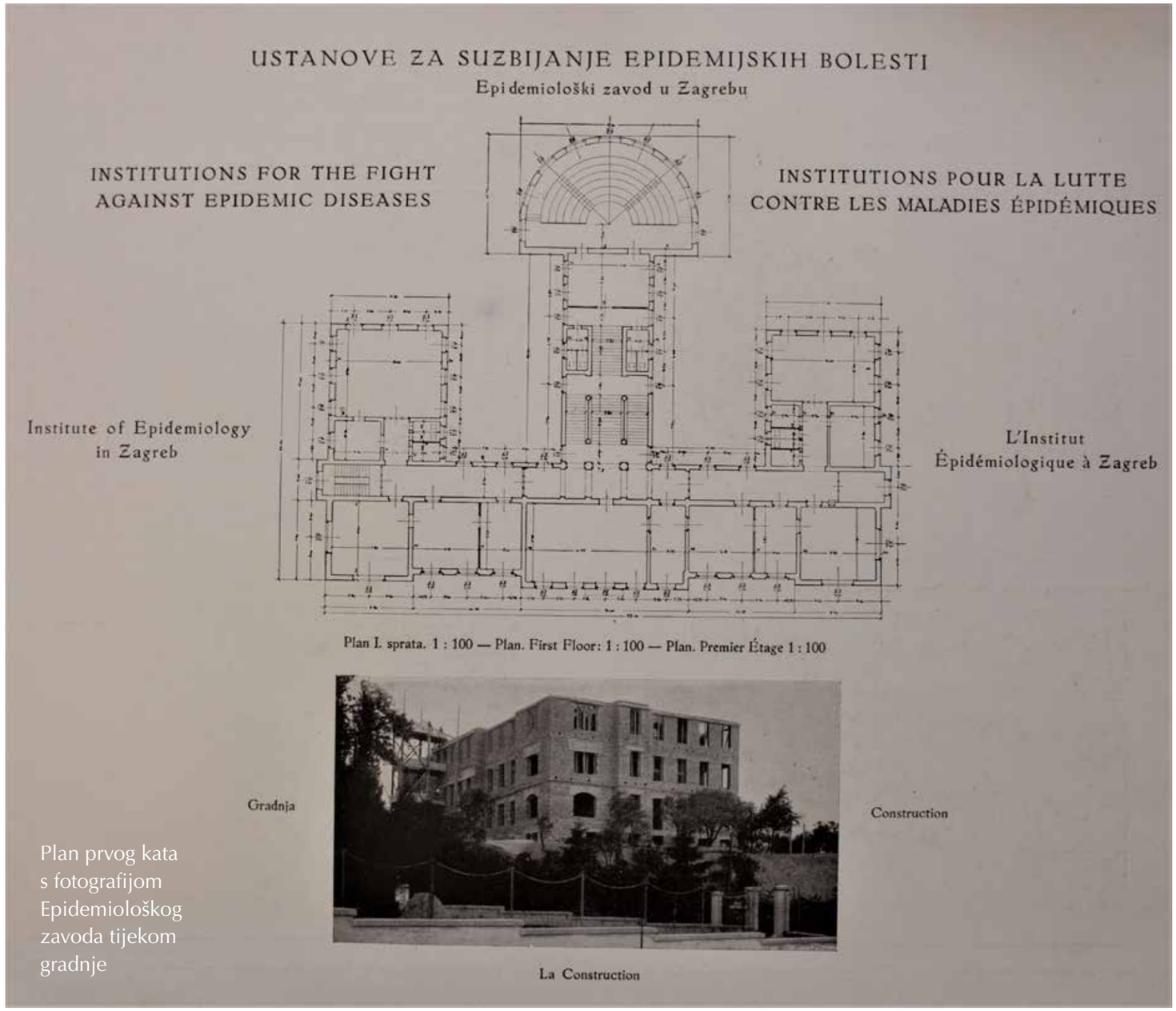

Plan prvog kata s fotografijom Epidemiološkog zavoda tijekom gradnje

I.7. Građevinsko stanje

Zgrada u Rockefellerovoj ulici broj 2, koja je u suvlasništvu Imunološkog zavoda i HZJZ-a, bila je u potresu 2020. znatno oštećena. Prva građevinska izvješća načinjena su već istoga dana, 22. ožujka, te potom 24. ožujka 2020. godine. Registrirala su se ozbiljna oštećenja zidova i krovišta zbog kojih su promptno postavljeni metalni potpornji na više mjesta (dva kraka stepenica, veći broj nadvoja), te izvedeni sanacijski radovi na krovu koji je bio znatno oštećen urušavanjem dimnjaka, koji su u međuvremenu i uklonjeni.

Detalji pročelja

II.

GENEZA GRADNJE I ADAPTACIJE

1. Gradnja i opremanje

Zgrade Škole narodnog zdravlja u Rockefellerovoj 4., te Bakteriološkog i Epidemiološkog zavoda u Rockefellerovoj 2, građene su 1924.-1927. kao dio golemog multifunkcionalnog sklopa na Zelenom brijegu. Bakteriološki i Epidemiološki zavodi službeno su objedinjeni 1926., dakle u toku gradnje. Dana 4. rujna 1926. godine u Zagrebu je pak osnovana zajednička ustanova »Higijenski zavod sa Školom narodnog zdravlja u Zagrebu«, čije se sastavnice u tom trenutku nalaze na više lokacija u gradu Zagrebu. Godine 1927. Higijenski zavod seli se u »Bijelu«, a Škola narodnog zdravlja u »Žutu« zgradu na Zelenom brijegu iznad Zvijezde. Dana 3. listopada 1927. upriličeno je svečano otvorenje, uz veliki broj domaćih i stranih uzvanika i golemu medijsku pozornost, uključujući novine i radio.

Gradnji Epidemiološkog (do 1923. Bakteriološkog) zavoda prethodio je natječaj proveden 1922. godine. Ostao je poznat po »spornom natječajnom projektu« Drage Iblera.[10] S obzirom na to da su Zavod i Štamparova Škola narodnog zdravlja trebali tijesno surađivati, gradnjom je predviđeno da zgrade na Zelenom brijegu budu jedna uz drugu, uz Kužnu bolnicu (danas Klinika za infektivne bolesti »Dr. Fran Mihaljević«). Kao što kritički zapaža Tamara Bjažić Klarin: »Usprkos socijalnom, zdravstvenom i edukativnom karakteru, naprednim programima, konstruktivnim i tehnološkim inovacijama, i za ove se zgrade, izgrađene u sjevernom dijelu grada bogatom zelenilom, predlaže nesuvremena tipologiju neprimjerena sadržaju – soliterne blok-zgrade, s jednim ili dva unutrašnja dvorišta, monumentalno oblikovanim pročeljima, centralno smještenim ulazima, reprezentativnim stubištima itd. Bitan napredak učinjen je primjenom jednotraktne tlocrtne dispozicije, tako da sve prostorije imaju poprečno zračenje preko hodnika.«[11]

»Palača narodnog zdravlja« građena je prema projektu Jurja Denzlera i Mladena Kauzlarića, temeljem rada koji su poslali na veliki »opći jugoslavenski natječaj« koji je bio raspisan početkom ožujka 1924. godine. Već 1. svibnja na Visokoj tehničkoj školi (danas Biološki odsjek PMF-a na Rooseveltom trgu) javnosti je bilo predstavljeno 15 pristiglih radova.[12] Ocjenjivački sud u kojemu su bili Andrija Štampar, Mirko Ferić, Ćiril Metod Iveković, Emil Prašek i Marko Vidaković prvu nagradu nije dodijelio. Rad dvojca Denzler-Kauzlarić dobio je drugu nagradu.[13] Kao i kod Epidemiološkog zavoda, izvedbu zgrade preuzela je Građevinska direkcija u Zagrebu, a paralelno s gradnjom, komisija na čelu s nadzornim inženjerom Lavoslavom Sicerom donosila je odluke o promjenama projekta.[14]

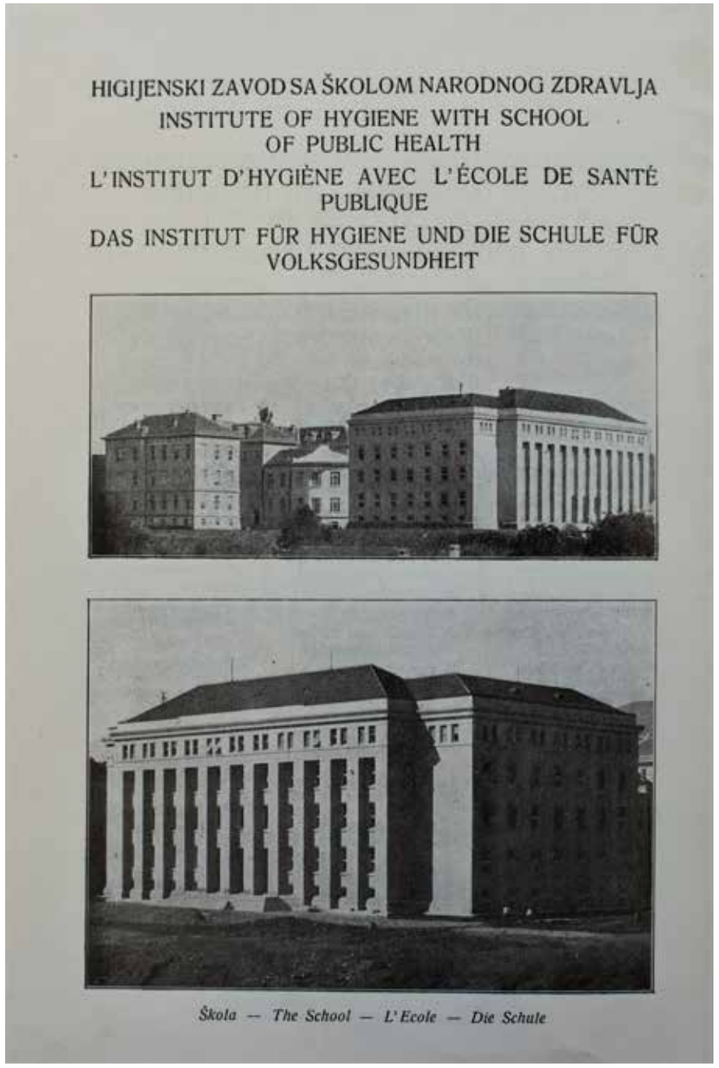

10 BJAŽIĆ KLARIN (bilj. 1), 141. Autorica u kataloškoj jedinici II. (1922.) navodi arhivske izvore iz kojih se prate okolnosti natječaj koji je bio predlagan, ali ne i raspisan: HAZU-HMA-DI, ident 601: drugi projekt D. Iblera (nacrti); HR-HDA-130, kut. 53: ocjena prvog projekta D. Iblera; HR-HDA-905_VI-7: realizirani projekt (nacrti); MUO-ZA_020610/1, 2, 4: prvi projekt D. Iblera (kopije nacrta). Upućuje i na literaturu o Iblerovom projektu: ŽELJKA ČORAK, Odlomci o genezi modernizma u: *Arhitektura*, 30, 156-157 (1976.), 55–64; ŽELJKA ČORAK, *U funkciji znaka: Drago Ibler i hrvatska arhitektura između dva rata*, Zagreb, 1981.; MIROSLAV KRLEŽA, Slučaj arhitekta Iblera, u: *Književna republika*, 2, 4 (1924.), 170–173; TOMISLAV ODAK, *Hrvatska arhitektura dvadesetog stoljeća: neostvareni projekti*, Zagreb, 2006.; TOMISLAV PREMERL, *Hrvatska moderna arhitektura između dva rata: nova tradicija*, Zagreb, 1990.

11 BJAŽIĆ KLARIN (bilj. 1). Autorica donosi navod Miroslava Krleže, kako »daleko prikladnija paviljonska tipologija nije dolazila u obzir kod Epidemiološkog zavoda iz financijskih razloga«. (Krleža [bilj. 10]).

12 DUBRAVKA KISIĆ, *Škola narodnog zdravlja »Andrija Štampar« 1926.–1939.: arhitektura i sanitarna tehnika u službi napretka*, Zagreb, 2014.; BJAŽIĆ KLARIN (bilj. 1).

13 Denzler i Kauzlarić su vršnjaci, obojica rođeni 1896. godine. Moglo bi se, ipak, pretpostaviti da je važniju ulogu u ovom projektu imao Denzler – koji je u to doba pod utjecajem Kovačića i bečke škole. Kauzlarić tada radi kao građevni tehničar koji se 1921., baš na Denzlerovu preporuku, zaposlio u atelijeru Huga Ehrlicha kod kojega će raditi do 1931., surađujući s Denzlerom i Stjepanom Gombošem. Istom 1926. upisuje se na Arhitektonski odjel Drage Iblera pri Likovnoj akademiji, da bi godinu poslije položio stručni ispit i stekao titulu ovlaštenog graditelja, a po svršetku Iblerovog tečaja i zvanje akademskog arhitekta. – Interesantno je da se Denzlerovi profesionalni počeci vezuju baš uz arhitekturu zdravstvenih institucija. Prvi posao nakon završene Graditeljske škole (1915.) našao je u građevnom poduzeću »E. Eisner i A. Ehrlich« gdje je radio do 1917. i to u svojstvu građevnog tehničara kod gradnje vojne bolnice u Nagykanizsi. NATAŠA JAKŠIĆ, *Arhitektonski opus Jurja Denzlera tridesetih godina dvadesetog stoljeća*, doktorska disertacija, Arhitektonski fakultet, Zagreb, 2007.

14 KISIĆ (bilj. 12), 20. Autorica tu vjerojatno nije u krivu kad pogrešno povezuje *Komisijski izvještaj članova Ministarstva Građevina i Ministarstva narodnog Zdravlja*, koji se odnosi zapravo na korekcije Androsovljeva projekta, s Denzler-Kauzlarićevim projektom Palače narodnog zdravlja. Brojne izmjene projekta Epidemiološkog zavoda duhom se podudaraju s tvrdnjama koje iznosi arhitekt Marko Vidaković u rukopisu, na koji upozorava D. Kisić, pod naslovom *Referat o mojim životnim radovima*, u kojemu ističe svoj doprinos podizanju *»Higijenskog zavoda«* i to u ulozi natječajnog suca 1924. te sastavljača nacrta

Nakon što je pokopan Iblerov natječajni rad, očito u stisci s vremenom i pod prijetnjom da će propasti namijenjena sredstva, odlučeno je da se unutar Arhitektonskog odjeljenja Ministarstva građevina, vjerojatno internim natječajem, dođe izravno do projekta koji je onda »oktroiran« na Zelenom brijegu. Možemo pretpostaviti da su tom prigodom temeljito prostudirane i regulatorne smjernice za oblikovanje čitava bloka, odnosno pretpostavke za natječaj kojim je trebalo doći do rješenja za Palaču narodnog zdravlja. Za analogiju: na isti način je umjesto prvonagrađenog Pičmanovog rada (1930.) za *Palatu glavne pošte* u Takovskoj ulici u Beogradu na kraju odabran i izveden Androsovljev projekt, u duhu visokog a suhog akademskog manirizma.[15]

Bilo kako bilo, Androsovljev projekt zgrade Epidemiološkog zavoda prošao je jednako temeljite prepravke. Nakon »javne jeftimbene rasprave obdržavane dne 30. augusta god. 1924. kod Građevinske Direkcije u Zagrebu«, dana 19. rujna 1924. potpisan je ugovor (na svotu od 6.280.237 dinara i 50 para, »uz popust od 8.1/2 %, te uz obračun faktičnih činidba«) između inspektora Ivana Marjanovića u Zagrebu, kao zastupnika državnog erara Kraljevine S.H.S., i Jugoslavenskog Građevnog poduzeća d.d. u Zagrebu, a temeljem odobrenja Ministarstva Građevina u Beogradu od 3. rujna 1924. godine.

U ime Jugoslavenskog Građevnog poduzeća ugovor se potpisali inženjeri Hoffman i Šega. Tu veoma djelatnu građevinsku tvrtku utemeljio je 1920. Aleksander Keiser koji je nakon diplome na Tehničkoj visokoj školi u Budimpešti specijalizirao u Dresdenu na armirano-betonskim konstrukcijama, da bi od 1919. djelovao kao honorarni docent na Tehničkom fakultetu u Zagrebu (građevinska mehanika, željeznobetonske konstrukcije). Godine 1922. napisao je prvi hrvatski udžbenik o armiranobetonskim konstrukcijama. Posjedovao je i patent za prednapregnuti beton. Sve to ističemo jer bismo mogli pretpostaviti da bi se konstrukcije Epidemiološkog instituta (odnosno čitava sklopa) mogle promatrati i pod svjetlom Keiserovih rješenja (nažalost, zasad nismo mogli pronaći projekte statičkih rješenja koji bi nam u tome mogli kazati nešto više). Bilo kako bilo, firma »GPAleksander Keiser i drug dd.« djelovat će od 1921.–1928. godine kao veoma propulzivno »Jugoslavensko Građevno poduzeće d.d.«, potom kao »Inženjeri Keiser i Šega građevno d.d.« (1928.–1942.), te »Opće građevno poduzeće d.d.« (1942.–1949.).

Gradnja je započela *stante pede*, da se ne izgube sredstva Ministarstva narodnog zdravlja, Higijenske sekcije Lige naroda i, nadasve, Rockefellerove fondacije koja su im bila stavljena na raspolaganje.

U programiranju čitavog sklopa sigurno je važnu ulogu imao Berislav Borčić, higijeničar i specijalist socijalne medicine, prvi ravnatelj Zavoda, kasnije – kao i Štampar – dužnosnik Svjetske zdravstvene organizacije, koji je potpisan na više dokumenata koji su pratili gradnju.[16]

Izvorni projekt – u Hrvatskom državnom arhivu čuvaju se nacrti datirani s 24. lipnja 1924. – doživio je značajne promjene u toku gradnje. Izvedbu je preuzela Građevinska direkcija u Zagrebu, prema odlukama Komisije koju je predvodio nadzorni inženjer Lavoslav Sicer. Promjene su, posebno u okvirima nametnutog tempa izgradnje, težile ekonomičnosti gradnje. Najznačajniji paket promjena donesen je 9. ožujka 1925., kad su radovi već bili u punom zamahu. Na ovom mjestu je najuputnije donijeti, više-manje integralno, *Komisijski izvještaj članova Ministarstva Građevina i Ministarstva narodnog Zdravlja* koji su potpisali nadzorni arhitekt – inspektor Ladislav Sicer (Sitzer), s jedne strane, te s druge, članovi komisije: Pera Popović, načelnik u Ministarstvu građevina;[17] dr. Niko Ristić, načelnik u Ministarstvu narodnog zdravlja; dr. V. Vrapčević, iz

za izvedbu osobito detaljnog projekta glavnog ulaza i obrtničkih detalja u interijeru.
»Projekat za gradnju Higijenskog Zavoda u Zagrebu, na Zvijezdi. Mojom ličnom suradnjom u cilju raspisa javnog natječaja za ovu gradnju uspjeli smo, u god. 1924, da se natječaj završi u roku od mjesec dana i da se zatim brzo pregledaju 24 prispjele osnove. Prva nagrada nije bila dodijeljena /nego druga, geslom CA IRA/, a pošto darovatelj Rockefeller nije dao svoj dar za projekt zgrade, nego za gradnju, te pošto je bila opasnost da ta gradnja bude podignuta u Beogradu, jer nije mjesto bilo uvjetovano, te najzad, pošto je ovom gradnjom u Zagrebu i samo mjesto centralne higijenske službe bilo definitivno određeno, bio sam, makar sudac u tom natječaju, određen od investitora, kao i od nadležne inženjerske Komore u Zagrebu, da ja sastavim nacrte za tu gradnju, i da vodim nadzor nad izvedbom iste. Sve to u najkraćem roku, što mi je to i uspjelo.

U tom periodu živo sam suradjivao sa Dr-om Andrijom Štamparom i sa Dr-om Berislavom Borčićem.

Na toj zgradi projektirao sam i sve detalje za obrtničke radove, u drvu i metalu, koji su izvedeni u tvornici Braće Vidaković, pod mojim nadzorom, u specijalnoj i originalnoj tehnici.

U koliko je koji detalj druge nagrade, radi brzine rada, bio u mome projektu korišten, projektanti te nagrade dobili su, dogovoreno, odštetu za autorska prava /arh. Denzler i Kauzlarić/.«

Citirano prema MARKO VIDAKOVIĆ, *Referat o mojim životnim radovima*, Zagreb, 1971., 1. HMA-HAZU Knjižnica. Opširnije o Marku Vidakoviću vidjeti u: DRAGAN DAMJANOVIĆ, Arhitekt Marko Vidaković (1890.–1976.), u: *Letopis Srpskog društva Prosveta* (2013.), 340–363.

15 SAŠA MIHAJLOV – BILJANA MIŠIĆ, Palata glavne pošte u Beogradu, u: *Nasleđe*, 9 (2008.), 239–264; MARIJA DRLJEVIĆ, Istorija i arhitektura Pošte 1 u Beogradu, u: *Zbornik za likovne umetnosti Matice srpske*, 37, (ur.) Aleksandar Kadijević, Novi Sad, 2009., 277–296.

16 Veterinarsku medicinu studirao u Beču i Bernu; u Beču je 1914. doktorirao. Vrativši se ponovno u Bern, završava studij humane medicine 1919. disertacijom *Ein Beitrag zur Frage der antigenen Wirkung der Bakterienfette* (*Biochemische Zeitschrift,* Berlin 1920.). Godine 1919. organizira Serovakcinalni zavod u Beogradu i privremeni je ravnatelj Pasteurova instituta. Specijaliziravši u Bernu higijenu i socijalnu medicinu, dolazi početkom 1921. u Zagreb i postaje predstojnik Zemaljskoga bakteriološkog zavoda (od 1923. Epidemiološki zavod), a od 1926. do 1940. direktor je Higijenskog zavoda sa Školom narodnog zdravlja u Zagrebu. U to vrijeme kao ekspert Higijenske sekcije Društva naroda posjećuje Grčku, a zatim od 1930. do 1938. triput boravi u Kini kao glavni savjetnik pri kineskom Ministarstvu narodnog zdravlja, promičući zdravstveno i gospodarsko prosvjećivanje (u to vrijeme ondje mu se neko vrijeme priključio i Štampar). U tada glavnom gradu Nankingu organizirao je Centralni higijenski zavod sa Školom narodnog zdravlja, po uzoru na zagrebački, i Školom za primalje i sestre pomoćnice, te Centralnu državnu bolnicu. Organizira zdravstvenu službu u kineskim provincijama, okruzima i gradovima, s pokrajinskim zavodima za zaštitu narodnog zdravlja i okružnim domovima narodnog zdravlja.

17 »Petar Popović bio je odličan poznavatelj srpske srednjovekovne arhitekture, projektant koji je u znatnoj mjeri utjecao na Androsovljev rad. Zajedno će blisko sarađivati na nizu projekata crkava.« ĐURĐIJA BOROVNJAK, Prilozi proučavanju opusa arhitekte Vasilija Mihajloviča Androsova, Dva nerealizovana projekta međuratnog perioda na prostoru Kosova i Metohije, u: *Arhiv, časopis Arhiva Jugoslavije*, XV, 1–2 (2014.).

Detalji pročelja Epidemiološkog zavoda sa stanjem u proljeće 2022.

Inspektorata Ministarstva narodnog zdravlja; te Mirko Ferić, direktor Građevinske direkcije u Zagrebu.[18]

Jezični izričaj neredigiranog dokumenta, u kojemu se miješaju ijekavica i ekavica, odaju brzinu kojom se moralo djelovati na gradilištu, ali i tko je od članova sugerirao koju točku zaključaka.

Komisijski izvještaj članova Ministarstva građevina i Ministarstva narodnog zdravlja koji su vijećali 9. ožujka 1925.:

18 S obzirom na važnu ulogu Građevinske direkcije pri gradnji, navest ćemo par crta o njezinom dugogodišnjem direktoru – Mirku Maksimilijanu Zlatku Feriću. Visoku tehničku školu pohađa u Bruxellesu, Beču i Budimpešti, gdje stječe i diplomu 1889. godine. Od 1889. do 1903. radi na nizu raznovrsnih projekata. Od 1894. obavlja funkciju sekretara patentnog ureda u Budimpešti, a 1898. postaje nadinženjerom u Ministarstvu trgovine. Od 1907. nadzornik je državnih građevinskih ureda i državnih cesta u Hrvatskoj, a 1918. prelazi u Građevinski odsjek hrvatske Zemaljske vlade, čijim upraviteljem postaje godinu dana kasnije. Godine 1920. postaje šefom Općeg odjeljenja Građevinske direkcije u Zagrebu, a direktorom Građevinske direkcije postaje tri godine kasnije. Od 1929. do umirovljenja 1931. godine načelnik je Tehničkoga odjeljenja Banske uprave u Zagrebu, ali i nakon umirovljenja često je pozivan u ministarstvo kao ekspert za predmete građevnog zakonodavstva, regulacije gradova i građevnog redarstva.

Zadaća ove komisije jeste da se uglave promjene na projektu Epidemiološkog zavoda, potrebite iz ekonomskih i tehničkih razloga ili radi bolje uporabivosti zgrade u svrhu za koju je određena.

Potrebno je izvesti horizontalnu izolaciju zidova sa asfaltnom ljepenkom. Ovo je već izvršeno kao potrebno za ovako veliku građevinu.

Vertikalna izolacija sa obzirom, da je zemlja suha, za sada nije potrebita. Ali zato treba izvesti 75 cm. Široki trotoar od betona okolo cijele zgrade, da se voda od zidova odbija.—

Oblaganje fasada sa kamenom pripremljeno je na coklu i za suteren i potrebiti kamen dobavljen. Komisija nalazi da je oblaganje fasada do I. kata, kako je predračunom viđeno nepotrebno, i nekonstruktivno, jer slabi jačinu zida, a vjerovatno će i zlo uticati na brzinu rada. Osim toga zbog velike visine oblaganja i iz razloga što nema predviđen način utvrđivanja, došlo bi jošte do dalnjih tražbina preduzimača. Sama Građevina pak po svom položaju ne izizskuje tako luksuznu fasadu, jer je daleko od glavnoga puta a glavna je fasada okrenuta brdu.

Stoga se komisija složila i predlaže, da ovu kamenu oblogu iznad suterena netreba izvoditi već fasadu u prizemlju izvesti kako je u II. spratu predviđeno. Dok međutim od kamena treba izraditi pristup na rampu i portal, a Triglife i metope na frizu ispod glavnoga vijenca također netreba napraviti od kamena, već samo u žbuku.—

Komisija se složila da se ne izvodi balustrade na krovu jer je za ovu vrstu građevina nepotrebna i nekonstruktivno zamišljena s obzirom na odvođenje vode sa krova.—

Isto tako su i balkoni na II spratu nepotrebni, te ih treba izostaviti.—

Stepenice propisane su od naravnoga kamena. U Zagrebu upotrebljuju se i kod velikih zgrada stepenice od armiranog betona presvučene veštačkim kamenom [n.p. na svim zgradama medicinskog fakulteta] Jer su mnogo jeftinije, a za veće dužine i jače. Komisija se složila, da se izrade stepenice od veštačkog kamena.—

Stubovi u stepeništi predviđeni su od betona bez ikakvog malterisanja, komisija nalazi, da ih zbog saobraćaja treba oklopiti veštačkim kamenom, što bi odgovaralo i zamjenjenim stepenicama.—

Predračunom je predviđeno, da se zgrada pokrije pocinkovanim limom, komisija nalazi, da se za ovakov skup i malotrajan pokrivač nema razloga, sem na predavaonicom, koja je kružne osnove, te prema tome predlaže malo strmiji nagib krovne konstrukcije i pokrivanje falcivanim crepom, uz to da se krovna konstrukcija uprosti i racionalnije izvede prema crtežu Direkcije. Osim toga bi limeni krov za kratko vreme uništila sumporna kiselina, koja se razvija pri loženju ugljenom.—

Projektom predviđeni glavni vijenac sa ležećim olukom nemože se onako izvesti, stoga se komisija složila, da se vijenac sa olukom i pobnim limom izvede kao što se obični i radi, a prema planu izrađenom kod Direkcije. Osim toga potrebito je da se kordonski vijenac i prozorski banci pokriju limom.—

Komisija ne nalazi da dolnji di odvodnih cijevi /zbog brzog kvarenja/ treba da budu od livenog gvožđa.—

Kod prozora propisana je čamovina, a potrebno je da vanjska krila i doprozornici budu od borovine, jer će inače brzo i istrunuti.—

Osim ovih promjena koje su iz čisto tehničkih i ekonomskih razloga potrebite, komisiji je upravnik ovog zavoda podnio svoje zahtjeve radi promjena, koje su potrebite, za bolju upotrebu I uspješniji rad instituta. Komisija je i ove zahtjeve vlasnika ocjenila i složila se

U nekojim prostorijama suterena, koje služe za rad, potrebno je izraditi preko rebara stropa plafonsku konstrukciju, kako je predviđeno u spratovima.— /već sadržano u troškovniku viška/.—

Sporedne stepenice predviđene su od drveta, a za ovakovu monumentalnu građevinu treba ih izraditi od armiranog betona prevučenom sa veštačkim kamenom.—

U prostorijama gdje su predviđene keramitne pločice, potrebno je kao u svim zavodima ove vrsti radi održavanja čistoće izraditi užljebine /Hilkele/ od umjetnog kamena u boji samih pločica, dobro polirano.—

U izvesnim prostorijama suterena, prema potrebi izraditi pod od keramita, namjesto projektovanog betona.—

Oblaganje zidova email-pločicama potrebno je povisiti do visine pd 1.75 m a izvesto još u prostorijama koje služe za laboratorijski rad.—

Farbanje stolarskog posla predviđeno je običnom masnom bojom međutim potrebno je kao na svim zgradama ove vrsti, sve obojiti bijelom email bojom.—

Komisija nalazi da zahtjev u tačci 2. Upravnika epidemiološkog zavoda, netreba usvojiti, jer zahtjevani linoleum nije tako trajan kao predviđene keramitne pločice i nema načina za konstatovanje, dali preduzimač ne dobavlja hrđav material.—

Isto tako nemože se usvojiti predlog u tačci 8. Da se na zgradi naprave manzarde za stanovanje, jer bi to povlačilo nove konstrukcije i viškove prema pogodbi.—

Pošto se komisija složila, da ove izmene treba učiniti, saopštila ih je preduzimaču zajedno sa analizom cena za napredpredviđene poslove, koju je izradio g. nadzorni arhitekt Sitzer[19] i zahtevala od preduzimača pod kojim uslovima pristaje na ove izmene, a naročito sa obzirom na beneficije, koji je za izvesne izmene nudio i jedan konkurent na ofertlanoj licitaciji.—

Na ovaj poziv su se preduzimači odazvali predstavkom od 11. marta u kojoj izjavljuju, da pristaju na sve predložene izmene i na sporazumno utvrđene nove cene sa tim, da se svi radovi /izvršeni i neizvršeni/ predviđeni ugovornim predračunom obračunaju po ugovornim cijenama, a novi radovi po naknadno utvrđenim cijenama i da preko toga

19 Sicerov »Predračun« pisan istoga dana, 12. ožujka 1925. navodi troškovnik za sve te preinake, uz obračun stavki koje su otpale.

preduzimač pristaje da mu se u račun manjka unese suma od 226.000 dinara.—

Predstavka šefa epidemiološkog zavoda radi promjena, koje on želi, nadalje nacrt promijenjenog krovišta i vijenca i spisak i analiza utvrđenih cijena, sa količinom prilaže se kao i rekapitulacija iz koje se vidi razlika u trošku prvobitnih i sada određenih radova, kao i iznos naknadnih radova.—

Komisija smatra, da je ova solucija korisna po državne interese, a opravdana sa tehničkog gledišta, jer popravlja mnoge greške, pravi uštedu, a iz te uštede se izvode mnogi nepredviđeni, a potrebni radovi i preko toga svega ostaje ušteda u gotovom ….

Ušteda je zaista bila golema, pa je čist višak u korist državne kase iznosio 207.065 dinara.

Promjene su, dakle, ticale svih aspekata izvornog projekta. Svi ekspresivni elementi projekta pročelja bili su praktički odbačeni. Projekt datiran s 24. lipnja 1924. predviđao je, vidjesmo, kamenu oblogu u čitavoj visini fasada. Iz komisijskog izvještaja proizlazi da su se u međuvremenu projektanti bili složili da obloga dođe samo do prvoga kata! S obzirom na to da se projektant više ne spominje niti u jednom od brojnih sačuvanih dokumenata, čini se da se posve odmakao od izvedbe. Tako je očito bilo i s »Palačom narodnog zdravlja« (Denzlerova osjetljivost u pogledu vlastitih projekata bila je, inače, proverbijalna).[20]

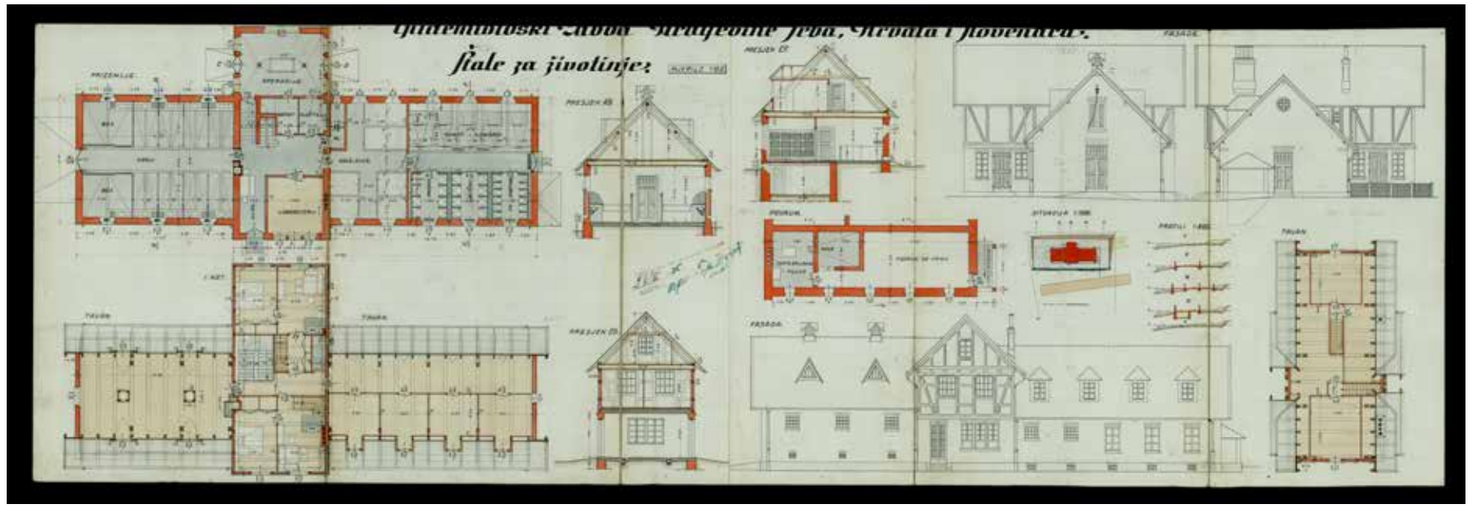

Projekt štale za životinje u sklopu Epidemiološkog zavoda

Nova adaptacija potkrovlja uz nadogradnju izvršena je 1953. prema projektu arh. I. Moraveca,[21] a nadogradnja kata nad auditorijem godine 1960., prema projektu Ive Štetića i Vodopije.

Moramo imati na umu da su sklopu izvorno pripadale transformatorska postaja,[22] te dvije manje zgrade »Gradske raskužnice« i »Štala«, odnosno »Staje«, predane na upotrebu 15. veljače 1927. godine.

Vrh stubišta prema drugom katu s podestom pregrađenim 1960-ih godina, koje bi trebalo vratiti u izvorno stanje.

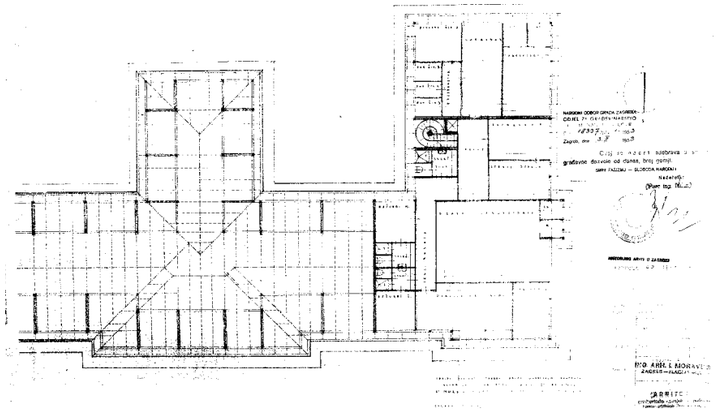

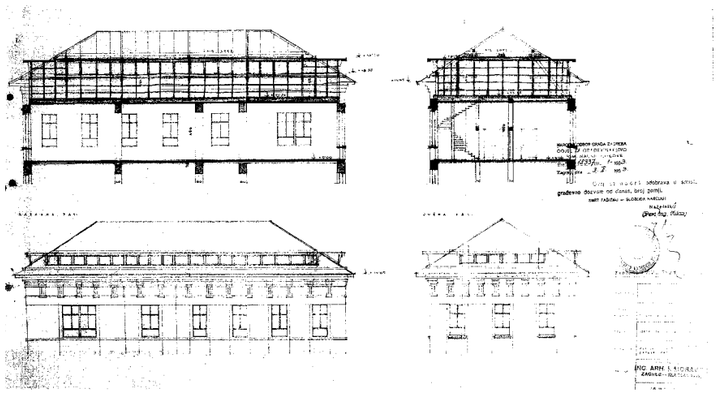

Projekt arh. Ive Moraveca za adaptaciju potkrovlja uz nadogradnju iz 1953.

20 Na velikom Natječaju »Zaklade za gradnju Zakladne bolnice u Zagrebu« 1929. na koji je pristiglo 25 radova, od toga po dva iz Berlina, Leipziga i Pariza (ali su pravila natječaja prekršena sudjelovanjem Japanca Kunij Maekawe i Amerikanca Normana Ricea iz Le Corbusierova atelijera, koji su se pridružili Jurju Neidhardtu i Ernestu Weissmannu), u ocjenjivačkom sudu sjedili su arhitekti Edo Šen, Aleksandar Freudenreich, Stjepan Hribar, Mato Jurković i – Juraj Denzler: »nijedna od predloženih osnova nije udovoljila svim zahtjevima programa«. Kauzlarić će pak s Weissmannom i Stjepanom Gombošem osvojiti dvije treće nagrade na međunarodnom natječaju za Židovsku bolnicu u Zagrebu 1931. godine. – Suradnja Denzlera i Kauzlarića nastavila se: 1929. osvojili su prvu nagradu za projekte željezničkih prijelaza na Savskoj i Samoborskoj cesti, potom za studije za gradske paviljone 1930. godine. Te su godine izradili projekt za osnovnu školu u Varaždinu, a 1933. projekt za Okružni ured za osiguranje radnika u Zemunu, potom 1934. dobili prvu nagradu za projekt zgrade Okružnog ureda za osiguranje radnika u Mariboru. Godine 1930. (i vrlo vjerojatno 1937.) sudjeluju na natječaju za Banovinsku palaču u Splitu. (Više o tome vidjeti u: JAKŠIĆ [bilj. 13]).

21 BRANKO BUNIĆ, Ivan Moravec: in memoriam, u: *Čovjek i prostor*, 21 (1974.), 35. Moravec je djelovao u sklopu Zadruge »Arhitekt«: »Zadruga je otvorila mogućnost nalaženja prostora slobode zbog kojih su dosezi rada prve zadruge u području arhitekture na prostorima Federativne Narodne Republike Jugoslavije djelovali izuzetno emancipacijski za struku«. MELITA ČAVLOVIĆ, Zadruga „Arhitekt« u Zagrebu. Pitanje slobode projektantskog djelovanja 1950-ih, u: *Prostor*, 25, 2(54) (2017.), 288–305. Moravec je neko vrijeme predavao na Srednjoj tehničkoj školi u Sarajevu.

22 Sačuvan je njezin projekt koji je izradio arh. Stanko Kliska [potpisan 5. lipnja (1924.?)], tada zaposlen u Banovinskoj građevinskoj direkciji (1923.–1928.). Kliska je nadzirao i crtao projekt infrastrukture za staju, te očito imao određenu ulogu u izvedbi radova u okviru čitava bloka.

recentna dogradnja

ROCKEFELLEROVA 2
prizemlje

0 1 5 m

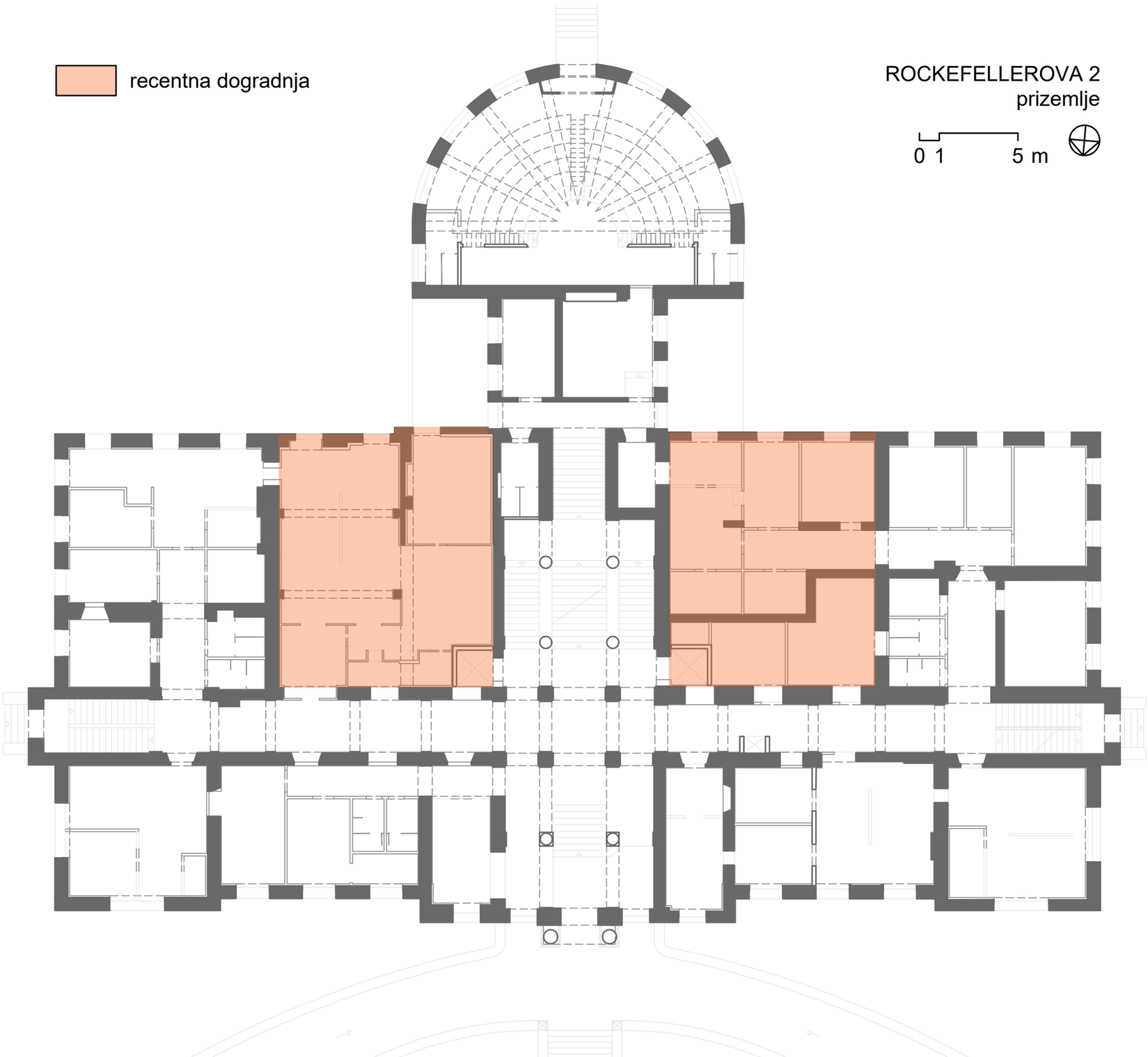

recentna dogradnja

ROCKEFELLEROVA 2
prvi kat

0 1 5 m

recentna dogradnja

ROCKEFELLEROVA 2
drugi kat

0 1 5 m

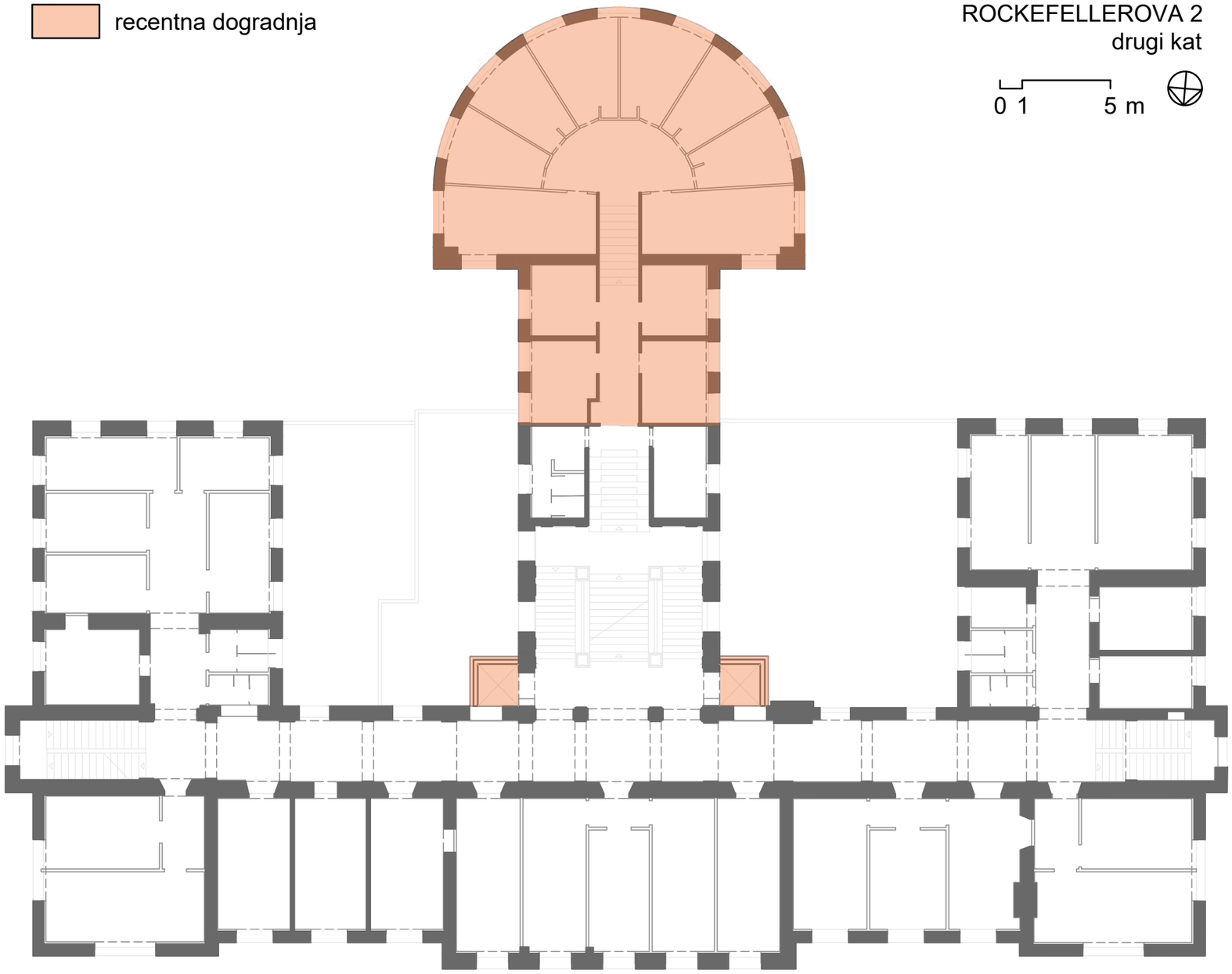

recentna dogradnja

ROCKEFELLEROVA 2
južno pročelje

0 1 5 m

recentna dogradnja

ROCKEFELLEROVA 2
zapadno pročelje

0 1 5 m

III.

VALORIZACIJA PROSTORNO-ARHITEKTONSKIH OBILJEŽJA

Ovaj pomalo anakroni »ekspresionistički projekt« Vasilija Androsova, premda u stilskom pogledu konzervativniji od projekta dvojice protagonista hrvatske moderne, Denzlera i Kauzlarića za »Palaču narodnog zdravlja«, u mnogo čemu predstavlja važno poglavlje za razumijevanje geneze hrvatske moderne, prije svega po specifičnom, za to vrijeme već gotovo neobičnom »visokom maniritičkom akademizmu«. Osnovne crte projekta definirane su harmoničnom kompozicijom funkcionalne razdiobe unutarnjih prostora i mirnom osno-simetričnom artikulacijom pročelja kojom se htjelo postići monumentalni efekt, jednako kao i s reprezentativnim unutrašnjim stubištima.

Slična tlocrtna koncepcija, »strogo centralna i akademska«, s komunikacijama u osi simetrale zgrade, na koje se hod usmjerava izravno linijski od samog ulaza, vidimo i u Denzlerovim projektima za Vijećnicu na Sušaku (1928.), te u palači Gradskih poduzeća (1932./1933.). Takvo rješenje, u Denzlerovoj redakciji, ali i slijedom polazišta organizacije unutrašnjeg prostora Epidemiološkog zavoda, moglo je – pretpostavljamo – utjecati i na artikulaciju tlocrta Vrkljanova sklopa Veterinarskog fakulteta (1937.) koji se također temelji na ideji središnje ulazne osi, duž koje se nižu glavna zgrada, atrijski prostori i sklop teoretsko-eksperimentalnih zavoda, s anatomskom predavaonicom amfiteatralnog oblika u istočnom aneksu na kraju čitave osovine.[23]

Važan aspekt medicinske kulture pokazuje jednostavan, a raznovrstan funkcionalni namještaj, čistih formi, elementarnog kontrasta boja karakterističnog za art deco u nastajanju sredinom 1920-ih godina. Može se na svoj način povezati sa složenom »filozofijom« modela narodne higijene koju je u to vrijeme energično uvodio dr. Andrija Štampar sa svojim brojnim suradnicima.

Škola narodnoga zdravlja s Epidemiološkim zavodom u Zagrebu (1927.)

23 ZRINKA BARIŠIĆ MARENIĆ, Sklop Veterinarskog fakulteta arhitekta Zvonimira Vrkljana. Antologijski primjer u kontekstu izgradnje modernoga Zagrebačkog sveučilišta, u: *Prostor*, 12, 2(28) (2004.), 167–178. — N. Jakšić naslućuje utjecaj Denzlerova tlocrtnog rješenja za Palaču narodnog zdravlja i kod Ostrogovićeve nove zagrebačke Vijećnice (1956.). JAKŠIĆ (bilj. 13), 201.

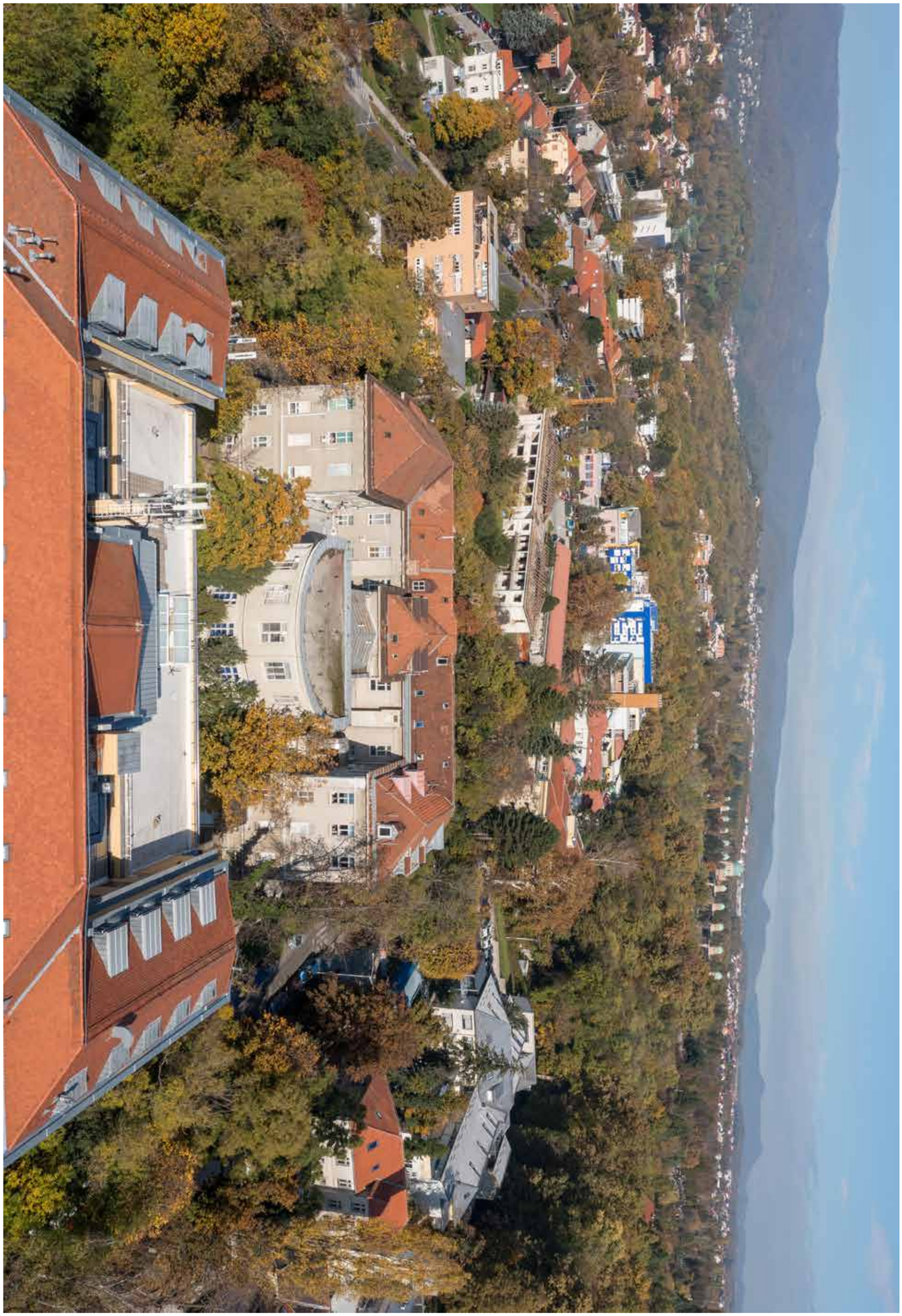

IV.

VASILIJ MIHAJLOVIČ ANDROSOV – PROJEKTANT EPIDEMIOLOŠKOG ZAVODA

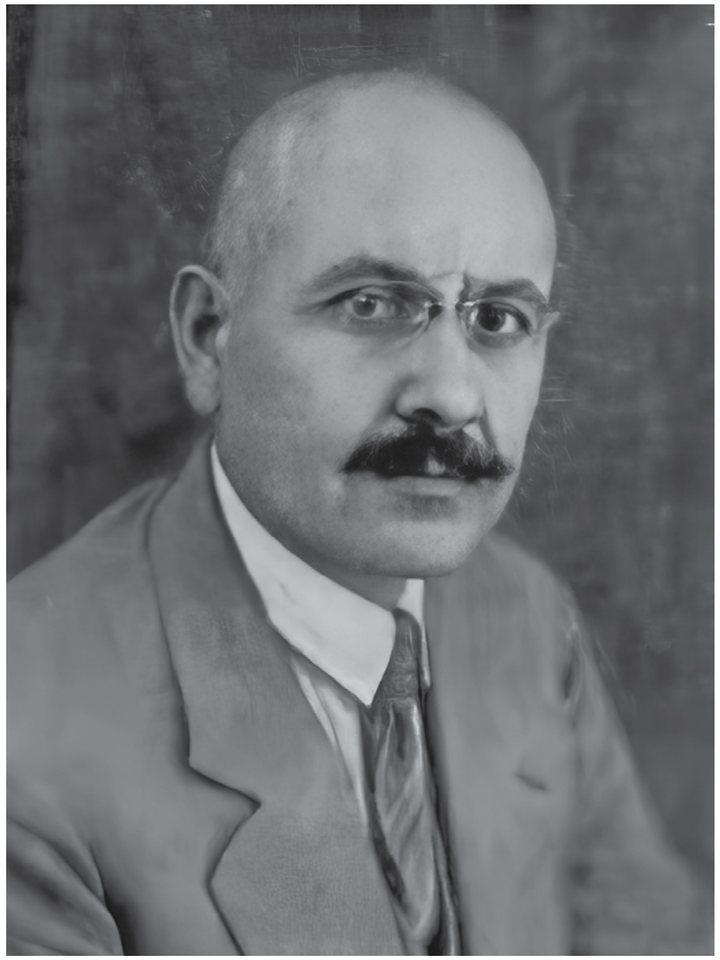

Portret Vasilija Mihajloviča Androsova

Projektom za Epidemiološki zavod u Zagrebu Vasilij Mihajlovič Androsov je uskočio na mjesto odbačenog Iblerovog rada, a na isti je način umjesto prvonagrađenog Pičmanovog rada (1930.) za *Palatu glavne pošte* u Takovskoj ulici u Beogradu na kraju – nakon internog natječaja unutar Arhitektonskog odjeljenja Ministarstva građevina – odabran i izveden Androsovljev projekt, u duhu visokog, a suhog akademskog manirizma.[24]

Rođen je u Odesi 6. lipnja 1873., a umro je u Beogradu 13. rujna 1944. godine, prije nego što se morao suočiti s dilemom gotovo 350 ruskih arhitekata i građevinskih inženjera, gdje da se djenu pod konac rata; kada je gotovo dvije trećine njih optiralo za odlazak na Zapad, napuštajući Jugoslaviju u kojoj su dotad djelovali.[25]

U molbi za prijem u rad Ministarstva građevina 1920. godine, koju je potpisao kao *Архитектор Художник* (arhitekt umetnik), Androsov se predstavlja: »Svršio sam arhitekturu 1897. godine u Carskoj akademiji arhitekture (Императорская Академия Художеств, Архитектурный отдел) u Petrogradu. Sa službom sam arhitekt u našem Ministarstvu prosvete već petnaest godina, i član komiteta arhitekata Sv. Sinoda već devetnaest godina.« Objavio je i više radova u ruskim tehničko-umjetničkim časopisima (Зодчий/Неимар). Nakon što mu je Udruženje ruskih arhitekata u Kraljevini SHS potvrdilo diplomu, 8. svibnja 1920. primljen je u Arhitektonsko odeljenje Ministarstva građevina na mjesto višeg arhitekta II. klase, da bi godinu poslije postao privremeni inspektor II. klase, a od srpnja 1924. stekao status kontraktualnog arhitekta.[26] Radio je, dakle, u najvećem projektantskom birou u državi, koji je svojim zamašnim graditeljskim projektima »direktno uticao na arhitektonsko-urbanistički razvoj Kraljevine u celosti, od razvoja centralnih gradova banovina, do manjih naselja širom zemlje, pri čemu je posebno mesto pripadalo i novodošlim ruskim projektantima.«[27] U Arhitektonskom odjelje-

Pogled na Higijenski zavod sa Školom narodnog zdravlja, druga polovina 1920-ih; ŠNZ Arhiv (oko 1927. godine)

nju radili su pored njega i Nikolaj Petrovič Krasnov, Viktor Viktorovič Lukomski, Valerij Vladimirovič Staševski, Mihajlo Vasiljevič Kirkvud, Nikolaj Miškovski, Vasilije Olejnikov, Bogdan Lombajer, Roman Nikolajevič Verhovskoj, Jelisaveta Samsonova Kominska, S. Beljajevski, Nikola Vinogradov, Mihailo Vjazmitinov, Vevolod Tatarinov, Aleksandar Gercenvic i drugi.[28]

Androsov se među svima isticao kao specijalist za sakralnu arhitekturu, jedan od tvoraca nacionalnog stila u srpskoj međuratnoj arhitekturi.[29] Projektirao je preko osamdeset projekata crkvenih građevina širom Kraljevine, od kojih je šezdesetak i izveo.[30] Impostacija zgrade Epidemiološkog zavoda na bazi s pokosom, s rustično obrađenim kamenim

24 Neposredno po završetku natječaja, krajem 1930. – navodno na inzistiranje samog kralja Aleksandra – odlučeno je da se u Ministarstvu građevina priredi uži interni natječaj za izradu novih planova svih pročelja, uz zadržavanju Pičmanovog tlocrtnog rješenja. MIHAJLOV – MAŠIĆ (bilj. 15); DRLJEVIĆ (bilj. 15).

25 Da shvatimo ozbiljnost izbora koji su imali, bit će dostatan samo jedan primjer: građevinski inženjer iz Beograda Valerij Vladimirovič Staševski (s više od tisuću potpisanih radova od 1924.), poznat kao projektant zavjetne crkve koja se nametnula prostoru poviše izvora Cetine (1937.–1940.), NKVD je 1944. uhitio i poslao u Sibir. Sinovi su se preko Maroka uspjeli dograbiti Amerike. ALEKSANDAR KADIJEVIĆ, Arhitekti emigranti iz Rusije i hrvatska arhitektura 20. stoljeća, u: *Prostor*, 25, 2(54) (2017.), 358–371; ALEKSANDAR KADIJEVIĆ, Djelatnost ruskih emigranata u Hrvatskoj i Jugoslaviji (1920.–1980.), u: *Prostor*, 26, 2(56) (2018.), 308–319.

26 BOROVNJAK (bilj. 17).

27 SNEŽANA TOŠEVA, Organizacija i rad Arhitektonskog odeljenja Ministarstva građevina u periodu između dva svetska rata, u: *Nasleđe* II (1999.), 171–181; SNEŽANA TOŠEVA, *Arhitektonsko odeljenje Ministarstva građevina Kraljevine Jugoslavije i njegov uticaj na razvoj graditeljstva u Srbiji između dva svetska rata*, doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu, 2012.; SNEŽANA TOŠEVA, *Graditeljstvo u službi države: delatnost i ostvarenja Arhitektonskog odeljenja Ministarstva građevina u srpskoj arhitekturi 1918-1941*, Beograd, 2018.

28 TOŠEVA, 2012. (bilj. 27).

29 Makar ne u tolikoj mjeri kao Androsov, većina arhitekata u Arhitektonskom odjeljenju Ministarstva građevina bili su u stanovitoj mjeri »specijalizirani« za pojedine vrste objekata – pošte, ambulante, seoske škole, carinske zgrade – često u tipskim formama. TOŠEVA, 2012. (bilj. 27), 137, 197.

30 Đurđija Borovnjak priprema monografiju o Androsovu koja će sveobuhvatno predstaviti i valorizirati njegov golem arhitektonski opus.

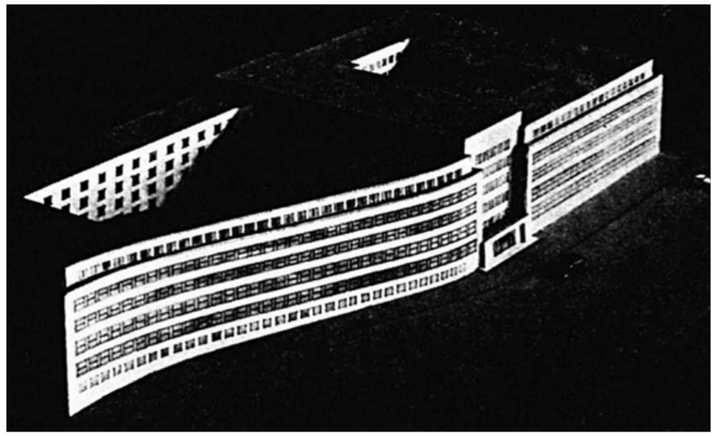

Projekt Glavne pošte u Beogradu (Josip Pičman i Aladár Baranyai), Muzej PTT

fasadama, na primjer, nije bez relacija s nizom Androsovljevih projekata za crkve i parohijske domove.

Premda se više puta pisalo da su projekti »profane namjene« iznimka u njegovom opusu,[31] činjenica je da se u regularno pisanim godišnjim ocjenama koje je dobivao od nadređenih ističe da je »pored crkvenih građevina radio i škole, bolnice i druge objekte sa odličnim uspehom«,[32] ili da »sa osobitom spremom radi crkvene građevine u vizantijskom stilu, i tu je jedan od najboljih, a pored toga radi vrlo dobro i profane građevine.« I zaista, od 1920. do 1923. godine izradio je projekte za Realnu gimnaziju u Podgorici, a za potrebe Ministarstva narodnog zdravlja projekt za Institut za tropsku medicinu i Bolnicu za malarične bolesti u Skoplju, kao i za Centralnu ustanovu za suzbijanje zaraznih bolesti u Novom Sadu.[33] Godine 1924. radi projekt za

Palata Poštanske štedionice, Glavne pošte i Glavnog telegrafa (V. Androsov), Muzej PTT

gimnaziju u Prištini koja po dekorativnim elementima pročelja (vijenci, triglifi, metope itd.) pokazuje repertoar koji smo upoznali na pročeljima zagrebačkog Epidemiološkog zavoda.[34]

Recimo za ovaj trenutak još samo, vraćajući se našoj temi, da su gradnje zagrebačkog i beogradskog Epidemiološkog zavoda trebale teći sinkronizirano, 1922. godine. Zagrebački natječaj svršio je neslavno, beogradski Zavod se te godine svečano otvorio. Možda karakter njegove arhitekture indirektno govori zašto Iblerov projekt nije mogao biti prihvaćen, a i zašto se Androsovljevo rješenje tada činilo prikladnijim.[35]

31 »Činjenica da je izrada projekta fasada Glavne pošte prvi i jedini Androsovljev projekat profane građevine, ali isto tako njegov prvi i jedini objekat realizovan u akademskom stilu, predstavlja presedan u stvaralačkom opusu ovog ruskog arhitekte«. MIHAJLOV – MIŠIĆ (bilj. 15), 239–264. Vidjeti također: DRLJEVIĆ (bilj. 15), 277–296.

32 Tako arh. Petar Popović u svom izvještaju iz 1924. pri čemu pod spomenom bolnica zacijelo misli i na zagrebački Epidemiološki zavod. Početkom 1925. Popović će kao prvoimenovani član Komisije donijeti niz sugestija za izmjene Androsovljeva projekta.

33 BOROVNJAK (bilj. 17).

34 TOŠEVA, 2012. (bilj. 27).

35 Ugodna mi je dužnost da najsrdačnije zahvalim dvojici beogradskih kolega, profesorima Aleksandru Kadijeviću i Milenku Pekiću koji su mi u treptaj oka prenijeli svu relevantnu literaturu o Vasiliju Mihajloviču Androsovu, te me potvrdili atribuciju koju ovdje prvi put iznosim. A postoji već obilna bibliografija o Androsovu, u kojoj su baš Kadijevićevi prilozi imali pionirsku ulogu u poznavanju tog zamašnog opusa. Ovdje donosimo samo osnovnu: SNEŽANA TOŠEVA, Kapitalna dela ruskih arhitekata u Beogradu, u: *Ruska emigracija u srpskoj kulturi XX veka*, I (1994.), 305–306; ALEKSEJ ARSENJEV, Biografski imenik ruskih emigranata, u: *Ruska emigracija u srpskoj kulturi XX veka*, II (1994.), 228; ALEKSANDAR KADIJEVIĆ, Doprinos ruskih neimara-emigranata srpskoj arhitekturi između dva svetska rata, u: Zoran Branković (ur.), *Rusi bez Rusije, srpski rusi*, Beograd, 1994., 244–254; ALEKSANDAR KADIJEVIĆ: Crkve arhitekte Vasilija Androsova u Leskovcu i okolini, u: *Leskovački zbornik*, XXXV, 1995., 75–79. Vidjeti literaturu na kraju studije.

V.

KONTEKST GRADNJE BLOKA ŠKOLE NARODNOG ZDRAVLJA S EPIDEMIOLOŠKIM ZAVODOM NA ZELENOM BRIJEGU

EPIDEMIOLOŠKI ZAVOD

U ZAGREBU

1:100

PROSJEK

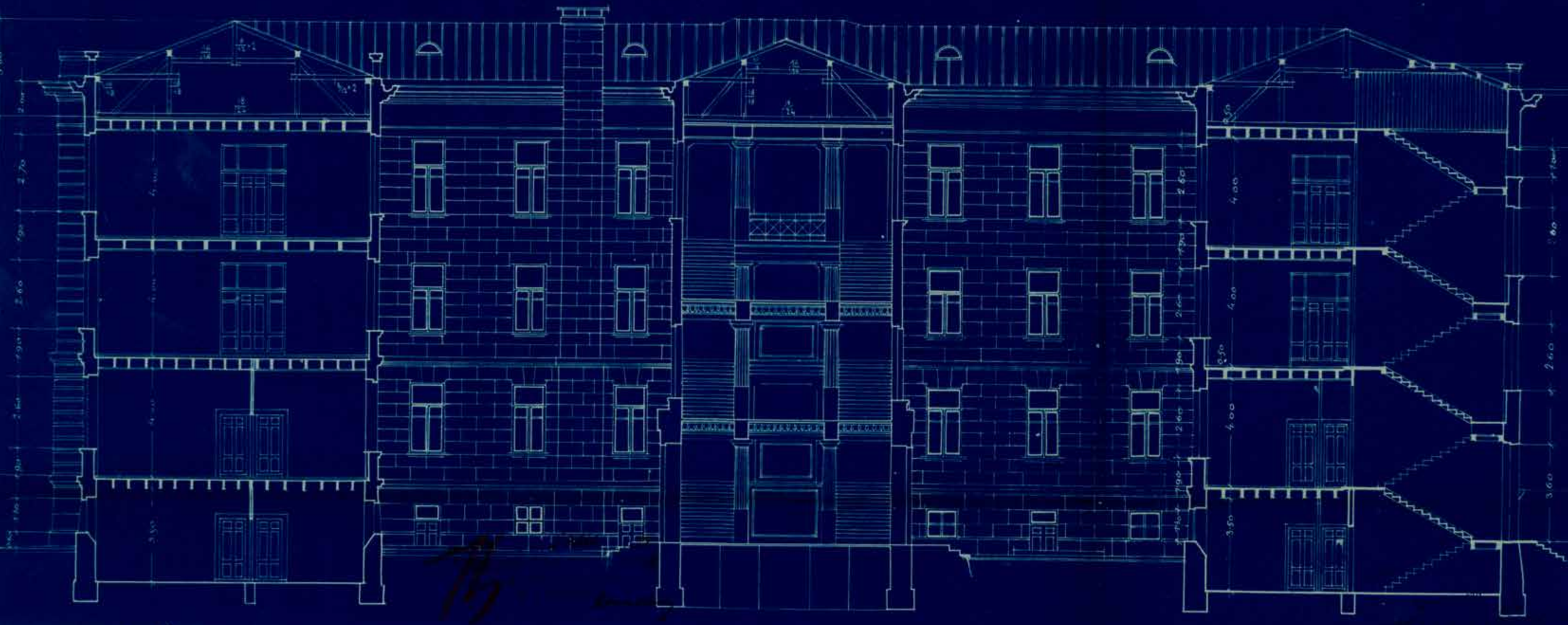

Epidemiološki zavod, presjek (Vasilij Androsov, 1924.)

Dijelovi sklopa Epidemiološkog zavoda s pripadajućim okolnim objektima postupno su kolaudirani tijekom veljače 1927. godine. Dana 3. listopada 1927. konačno je upriličeno svečano otvorenje »Palače narodnog zdravlja«. Otvaranju su nazočili istaknuti svjetski higijeničari poput prof. Selskara M. Gunna, povjerenika Rockefellerove fondacije za Europu, te Thorvalda Madsena, Alfreda Grotjahna i Léon Bernarda – Štamparovih prisnih prijatelja. Čitav sklop otvorio je Stjepan Radić koji se više puta pozitivno osvrtao na Štamparove zasade u asanaciji sela.

Hrvatska je u to doba, kao i najveći dio predratne Jugoslavije, zemlja primitivnog agrara o čemu potresno svjedoči knjiga *Kako živi narod* (1936., 1939.), Rudolfa Bićanića. Ideje Andrije Štampara bile su konkretne vodilje istinske modernizacije koje su se vezivale uz suvremena svjetska poimanja preventivne medicine, a u mnogo čemu su i prednjačile. Kao što navodi Željko Dugac, to je doba kada Rockefellerova zaklada po cijeloj Europi, Sjedinjenim Američkim Državama, Južnoj Americi i Aziji podiže zdravstvene ustanove u kojima liječnici stječu napredne poglede na medicinu, gradi centre za medicinska istraživanja, laboratorije i ostale ustanove potrebne za podizanje higijenskih i zdravstvenih prilika, za širenje preventivne medicine i zdravstvenog prosvjećivanja. Gradnja kompleksa na Zelenom brijegu u Zagrebu prvi je plod intenzivne suradnje s Rockefellerovom zakladom započete baš 1924. godine.[36]

Zaklada je izdvojila golema sredstva za izgradnju Škole narodnog zdravlja u Zagrebu, ali i mrežu ustanova kao što su zdravstvene stanice, ustanove za zaštitu dojenčadi i male djece, školske poliklinike, dispanzeri za tuberkulozu, ambulante za venerične bolesti, zavodi i stanice za malariju, ambulante za trahom, zavodi za socijalnu medicinu, epidemiološki zavodi, bakteriološki laboratoriji itd. U gotovo nepojmljivo kratko vrijeme izgrađeno je oko 250 higijenskih ustanova u zemlji.

Štampar se toga mogao poduhvatiti kao načelnik Ministarstva narodnoga zdravlja (imenovan 1919.), provodeći temeljitu reformu zdravstva, polazeći od socijalno-medicinskih načela organizacije zdravstvene službe, osmislivši posve nov institucionalni oblik primarne zdravstvene zaštite, primjeren potrebama konkretne sredine. Njegovom zaslugom bili su utemeljeni: Centralni higijenski zavod u Beogradu (1925.), 6 epidemioloških zavoda, 19 bakterioloških stanica, 23 zdravstvene stanice, Zavod za tropske bolesti, Zavod za malariju, 3 stanice za malariju, 42 pomoćne stanice za malariju, 50 ambulatorija za venerične bolesti, 34 dispanzera za tuberkulozu, 14 ustanova za dojenčad i malu djecu, 18 ambulatorija za trahom, 17 školskih poliklinika, 2 zavoda za socijalnu medicinu, 19 drugih socijalno-medicinskih ustanova – domovi narodnoga zdravlja, oporavilišta i lječilišta, 15 narodnih kupališta.

Uz to se paralelno educiraju stručni medicinski kadrovi, stipendiraju se studenti i mladi liječnici, medicinske sestre, sanitarni tehničari – mnogi od njih na stručnom usavršavanju u inozemstvu.

»Štampar je shvatio da živa riječ u sklopu predavanja, organiziranje izložaba i projekcije filmova nisu dovoljni, već da je potrebno na licu mjesta djelovati da se stvore higijenski

36 Izvrstan uvod u širinu i globalni okvir programa Rockefellerove fondacije daje: ŽELJKO DUGAC, *Protiv bolesti i neznanja. Rockefellerova fondacija u međuratnoj Jugoslaviji*, Zagreb, 2005. Rockefellerova zaklada ušla je značajnim financijskim donacijama, ali i izravnim programiranjem niza projekata najprije s Pragom 1921., potom u Londonu 1922., Varšavi, 1923., Zagrebu i Beogradu, 1924., Budimpeštu i Torontu, 1925., Rimu, 1930. i Tokiju 1933., da spomenemo samo neke od njih. Više: CARL PRAUSNITZ, *The Teaching of Preventive Medicine in Europe*, London, 1933., 121–140, 169; C. C. CHEN, *Medicine in Rural China*, Berkeley, 1989.; ŽELJKO DUGAC, Like yeast in fermentation: public health in interwar Yugoslavia, u: (ur.) Christian Promitzer, Sevasti Trubeta, Marius Turda, *Hygiene, Health and Eugenics in Southeastern Europe to 1945*, Budapest, New York, 2010, 193–232: *These schools differed significantly from each other. London emphasized research, with no service functions whatsoever. In Rome and Toronto, service played an important part. Others, such as Prague, Budapest, and Zagreb, were basically teaching and service institutes. Their role was also to transplant American scientific models of public health, with all their imperfections, to these and other countries. The faculty of these schools had to be trained at the three most important schools: Johns Hopkins in Baltimore, Toronto, or London*.

uvjeti i na taj način direktno pokazati kako se čuva zdravlje. Tako Škola narodnog zdravlja razvija vrlo aktivno djelovanje sanitarno-tehničkog odjela koji po selima obavlja intenzivne radove na asanaciji i izgradnji higijenskih bunara, cisterni, vodovoda, kupaonica, mjesta za pranje rublja, nužnika, gnojnica, kanalizacije, silosa za krmu, staja i štagljeva te isušivanje bara i močvara.«[37] Sustavni tečajevi za seljake u Školi narodnog zdravlja u Zagrebu pribavili su posebno, originalno mjesto među ostalim školama i higijenskim institutima u Europi. »Tečajevi su se odvijali u zgradi Škole u Zagrebu, gdje je i organizirano tzv. Seljačko sveučilište, ili su se odvijali po selima. U Seljačkom su se sveučilištu polaznicima u skupinama od 30 do 40 seljaka ili seljanki davale poduke o zdravstvenim pitanjima, metodama unapređivanja zdravlja pojedinaca i zajednice, poduke o učinkovitijem poljodjelstvu, seoskom gospodarstvu, graditeljstvu. Nastava je obuhvaćala i poduku iz hrvatskog jezika, matematike i opće kulture. Ženski su tečajevi trajali tri mjeseca i pridavali su osobitu pažnju higijeni, njezi i odgoju djece, njegovanju bolesnika, vođenju domaćinstva i kuhanju. Muškarci su na tečaju ostajali šest mjeseci. Sveučilište je od 1926. pa do 1937. godine završilo oko 900 seljaka.«[38] Auditorium zgrade na Rockefellerovoj 2 bio je tako u stalnom pogonu!

Stručnjaci Zdravstvene organizacije Lige naroda, kao i Zaklade Rockefeller – ističe Dugac – hvalili su ovaj inovativni rad.[39] Slučaj ruralne, nerazvijene zemlje koja je u kratkom roku uspjela značajno poboljšati svoje javno zdravstvo postao je model za slične aktivnosti u usporedivim zemljama.[40]

Podizanje svih tih zdravstvenih ustanova te programa koji su ih pratili potpomagala je Rockefellerova fondacija. Osobito se podcrtava činjenicu da je Rockefellerova zaklada Štamparovom socijalističkom shvaćanju zdravstva i djelatnicima Škole narodnog zdravlja općenito omogućila distanciranje od utjecaja političkih stranaka, odnosno tadašnjeg režima, što je bilo važno osobito u doba diktature kralja Aleksandra. Ne čudi što je Štampar godine 1931. prisilno umirovljen, kao »nesposoban za službu«, nakon što

Zdravstveno prosvjećivanje, Hrvatska, oko 1930., Škola narodnog zdravlja (Izvor: A. Brenko – Ž. Dugac – M. Randić, Narodna medicina, katalog izložbe, Etnografski muzej, Zagreb, 2001.)

je odbio da uđe u vladu (ponuđen mu je portfelj unutrašnjih poslova nakon atentata na Stjepana Radića i uvođenja Šestosiječanjske diktature!).[41]

37 DUGAC, 2005. (bilj. 36).

38 DUGAC, 2005. (bilj. 36).

39 Zanimljivo u tom smislu zvuče riječi ravnatelja Zakladne bolnice na Rebru dr. Šime Cvitanovića prigodom svečanosti otvaranja te bolnice na Uskrs 12. travnja 1942., pred Poglavnikom dr. Pavelićem: »… Čudno zvuči, al je ipak istina, u ono je doba bila jedina sreća za naš hrvatski narod, što su uslijed političkih progona mnogi i mnogi hrvatski liječnici bili pobacani po našim selima i malim pokrajinskim bolnicama, te samo tim vrijednim, a i danas još nepoznatim ljudima ima zahvaliti, da se zdravlje hrvatskog naroda ipak kako tako sačuvalo. Ovi vrijedni ljudi primili su na sebe i na svoja ledja teški teret narodnog zdravlja, te ga hrabro ponijeli na korist svog naroda.« Ipak, prigoda je tražila da izrekne i ove rečenice: »Tudjinska promičba javljala je, da smo mi u stanju izvoziti medicinsko znanje u inozemstvo, pa čak i u Kinu, a društvo lukavih masona u Ženevi uzimalo je naše tlačitelje kao uzor kako se mora provadjati zdravstvena politika.« Dr. Cvitanović strijeljan je 11. studenoga 1945. (vjerojatno u Maksimiru). Štampar je pak već trećeg dana po uspostavi NDH bio uhićen – među prvim uhapšenim slobodnim zidarima u Zagrebu – potom po nalogu Gestapoa otpravljen u Graz gdje boravi u internaciji do 1945. godine.

40 O Štamparovim nazorima vjerojatno najsugestivnije govori njegovih »Devet zapovijedi« prema kojima je vodio javnu zdravstvenu službu u Kraljevini SHS:

1. Najvažnije je pripremiti u jednoj sredini teren i pravilno shvaćanje o zdravstvenim pitanjima.
2. Pitanje narodnoga zdravlja i rad na njegovom unapređenju nije monopol liječnika, nego se njime trebaju baviti svi bez razlike. Samo suradnjom može se unaprijediti narodno zdravlje.
3. Liječnik treba biti i socijalni radnik; individualnom terapijom ne može mnogo postići; socijalna terapija je sredstvo, koje ga može dovesti do pravoga uspjeha.
4. Liječnik ne smije biti ekonomski zavisan od bolesnika, jer ga ekonomska zavisnost sprječava u glavnim njegovim zadacima.
5. U pitanju narodnoga zdravlja ne smije se činiti razliku između ekonomski jakih i slabih.
6. Potrebno je stvoriti zdravstvenu organizaciju, u kojoj će liječnik tražiti bolesnika, a ne bolesnik liječnika, jer se samo na taj način može obuhvatiti veći broj onih čije zdravlje trebamo čuvati.
7. Liječnik treba biti narodni učitelj.
8. Pitanje narodnog zdravlja od većega je ekonomskoga nego humanitarnoga značaja.
9. Glavno mesto liječničkog djelovanja su naselja, mjesta gde ljudi žive, a ne laboratoriji i ordinacije.

Iz uvodnoga dijela knjige: ANDRIJA ŠTAMPAR, *Pet godina socijalno-medicinskog rada u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca 1920–1925.*, Zagreb, 1926.

41 Na poziv Rockefellerove zaklade nastavio je svoje djelovanje u inozemstvu, prenoseći hrvatska iskustva i svoja znanja i poglede. Obično se ističe njegov doprinos na poboljšanju narodnog zdravlja u Kini (tri duga boravka u razdoblju od 1932. do 1936.), no čini se da njegov utjecaj u toj zemlji treba uzeti u razmatranje s opaskama koje donosi Macfadyen (DAVID MACFADYEN, *The genealogy of WHO and UNICEF and the intersecting careers of Melville Mackenzie (1889–1972) and Ludwik Rajchman (1881–1965)*, doktorska disertacija, University of Glasgow, 2014. — Štamparova iskustva primjenjena su i organizaciji grčkog zdravstvenog sustava. Predaje na nizu sveučilišta u Sjedinjenim Američkim Državama (Harvard, Yale, Cornell, Johns Hopkins, Cincinnati, Vanderbilt, McHarry, Tulane, Texas, Los Angeles, Berkeley, Portland, Minnesota, Toronto, McGill, Columbia, Galvestone). – Brojne druge važne činjenice iz curriculuma Andrije Štampara, čovjeka čija je vizija pokrenula vjerojatno najvažniji projekt modernizacije dvadesetog stoljeća u Hrvatskoj i ondašnjoj Jugoslaviji, lako su dostupne. (Vidjeti literaturu na kraju.)

Mnogi su Štamparovo umirovljenje doživjeli zapanjeni, no čini se da je bilo mnogih koji su ga dočekali s olakšanjem. Obično se piše da je dugogodišnji prijepor Štampara s Hrvatskim liječničkim zborom imao ekonomsku pozadinu, no to je bio samo dio problema; veći se, moguće je, sastojao u nekim temeljno različitim pogledima na razvoj same struke.[42]

»Rockefellerova zaklada je nakon Prvoga svjetskoga rata, uz Zdravstvenu organizaciju Lige naroda, imala glavnu ulogu u promicanju zdravlja. Pružala je izravnu materijalnu pomoć mnogim državama za realizaciju različitih programa u uvjetima osiromašenja i brojnih epidemija nakon rata.« Štamparovi nazori 1920-ih godina bili su posve na liniji filozofije te zaklade koja je u bitnim crtama bila vođena tada veoma glasnim ciljevima eugenike, nove i popularne znanosti o popravljanju rase, o čemu ovdje dakako nema potrebe razglabati.[43] Usputno se samo može spomenuti da se zadnjih godina zapodjela široka kritička rasprava o ulozi nekoliko američkih filantropskih zaklada u eugeničkom projektu.[44] Prema riječima Rajiva Shaha, aktualnog predsjednika zaklade, Rockefeller je nedavno pokrenuo internu istragu (*The Anti-Eugenics Project's Dismantling Eugenics Convening*) kako bi otkrio više detalja o svojoj umiješanosti u pokretu.[45]

Zaključak

Sklop medicinskih institucija iz 1920-ih godina na Zelenom brijegu u Zagrebu bio je izgrađen kao svojevrsna tvrđava pionirskog programa novih institucionalnih oblika primarne zdravstvene zaštite, kako ju je koncipirao Andrija Štampar sa svojim suradnicima. U fokusu teksta je projekt Epidemiološkog zavoda koji se prvotno trebao graditi prema rješenju Drage Iblera (1922). Slavno propali Iblerov projekt svojom ekspresivnošću bio je uistinu zaseban slučaj hrvatske Moderne i možda ne čudi što ga sredina nije mogla u prvi čas prihvatiti. Zavod se na kraju počeo graditi ujesen 1924. prema dosad nepoznatim nacrtima ruskog arhitekta Vasilija Mihajloviča Androsova, jednog od ruskih arhitekata zaposlenih u Arhitektonskom odjeljenju Ministarstva građevina u Beogradu, vjerojatno nakon internog natječaja u tom projektantskom birou, najvećem u državi, provedenog pod prijetnjom da će propasti namijenjena zamašna sredstva Ministarstva narodnog zdravlja, Higijenske sekcije Lige naroda i, nadasve, Rockefellerove fondacije.

Androsovljev projekt nastao je, jedna je od teza ovog teksta, u isto vrijeme kada je raspisivan natječaj za »Palaču narodnog zdravlja« – za istog investitora i pod nadzorom iste Komisije, zacijelo i prema jedinstvenom programu. Epidemiološki zavod i Škola narodnog zdravlja trebali su tijesno surađivati, pa je gradnja – najkasnije 1924. – planirana s pretpostavkom da zgrade budu jedna uz drugu, u zrcalnoj kompoziciji cjeline bloka (uz Kužnu bolnicu, danas Kliniku za infektivne bolesti »Dr. Fran Mihaljević«). Može se dakle pretpostaviti da su tijekom projektiranja zgrade Epidemiološkog zavoda temeljito prostudirane i regulatorne smjernice za oblikovanje čitava bloka, odnosno premise natječaja kojim je trebalo doći do rješenja za Palaču narodnog zdravlja. Projekt Jurja Denzlera i Mladena Kauzlarića za njezinu gradnju, ma koliko superioran manirističkom akademizmu Androsovljevih nacrta za Epidemiološki zavod, na svoj način slijedi harmoničnu kompoziciju funkcionalne razdiobe unutarnjih prostora, s komunikacijama u osi simetrale zgrade, s hipertrofiranim reprezentativnim stubištima, utječući, međutim, sa svoje strane, na više sličnih rješenja unutar Denzlerova opusa, kao i na artikulaciju tlocrta Vrkljanova sklopa Veterinarskog fakulteta (1937.), možda čak i na tlocrt Ostrogovićeve nove zagrebačke Vijećnice (1956.). U tom smislu je Androsovljev projekt zanimljivo poglavlje za razumijevanje geneze hrvatske Moderne. Pored iznesenih konzervatorskih smjernica, ovaj tekst stoga želi skrenuti pažnju na blok zgrada medicinskih ustanova na Zelenom brijegu o čijoj se zanimljivoj povijesti može sad govoriti s više faktografskih podataka.

42 Hrvatski liječnički zbor osnovan je 1874. kao *Sbor liečnikâ kraljevina Hrvatske i Slavonije*; 1919. mijenja ime u *Zbor liječnika Hrvatske, Slavonije i Medjumurja*; 1939. u *Hrvatski liječnički zbor*; 1945. u *Zbor liječnika Hrvatske*; 1991. u *Hrvatski liječnički zbor*. Andrija Štampar je istupio 1923. iz Zbora liječnika Hrvatske, Slavonije i Međimurja.

43 Štampar, koji je 1920-ih godina bio šef »Odjeljenja za javnu, rasnu i socijalnu higijenu« Ministarstva narodnog zdravlja u Beogradu bio je tada – nasuprot više utjecajnih hrvatskih liječnika – entuzijastički nastrojen prema eugenici. Predlagao je, npr., da »nitko ne može stupiti u brak, ako nije pridonio svjedodžbu državnog liječnika, da je zdrav i za brak sposoban«, da »ne može stupiti u brak lice, koje je duševno zaostalo, duševno bolesno, padavičavo ili boluje na otvorenoj tuberkulozi«, da »spolno bolesna osoba ne smije sve dotle stupiti u brak, dok nije donijela svjedožbu od dvojice uredovnih liječnika, da je ozdravila i da bolest nije nasljedna« itd. Neki od njegovih spomenutih prijatelja, poput njemačkog eugeničara i higijeničara Grotjahna imali su u to doba široko razrađene ideje o »nacionalnoj regeneraciji«, s projektima koje je izdašno financirala filantropska Rockefellerova zaklada. — U recentnoj literaturi Štamparovi pogledi i eugenička razmišljanja iz 1920-ih godina razmatrali su se u kontekstu ustaškog pogroma (npr. RORY YEOMANS, *Fighting the White Plague: Demography and Abortion in the Independent State of Croatia*, u: Christian Promitzer, Sevasti Trubeta, Marius Turda (ur.), *Hygiene, Health and Eugenics in Southeastern Europe to 1945*, Budapest, New York, 2010., 385–426.). Ipak, Štamparovu eugeničku epizodu valja razumjeti u kontekstu onodobne eugenike, a osobito na fondu njegovog postupnog odvajanja od takvih promišljanja, te kalibrirati kao je to izvanredno učinio Martin Kuhar u disertaciji *Eugenika u hrvatskoj medicini i njezin utjecaj na javnost u razdoblju od 1859. do 1945.*, doktorska disertacija, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2015.

44 Na primjer: LIA WEINTRAUB, *The Link between the Rockefeller Foundation and Racial Hygiene in Nazi Germany*, Tufts Digital Library, 2012.; BENJAMIN B. PAGE, The Rockefeller Foundation and Central Europe: A Consideration, u: *Minerva*, 40 (2002.), 265–287.

45 MICHAEL IGOE, Devex Newswire: Ford, Rockefeller, and a history of Eugenics, *Devex*, 4. listopada 2021. https://www.devex.com/news/devex-newswire-ford-rockefeller-and-a-history-of-eugenics-101763.

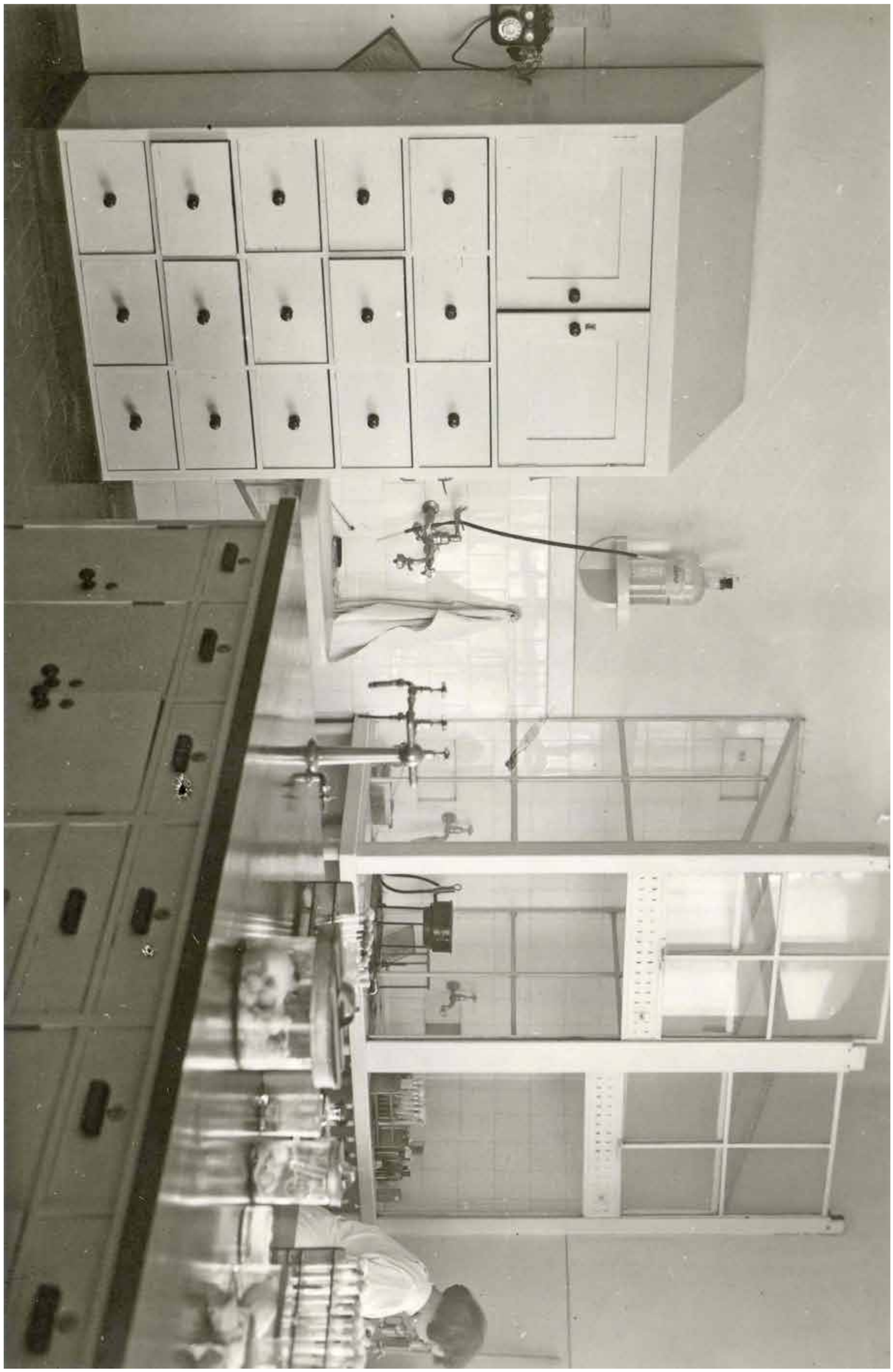

Namještaj laboratorija u Školi narodnog zdravlja

VI.

PRIJEDLOG KONZERVATORSKIH SMJERNICA ZA UREĐENJE I OBNOVU

Uz neophodnu konstrukcijsku sanaciju, spomeničke odlike zgrade uključuju sve aspekte restauracije interijera i eksterijera. Pritom valja naglasiti da karakter konstrukcijske sanacije, uz postizanje stupnja otpornosti na potres u skladu s namjenom, mora biti primjeren kulturnom dobru. Osim armiranog betona, preporučuje se uporaba manje invazivnih materijala poput spregnutih konstrukcija, karbonskih vlakana i sl., a nužna statička ojačanja konstrukcije potrebno je izvoditi unutar gabarita postojećih zidova, bez narušavanja geometrije prostora.

Izvorni projekt predviđao je »da se zgrada pokrije pocinkovanim limom«, ali je rješenje u izvedbi dobilo »malo strmiji nagib krovne konstrukcije i pokrov falcovanim crijepom, s jednostavnijom krovnom konstrukcijom«. Potkrovlje je povišeno i adaptirano 1953., a kat nad auditorijem nadograđen 1960. godine. Slijedom toga, mogao bi se prihvatiti prijedlog projektanta da odabir budućeg crijepa ide prema zaobljenom utorenom biberu. Zapravo, vjerojatno bi se bilo najbolje odlučiti za istu vrstu pokrova koja je već prihvaćena i provedena na »Žutoj zgradi« u Rockefellerovoj 4, s obzirom da bi to bio logični »zajednički nazivnik« čitava sklopa.

Prema utvrđenim mjerama zaštite za zgrade poput ove, težište bi moralo biti na zadržavanju izvornih značajki vanjštine (pročelja) i javnih prostora (stubišta, veža, hodnika i sl.) u unutrašnjosti zgrade. Npr., zgrada Zemaljskog rodilišta i primaljskog učilišta u Petrovoj (Ignjat Fischer – Iso Menzer, 1913.–1920.), ulazi u istu kategoriju kao i naša zgrada (B0), zadržavajući vanjske profile izvornog oblikovanja. Važno je, dakle, poduzeti sve da se obnove prozori na svim pročeljima. To se odnosi i na prozore većih dimenzija na južnom pročelju koji se sastoje od nadsvjetla i donjeg dijela formiranog od tri zaokretna krila, kao i na ostale tipove prozora.

Namještaj koji se sačuvao u svakodnevnoj uporabi od osnutka Instituta do danas, svakako valja restaurirati i vratiti u funkciju u novoobnovljenoj zgradi podcrtavajući važnost vidljivog kontinuiteta ove jedinstvene ustanove, od vremena kada je bila model djelovanja modernog zdravstva zaista od globalnog značaja. Od osobitog značaja bi bilo kada bi se ponovno mogao uspostaviti Muzej u suterenu auditorija, kako je bilo predviđeno izvornim projektom u kojemu bi se onda mogao izložiti i dio sačuvanog namještaja.

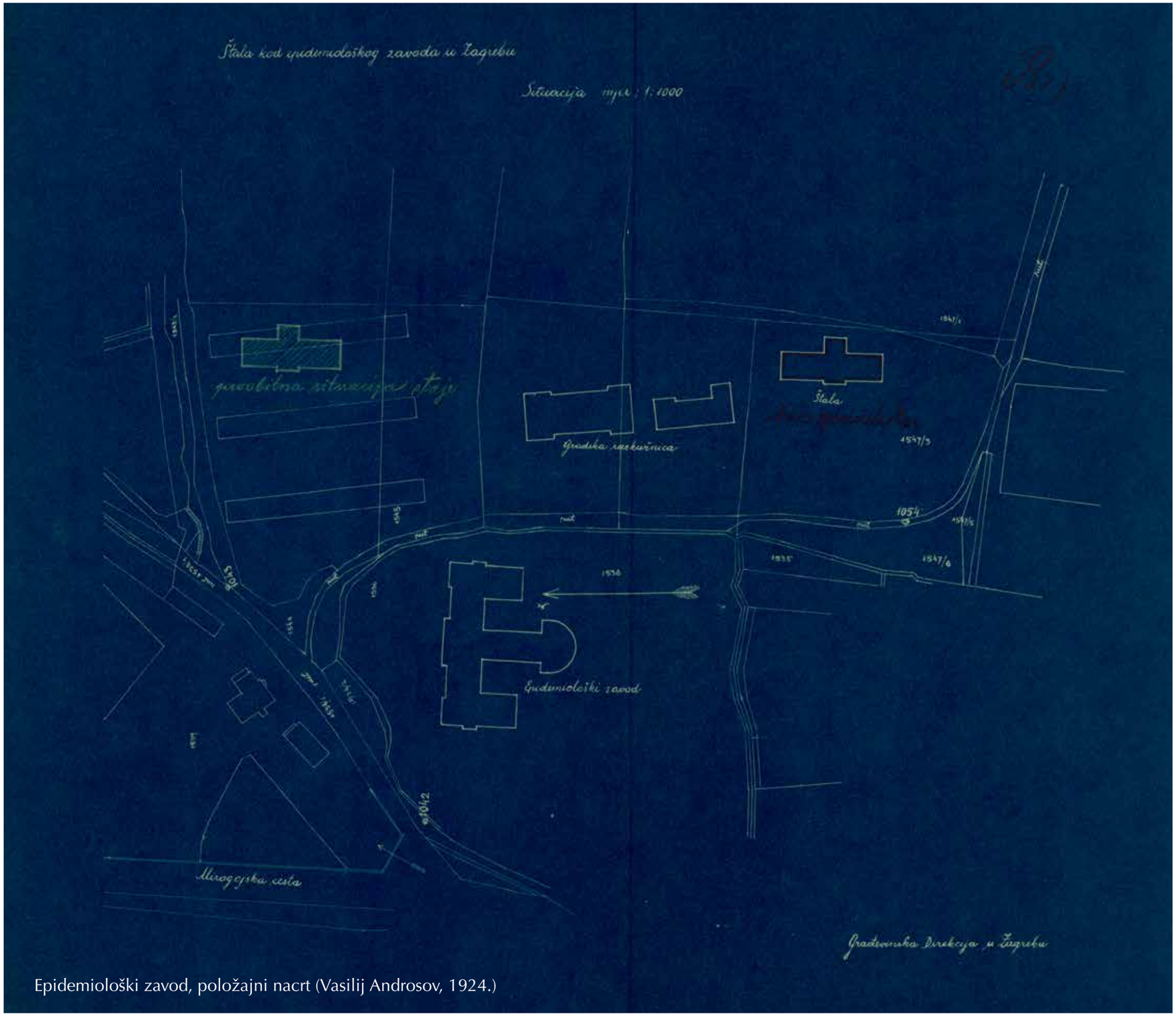

Epidemiološki zavod, položajni nacrt (Vasilij Androsov, 1924.)

VII.

KONZERVATORSKO-
-RESTAURATORSKI
ISTRAŽIVAČKI
RADOVI

VII.1. RESTAURATORSKA ISTRAŽIVANJA

SONDA 1

0. Izvorna betonska građa
1. Izvorna podložna vapneno-pješčana žbuka
2. Izvorna završna vapneno-pješčana žbuka
3. Izvorna podloga od vapnenog bjelila
4. Izvorni nalič svjetlosive boje
5. Dvobojni nalič
6. Dvobojni nalič
7. Dvobojni nalič
8. Zatečeni dvobojni nalič

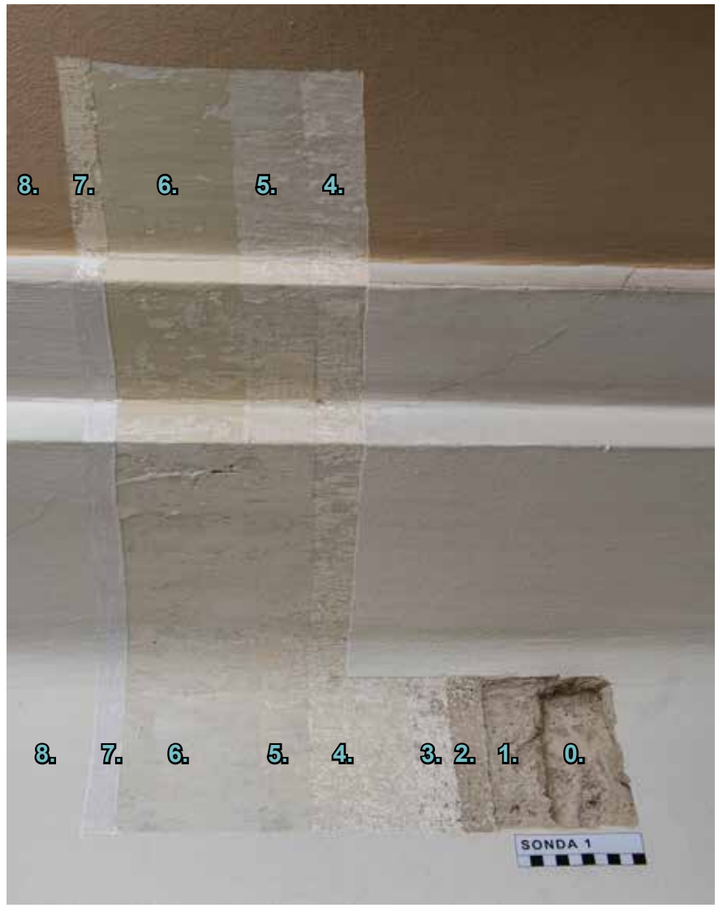

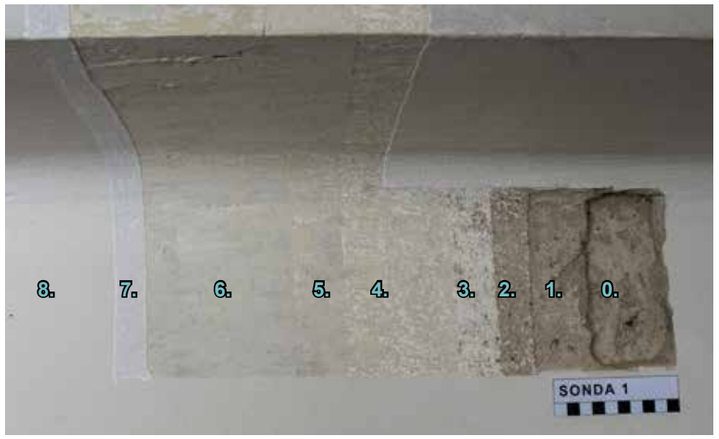

Sonda 1 otvorena je na sjeveroistočnom kasetiranom stropnom polju prostorije stubišta na prvom katu. Njome je obuhvaćeno upušteno polje i profilacije kasete, a nastavlja se na plohu nadvoja između stupova.

U nultom sloju sonde otkrivena je izvorna betonska građa, kojom je izveden nadvoj između stupova. Na građi je pronađena izvorna vapneno-pješčana žbuka izvedena u dva sloja. Podložna žbuka punjena je kamenim agregatom riječnog podrijetla, granulacije od 0 do 2,5 cm s dodatkom mljevenog ugljena. Žbuka je nanesena u sloju debljine 2,5 cm. Zatečena je u dobrom stanju, čvrste strukture i dobre adhezije s podlogom. Završna žbuka istog sastava punjena je sitnijim agregatom, granulacije od 0 do 0,2 cm. Završna žbuka izvedena je u nanosu debljine 0,3 cm; srednje je fine završne obrade. Površina žbuke dodatno je zaglađena nanosom vapnenog bjelila. Izvorni nalič vapnenog je sastava i svjetlosive boje toplog tona. Zatečen je u dosta lošem stanju, stanjene i pohabane površine.

Slijedilo je nekoliko povijesnih obnova koje ne prate izvornik; izvedene su dvobojno. Dvobojni nalič prve povijesne obnove vapnenog je sastava, izveden je svjetložutom oker i sivom bojom. Upuštena kasetirana polja bojena su svjetložutom oker bojom, dok se na ravnu zidnu plohu nastavlja svjetlosivi nalič. Druga povijesna obnova prati kompoziciju i kolorit prve povijesne obnove u nešto intenzivnijem tonu. Naliči su zatečeni prhke i trusne strukture, s vidljivim oštećenjima slikanog sloja. Posljednje dvije obnove iste su kompozicije, s manjim razlikama u koloritu; upušteno polje unutar kasete bojeno je svjetložutim oker naličem, dok su profilacije i ravne zidne plohe bojene svjetlosivom bojom. Oba naliča iz posljednjih dviju povijesnih obnova najvjerojatnije su akrilnog sastava.

SONDA 2

0. Izvorna betonska građa
1. Izvorna podložna vapneno-pješčana žbuka
2. Izvorna završna vapneno-pješčana žbuka
3. Izvorna podloga od vapnenog bjelila
4. Izvorni dvobojni nalič
5. Dvobojni nalič
6. Dvobojni nalič
7. Zatečeni dvobojni nalič

Sonda 2 otvorena je na sjeveroistočnom kasetiranom stropnom polju prostorije stubišta na prvom katu. Sonda je obuhvatila upušteno polje i profilacije kasete, a nastavlja se na ravnu zidnu plohu istočnog zida prostorije stubišta.

U nultom sloju sonde otkrivena je izvorna betonska građa kojom je izveden nadvoj nekadašnjeg prozorskog otvora. Na građi je pronađena izvorna vapneno-pješčana žbuka izvedena u dva sloja. Podložna žbuka punjena je kamenim agregatom riječnog podrijetla, granulacije od 0 do 2,5 cm, s dodatkom mljevenog ugljena. Žbuka je nanesena u sloju debljine 2,5 cm. Zatečena je u dobrom stanju, čvrste strukture i dobre adhezije s podlogom. Završna žbuka istog sastava punjena je sitnijim agregatom, granulacije od 0 do 0,2 cm. Izvedena je u nanosu debljine 0,3 cm i srednje je fine završne obrade. Površina žbuke dodatno je zaglađena nanosom vapnenog bjelila. Izvorni nalič vapnenog je sastava i izveden je dvobojno. Kasetirano stropno polje bojeno je svjetlosivom bojom toplog tona, dok je ravna zidna ploha bojena svjetložutim oker naličem. Izvorni nalič zatečen je u dosta lošem stanju, stanjene i pohabane površine.

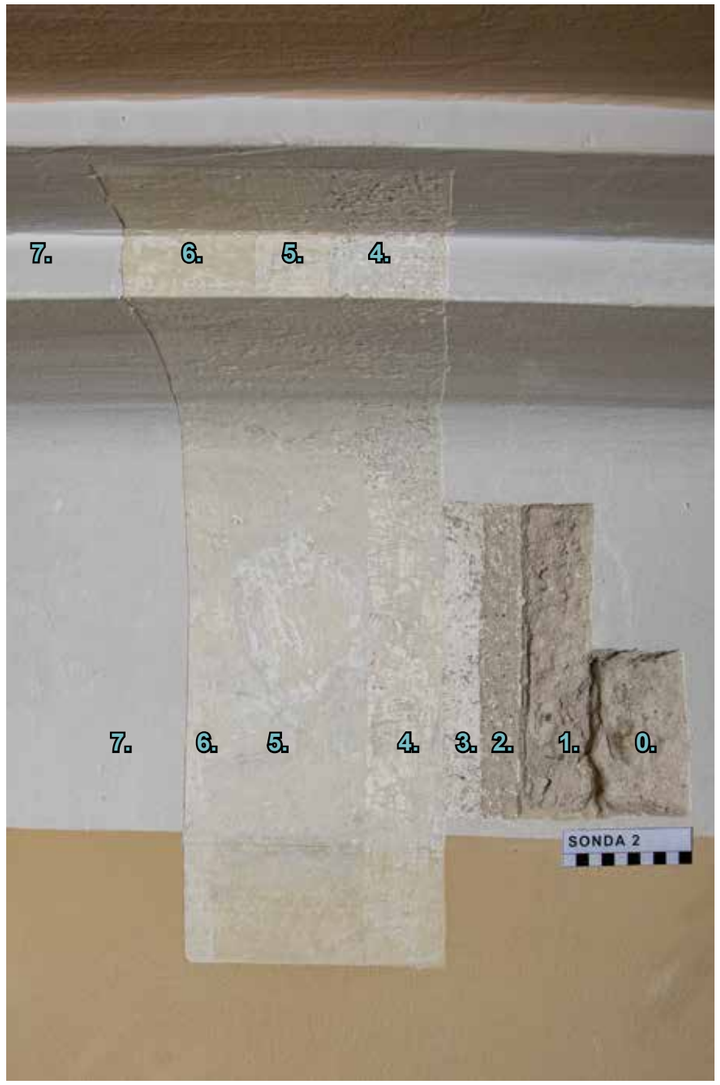

Slijedilo je nekoliko povijesnih obnova koje ne prate izvornik, a izvedene su dvobojno. Dvobojni nalič prve povijesne obnove vapnenog je sastava, a izveden je svjetložutom oker i sivom bojom. Upuštena kasetirana polja bojena su svjetložutom oker bojom, dok se na ravnu zidnu plohu nastavlja svjetlosivi nalič, koji se prekida oko 40 cm ispod holkela; na ravnoj zidnoj plohi izveden je nalič žute oker boje. Druga povijesna obnova prati kompoziciju i kolorit prve povijesne obnove u nešto intenzivnijem tonu. Naliči su zatečeni prhke i trusne strukture, s vidljivim oštećenjima slikanog sloja. Zatečeni nalič akrilnog sastava izveden je dvobojno, upušteno polje unutar kasete i ravna zidna ploha oko 40 cm ispod holkela bojeni su svjetlonarančastim oker naličem, dok su profilacije i holkel bojeni naličem svjetlosive boje hladnog tona.

SONDA 3

0. Izvorna završna vapneno-pješčana žbuka
1. Izvorni dvobojni nalič
2. Dvobojni nalič
3. Dvobojni nalič
4. Zatečeni dvobojni nalič

Sonda 3 otvorena je na podgledu nadvoja kasetiranog stropnog polja prostorije stubišta na prvom katu.

U nultom sloju sonde otkrivena je izvorna završna žbuka punjena kamenim agregatom riječnog podrijetla, granulacije od 0 do 0,2 cm, s dodatkom mljevenog ugljena. Žbuka srednje fine završne obrade dodatno je zaglađena nanosom vapnenog bjelila. Na podlozi je pronađen nalič svjetložute oker boje, dio izvornog dvobojnog naliča. Izvorni nalič zatečen je u dosta lošem stanju, stanjene i pohabane površine. Na površini izvornog naliča vidljivi su tragovi naliča sive boje, koji vjerojatno pripadaju dvobojnom naliču prve povijesne obnove. Nalič svjetlosmeđe boje, vapnenog sastava, dio je dvobojnog naliča iz druge povijesne obnove. Zatečen je u relativno dobrom stanju, mjestimično prhke i trusne strukture. Slijede naliči iz posljednjih dviju obnova, najvjerojatnije akrilnog sastava.

SONDA 4

0. Izvorna završna vapneno-pješčana žbuka
1. Izvorna podloga od vapnenog bjelila
2. Izvorni dvobojni nalič
3. Dvobojni nalič
4. Dvobojni nalič
5. Dvobojni nalič
6. Zatečeni dvobojni nalič

Sonda 4 otvorena je na spoju nadvoja i kapitela stupa kasetiranog stropnog polja prostorije stubišta na prvom katu.

U nultom sloju sonde otkrivena je izvorna završna žbuka punjena kamenim agregatom riječnog podrijetla, granulacije od 0 do 0,2 cm, s dodatkom mljevenog ugljena. Na dekorativnom elementu kapitela stupa otkrivena je završna žbuka istog sastava bez dodatka ugljena, ali s većim udjelom vapnenog veziva, najvjerojatnije u svrhu podatnije i finije završne obrade. Žbuka srednje fine završne obrade dodatno je zaglađena nanosom vapnenog bjelila. Na podlozi je pronađen nalič svjetložute oker boje, dio izvornog

dvobojnog naliča. Izvorni nalič zatečen je u dosta lošem stanju, stanjene i pohabane površine. Na površini izvornog naliča vidljivi su tragovi naliča sive boje, koji vjerojatno pripadaju dvobojnom naliču prve povijesne obnove. Nalič svjetlosmeđe boje, vapnenog sastava, dio je dvobojnog naliča druge povijesne obnove. Slijedni nalič sive boje, koji u prethodnim sondama nije pronađen; moguće je da pripada manjoj parcijalnoj povijesnoj obnovi stubišta. Zatečen je u relativno dobrom stanju, mjestimično prhke i trusne strukture. Slijede naliči iz posljednjih dviju obnova, najvjerojatnije akrilnog sastava.

SONDA 5

0. Izvorna opečna građa

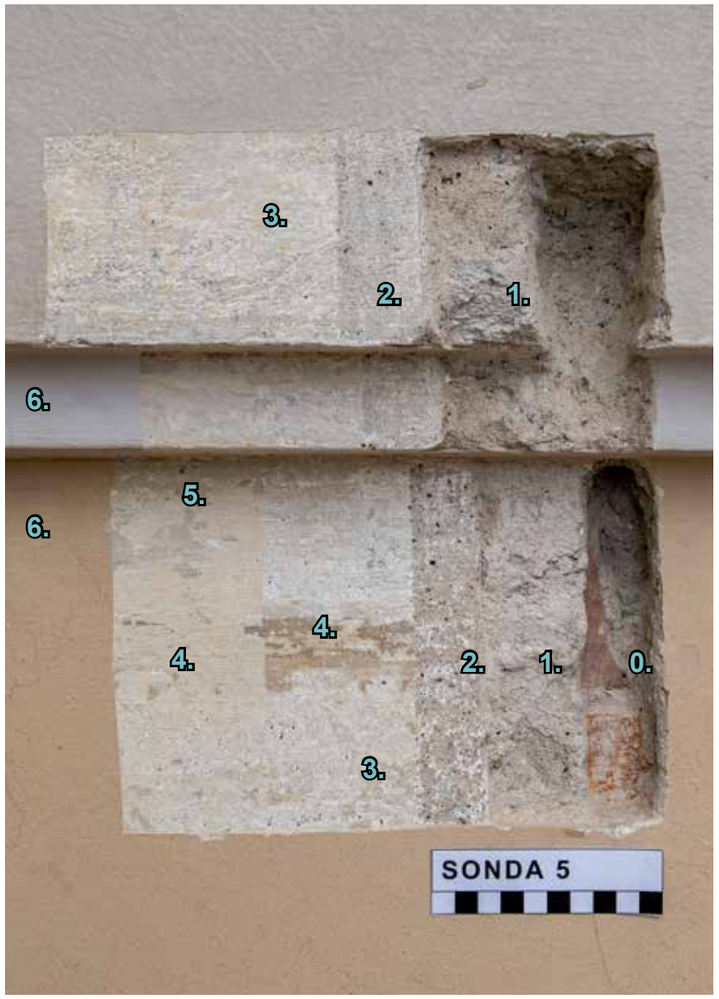

1. Izvorna podložna vapneno-pješčana žbuka
2. Izvorna završna vapneno-pješčana žbuka
3. Izvorni dvobojni nalič
4. Polikromni nalič
5. Nalič svjetložute boje
6. Nalič svjetlosive boje
7. Zatečeni dvobojni nalič

Sonda 5 otvorena je na istočnom zidu prostora stubišta na drugom katu. Njome je obuhvaćena profilacija razdjelnog vijenca i ravna zidna ploha neposredno ispod. U nultom sloju sonde otkrivena je izvorna opečna građa vezana vapneno-pješčanom žbukom. Na izvornoj građi pronađena je izvorna vapneno-pješčana žbuka izvedena u dva sloja. Podložna žbuka punjena je kamenim agregatom riječnog podrijetla, granulacije od 0 do 2,5 cm, s dodatkom mljevenog ugljena. Žbuka je nanesena u sloju debljine 2,5 – 10 cm. Profilirani razdjelni vijenac izveden je od žbuke, bez opečnog istaka. Žbuka je zatečena u dobrom stanju, čvrste strukture i dobre adhezije s podlogom. Završna žbuka istog sastava punjena je sitnijim agregatom, granulacije od 0 do 0,2 cm. Završna žbuka izvedena je u nanosu debljine 0,3 cm; srednje je fine završne obrade. Površina žbuke dodatno je zaglađena nanosom vapnenog bjelila. Izvorni nalič svjetložute oker boje pronađen je u tragovima, stanjene i pohabane površine s višestrukim oštećenjima slikanog sloja. U prvoj povijesnoj obnovi izveden je polikromni nalič. Na podlozi sive boje toplog tona izvedena je tonirana bordura smeđe boje, širine oko 4 cm. Nalič je zatečen u izrazito lošem stanju, pohabanog slikanog sloja s višestrukim manjim oštećenjima koja sežu do podloge i žbukanog nosioca. Nalič svjetložute boje vapnenog sastava i monokromnog karaktera pripada drugoj povijesnoj obnovi. Nalič sive boje, najvjerojatnije monokromnog karaktera, pronađen je u tragovima, a pripada trećoj povijesnoj obnovi. U posljednoj povijesnoj obnovi izveden je dvobojni nalič svjetlonarančaste i sive boje, akrilnog sastava.

SONDA 6

0. Izvorni dvobojni nalič
1. Polikromni nalič
2. Nalič svjetložute boje
3. Nalič svjetlosive boje
4. Zatečeni dvobojni nalič

Sonda 6 otvorena je u jugoistočnom kutu prostora mezanina između prvog i drugog kata zgrade. Slojevi građe i žbuke nisu razlistani, ali je vidljiva veća pukotina koja prodire dublje u strukturu zida.

Sondom je istražen polikromni nalič s bordurom, koji je otkriven u prethodnoj sondi. Iako je na istraženoj poziciji zatečen u izrazito lošem stanju, kutno se nazire vertikalna bordura svjetlosmeđe boje; izvedena je na podlozi sive boje toplog tona.

Slijede naliči iz dviju obnova, kronološki zabilježeni u tablici sonde. Loše su očuvani pa ih pronalazimo u tragovima. U posljednjoj obnovi izveden je zatečeni dvobojni nalič akrilnog sastava.

SONDA 7

0. Izvorna završna vapneno-pješčana žbuka
1. Izvorna vapnena podloga bijele boje
2. Izvorni dvobojni nalič
3. Nalič svjetlosive boje
4. Zatečeni dvobojni nalič

Sonda 7 otvorena je na poklopnici stupa kvadratnog presjeka kojim je zaključena ograda stubišta na mezaninu između prvog i drugog kata zgrade.

Na izvornoj završnoj vapneno-pješčanoj žbuci pronađen je pripadajući nalič svjetložute oker boje (pripada izvornom dvobojnom naliču). Izveden je na podlozi vapnenog sastava bijele boje kojim je dodatno zaglađena površina završne žbuke. Izvorni dvobojni nalič zatečen je u dosta lošem stanju, stanjene i pohabane površine, s vidljivim površinskim oštećenjima koja sežu do vapnene podloge.

Nalič sive boje toplog tona, prikazan u trećem sloju sonde, pripada polikromnom naliču iz prve povijesne obnove. Izveden je na podlozi bijele boje te je najvjerojatnije vapnenog sastava. Zatečen je u relativno dobrom stanju s vidljivim manjim površinskim oštećenjima.

Zatečeni nalič sive boje akrilnog sastava dio je dvobojnog naliča iz posljednje obnove. Izveden je na glet masi bijele boje. Nanesen je u debljem premazu te je čvrsto vezan za starije ličene slojeve, čime je njihovo razlistavanje bilo otežano. Mjestimično su vidljiva oštećenja i odvajanje od podloge, pri čemu se degradiraju stariji povijesni naliči.

SONDA 8

0. Izvorna opečna građa
1. Izvorna podložna vapneno-pješčana žbuka
2. Izvorna završna vapneno-pješčana žbuka
3. Izvorni dvobojni nalič
4. Nalič svjetlozelene boje
5. Zatečeni dvobojni nalič

Sonda 8 otvorena je na južnom zidu mezanina stubišta, između prvog i drugog kata.

Izvorna završna vapneno-pješčana žbuka sadrži veći udio krupnije mljevenog ugljena. Srednje fine je završne obrade, a površina je dodatno zaglađena nanosom vapnene podloge bijele boje. Pripadajući izvorni nalič pronađen je u tragovima. Svjetložute je oker boje i vapnenog sastava (pripada dvobojnom naliču). Izvorna završna žbuka zatečena je u izrazito dobrom stanju, čvrste strukture i dobre adhezije, dok se veća degradacija materijala vidi u površinskom ličenom sloju koji je najvjerojatnije djelomično uklonjen u prvoj obnovi.

Slijede naliči iz obnova čija je stratigrafija prikazana u sondi, a kronološki su zabilježeni u tablici sonde. Tragovi sive boje najvjerojatnije pripadaju polikromnom naliču iz prve povijesne obnove. Slijedi nalič svjetlozelene boje, žućkastog pastelnog tona, izveden na bijeloj podlozi. Naliči svjetložute boje i zatečeni svjetlonarančasti nalič (dio dvobojnog naliča) pripadaju recentnim obnovama te su najvjerojatnije akrilnog sastava.

SONDA 9

0. Izvorna završna vapneno-pješčana žbuka
1. Izvorna vapnena podloga bijele boje
2. Tragovi izvornog naliča
3. Nalič sive boje
4. Nalič svjetlozelene boje
5. Nalič svjetložute boje
6. Zatečeni dvobojni nalič

Sonda 9 otvorena je na zapadnom zidu drugog kata stubišta. Njome je obuhvaćeno tijelo pilastra i ravna zidna ploha neposredno pokraj njega.

Arhitektonska plastika pilastra izvorno je izvedena istakom u opeci. Opečna građa zatečena je u relativno dobrom stanju, a veća degradacija materijala uočena je na površinskom sloju vezivne vapneno-pješčane žbuke u sljubnicama. Izvorna zaključna vapneno-pješčana žbuka izvedena je u dva sloja. Podložna žbuka, granulacije od 0 do 0,5 cm, izvedena je u nanosu od 2 do 2,5 cm.

Trusne je strukture i oslabljene adhezije s nosiocem. Završna žbuka, debljine nanosa 0,3 cm, sadrži sitniji pijesak, granulacije od 0 do 0,1 cm. Srednje fina završna obrada dodatno je zaglađena debljim slojem vapnene podloge bijele boje. Izvorni nalič izveden je dvobojno. Upuštena zidna ploha je svjetložute oker boje pastelnog tona, a tijelo pilastra ličeno je svjetlosivom bojom toplog tona. Izvorni nalič vapnenog sastava tankog je nanosa, gotovo lazurnog, prozračnog karaktera. Na istraženoj poziciji zatečen je u relativno dobrom stanju čitljivih kromatskih karakteristika. Mjestimično su vidljiva površinska oštećenja koja sežu do podloge.

Kronološki sljedeći sloj, svjetlozelene boje, pronađen je u tragovima. Ostali stariji i recentni naliči nisu pronađeni; najvjerojatnije su uklonjeni u posljednjoj obnovi. Zatečeni nalič akrilnog sastava izveden je dvobojno, svjetlonarančaste boje upuštenih polja i svjetlosive boje na istaknutom tijelu pilastra.

SONDA 10

0. Izvorna betonska građa
1. Izvorna podložna vapneno-pješčana žbuka
2. Izvorna završna vapneno-pješčana žbuka
3. Izvorni dvobojni nalič
4. Nalič svjetlosive boje
5. Zatečeni nalič svjetlosive boje

Sonda 10 otvorena je na tijelu zapadnog stupa stubišta u razini prvog kata. Izvedena je u svrhu detektiranja građe

stupova stubišta te definiranja likovne kompozicije izvornog dvobojnog naliča na detalju arhitektonske plastike stubišta.

Izvorno su stupovi izvedeni u armiranom betonu. Građa je zatečena u izuzetno dobrom stanju bez vidljivih znakova degradacije materijala. Zaljučno su žbukani vapneno-pješčanom žbukom u dva sloja. Podložna žbuka, granulacije od 0 do 0,5 cm, nanesena je u sloju debljine oko 2 cm. Zatečena je relativno čvrste strukture i zadovoljavajuće međuslojne adhezije. Završna žbuka, debljine 0,5 cm, sadrži sitniji pijesak, granulacije od 0 do 0,1 cm. Srednje fina završna obrada dodatno je zaglađena nanosom bijele vapnene podloge. Izvorni nalič zatečen je u lošem stanju, stanjene i pohabane površine. Mjestimično su vidljivi tragovi svjetložute oker boje zagasitog pastelnog tona. Površinski je vidljiv svjetlucavi premaz, moguće lak ili voštana pasta koj sugeriraju imitaciju kamena.

Kronološki sljedeći povijesni ličeni sloj, svjetlosive boje, pronađen je u tragovima. Zatečen je u izrazito lošem stanju, stanjene i pohabane površine i mjestimično praškaste strukture. Ostali naliči nisu detektirani na toj poziciji; vjerojatno su mehanički uklonjeni u posljednjoj obnovi, kad je izveden dvobojni nalič, sivog obojenja stupa.

SONDA 11

0. Izvorna opečna građa
1. Izvorna podložna vapneno-pješčana žbuka
2. Izvorna završna vapneno-pješčana žbuka
3. Izvorna bijela vapnena podloga
4. Izvorni dvobojni nalič
5. Nalič svjetlosive boje
6. Zatečeni nalič svjetlosive boje

Sonda 11 otvorena je na zapadnom stupu u središtu prostorije stubišta na prvom katu. Tijelo stupa križnog presjeka izgrađeno je od opeke vezane vapneno-pješčanom žbukom. Na izvornoj opečnoj građi pronađena je izvorna vapneno-pješčana žbuka izvedena u dva sloja. Podložna žbuka debljine je od 2,5 do 4 cm, a završni sloj debljine nanosa 0,5 cm. Srednje fina završna obrada dodatno je zaglađena nanosom bijele vapnene podloge. Nalič svjetložute oker boje dio je izvornog dvobojnog naliča. Nalič je zatečen u relativno dobrom stanju, oštećene površine, s vidljivim mjestimičnim oštećenjima koja sežu dublje do nosioca. Slijedi nalič svjetlosive boje toplog tona koji pripada prvoj povijesnoj obnovi. Zatečeni nalič sive boje akrilnog sastava dio je dvobojnog naliča.

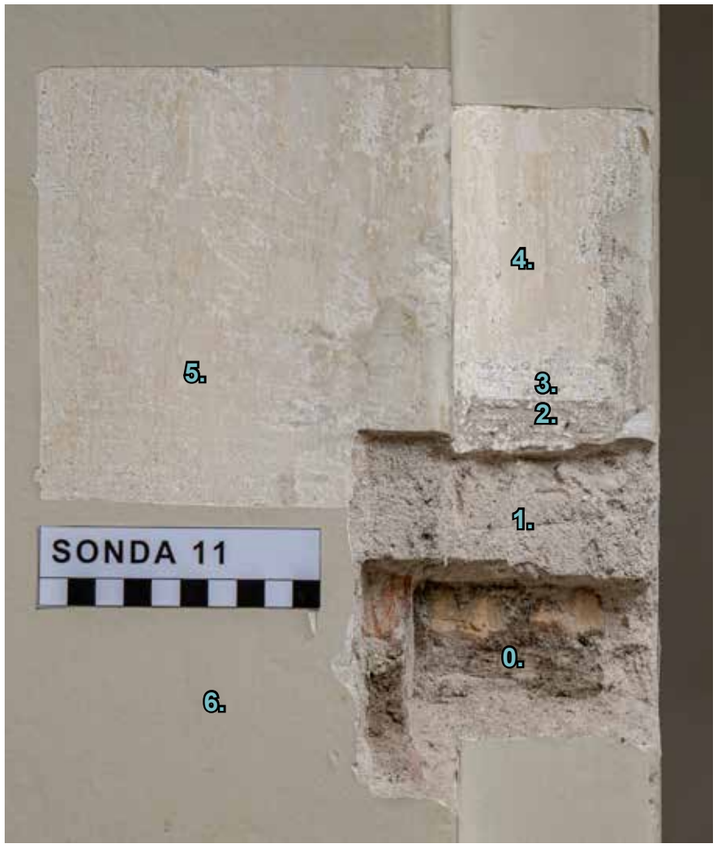

SONDA 12

0. Izvorna opečna građa
1. Izvorna završna vapneno-pješčana žbuka
2. Izvorni dvobojni nalič
3. Tragovi naliča svjetlosive boje
4. Opečna građa zapune
5. Žbuka vapneno-pješčanog sastava
6. Nalič svjetlosive boje
7. Zatečeni dvobojni nalič

Sonda 12 otvorena je na istočnom zidu prostora stubišta na prvom katu. Izvedena je na mjestu postojeće pukotine.

Na položaju zatečenih vrata izvorno je bio prozor simetričan onome na zapadnom zidu. U dogradnji kompleksa prostorija uzduž istočnog pročelja središnjega glavnog krila zgrade, prozor gubi funkciju pa je probijanjem parapeta prozora izveden prolaz, odnosno vrata. U sondi je pronađena izvorna opečna građa s izvornim slojevima žbuke i naliča.

Izvorne su opeke oštećene na rubovima, što također potvrđuje izmjene u širini izvornog svijetlog otvora. Zapuna kojom je sužen otvor izvedena je od opeke vezane vapneno-pješčanom žbukom s mogućim dodatkom cementnog veziva. Na površinu nove građe nanesena je žbuka vapneno-pješčanog sastava izvedena u jednom sloju. Žbuka je

punjena kamenim agregatom riječnog podrijetla, granulacije od 0 do 0,2 cm, bez dodatka mljevenog ugljena, koji je karakterističan za izvornu žbuku. Pri nanošenju žbuke zapune na opečnu građu, žbukae povučena i na izvornu građu oko 15 cm dalje od »šlica«. Na novoj žbuci pronađen je nalič svjetlosive boje zelenkastog tona, koji je na izvornim slojevima pronađen kao treći povijesni ličeni sloj, što upućuje na stariju intervenciju. Zatečeni nalič svjetlonarančaste boje pripada dvobojnom naliču.

SONDA 13

0. Izvorna opečna građa
1. Izvorna završna vapneno-pješčana žbuka
2. Izvorni dvobojni nalič
3. Opečna građa zapune
4. Žbuka vapneno-pješčanog sastava
5. Nalič svjetlosmeđe boje
6. Nalič svjetlosive boje
7. Zatečeni dvobojni nalič

Sonda 13 otvorena je na zapadnom zidu zapadnog kraka stubišta koje vodi na prvi kat.

U sondi je pronađena izvorna opečna građa vezana vapneno-pješčanom žbukom. U opeci je izveden istak za tijelo pilastra. Na opečnoj građi pronađena je izvorna žbuka izvedena u dva sloja. Podložna žbuka nanesena je u debljini od 2 do 2,5 cm, dok je završni sloj debljine 0,5 cm. Srednje fina završna obrada dodatno je zaglađena debljim slojem bijele vapnene podloge. Izvorni dvobojni nalič, vapnenog sastava, na tijelu pilastra svjetlosive je boje, dok je upuštena zidna ploha ličena svjetložutom oker bojom. Izvorni nalič je tankog nanosa i prozračnog lazurnog karaktera. Iako sadrži višestruka površinska oštećenja i mjesta potpunog izostanka do podloge, nalaz je važan zbog izuzetno dobro čitljivih kromatskih karakteristika obaju tonova. Također je zanimljiv lazurni karakter najvjerojatnije postignut miješanjem pigmenata s vapnenom vodom.

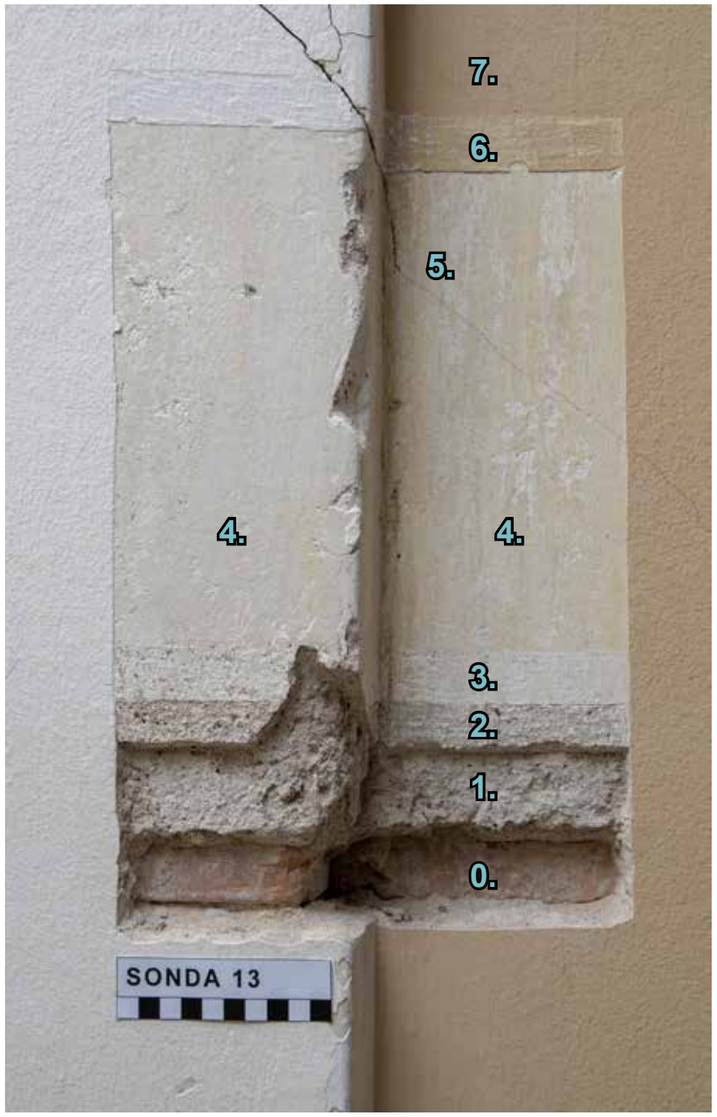

Mjestimično povrh izvornog naliča pronađeni su tragovi naliča svjetlosive boje, praškaste i trusne strukture koji pripada starijoj obnovi interijera.

Recentnim obnovama pripadaju dvobojni naliči akrilnog sastava. U pretposljednjoj obnovi upuštene zidne plohe ličene su svjetložutom, a arhitektonska plastika pilastra svjetlosivom bojom. Zatečeni nalič iz posljednje obnove ponavlja dvobojnost s manjim kromatskim razlikama upuštenih polja.

SONDA 14

0. Izvorna opečna građa
1. Izvorna podložna vapneno-pješčana žbuka
2. Izvorna završna vapneno-pješčana žbuka
3. Izvorna bijela vapnena podloga
4. Izvorni dvobojni nalič
5. Tragovi naliča svjetlosive boje
6. Dvobojni nalič
7. Zatečeni dvobojni nalič

Sonda 14 otvorena je na zapadnom zidu mezanina između prizemlja i kata, na postojećoj pukotini. Utvrđeno je da je izvorni prozorski otvor djelomično zazidan pri dograd-

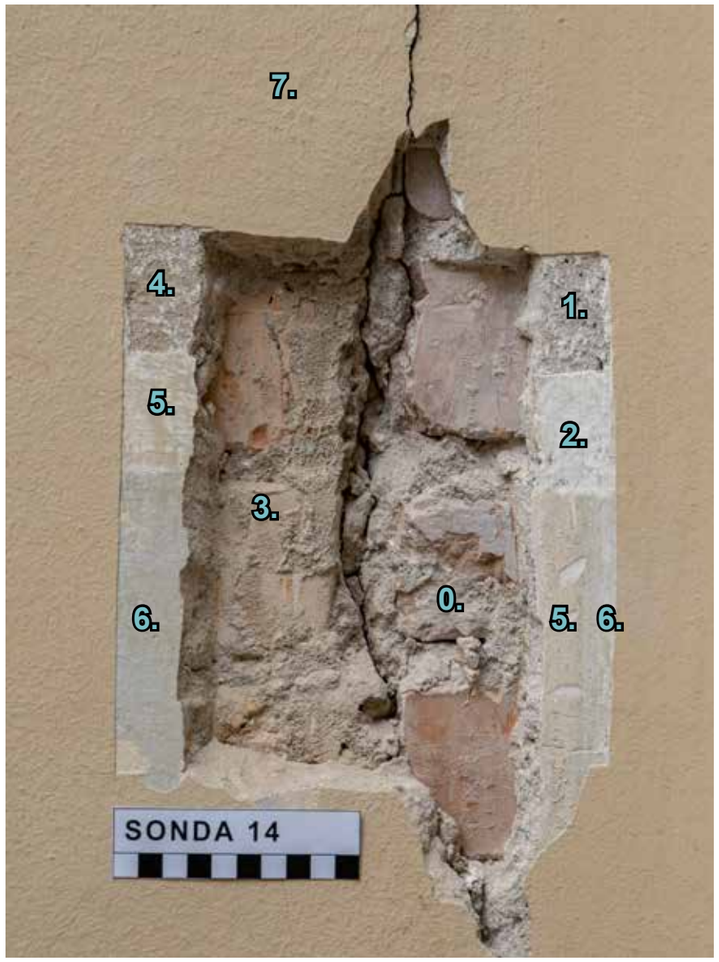

nji prizemnih kompleksa uz zapadno pročelje središnjega krila zgrade. U sondi je pronađena izvorna opečna građa vezana vapneno-pješčanom žbukom. Na izvornoj građi pronađeni su izvorni žbukani slojevi s pripadajućim naličem svjetložute oker boje koji je dio izvornog dvobojnog naliča. Opečna građa zapune izvedena je od opeke vezane vapneno-pješčanom žbukom. Na površinu nove građe nanesena je žbuka vapneno-pješčanog sastava izvedena u jednom sloju. Žbuka je punjena kamenim agregatom riječnog podrijetla, granulacije od 0 do 0,2 cm, bez dodatka mljevenog ugljena, koji je karakterističan za izvornu žbuku. Nalič svjetlosmeđe oker boje najvjerojatnije je tonski imitirao izvornik, stoga možemo pretpostaviti da je stariji zahvat izveden parcijalno, dok je ostatak zgrade zadržan u izvornom stanju. Slijedi nalič svjetlosive boje zelenkastog tona i zatečeni nalič svjetlonarančaste boje akrilnog sastava

SONDA 15

0. Izvorna opečna građa
1. Izvorna završna vapneno-pješčana žbuka
2. Opečna građa zapune
3. Žbuka vapneno-pješčanog sastava
4. Nalič svjetlosmeđe boje
5. Nalič svjetlosive boje
6. Zatečeni dvobojni nalič

Sonda 15 otvorena je na istočnom zidu mezanina stubišta, između prizemlja i kata. Izvedena je na zatečenoj vertikalnoj pukotini koja sugerira stariji otvor koji je u nekoj od obnova izgubio funkciju.

Vizualnim pregledom građevinskih struktura *in situ* i analizom izvornih nacrta utvrđena je dogradnja južnog pročelja, čime je otvor izgubio funkciju. U sondi je pronađena izvorna opečna građa vezana vapneno-pješčanom žbukom. Na izvornoj građi nije pronađena bijela vapnena podloga s pripadajućim izvornim naličem; najvjerojatnije su uklonjeni u obnovi.

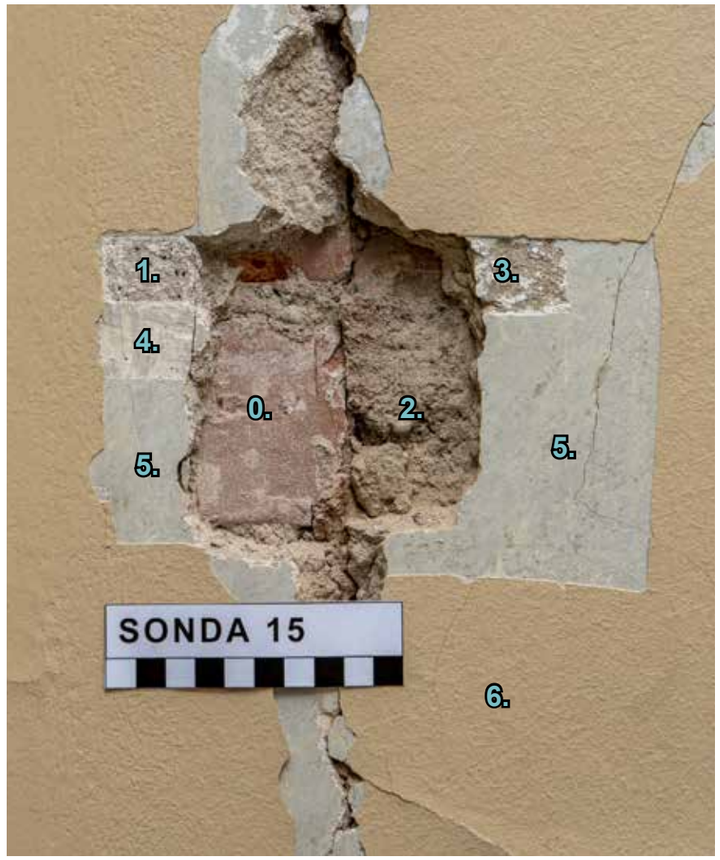

Zapuna je izvedena opekom i vezivnom žbukom vapneno-pješčanog sastava, što sugerira stariju povijesnu dogradnju. Žbuka zapune izvedena je u jednom sloju, a punjena je pijeskom riječnog podrijetla, granulacije od 0 do 0,2 cm, bez dodatka mljevenog ugljena, koji je karakterističan za izvornu žbuku. Pripadajući nalič svjetlosmeđe oker boje nanesen je na deblji sloj bijele vapnene podloge, a kronološki pripada prvoj obnovi interijera. Slijedi nalič svjetlosive boje zelenkastog tona i zatečeni dvobojni nalič akrilnog sastava.

SONDA 16

0. Izvorni polikromni dekorativni oslik
1. Zatečeni lak žute boje
2. Zatečeni nalič svjetlosive boje

Sonda 16 otvorena je na istočnom kraku stubišta između prizemlja i mezanina. Dodatak sondi otvoren je na bazi stupa na mezaninu između prizemlja i kata. U nultom sloju sonde otkriven je izvorni polikromni nalič. Baza ograde i stupa oslikana je imitacijom štukolustor tehnike, najvjerojatnije na debljem sloju gipsane podloge. Na površini je vidljiv tanak sloj laka koji je neznatno požutio. Oslik je izveden najvjerojatnije pigmentima i vodotopivim vezi-

vom. Slikano je narančastim, žutim i terakota tonovima, s istaknutim žilama plave boje. Vizualnim pregledom cijelog stubišta uočeno je izvorno stanje oslika, s mjestimično vidljivim manjim nadoknadama na rubnim dijelovima, koji su bili izloženi mehaničkim oštećenjima. U posljednjoj povijesnoj obnovi na oslik je nanesen debeo sloj laka koji je intenzivno požutio i ušao u manje izvorne udubine. Time je njegovo uklanjanje mjestimično otežano.

SONDA 17

0. Izvorni nalič svjetložute boje
1. Opečna građa zapune
2. Vapneno-cementna žbuka
3. Nalič žute oker boje
4. Vapneno-cementna žbuka
5. Zatečeni nalič svjetloplave boje

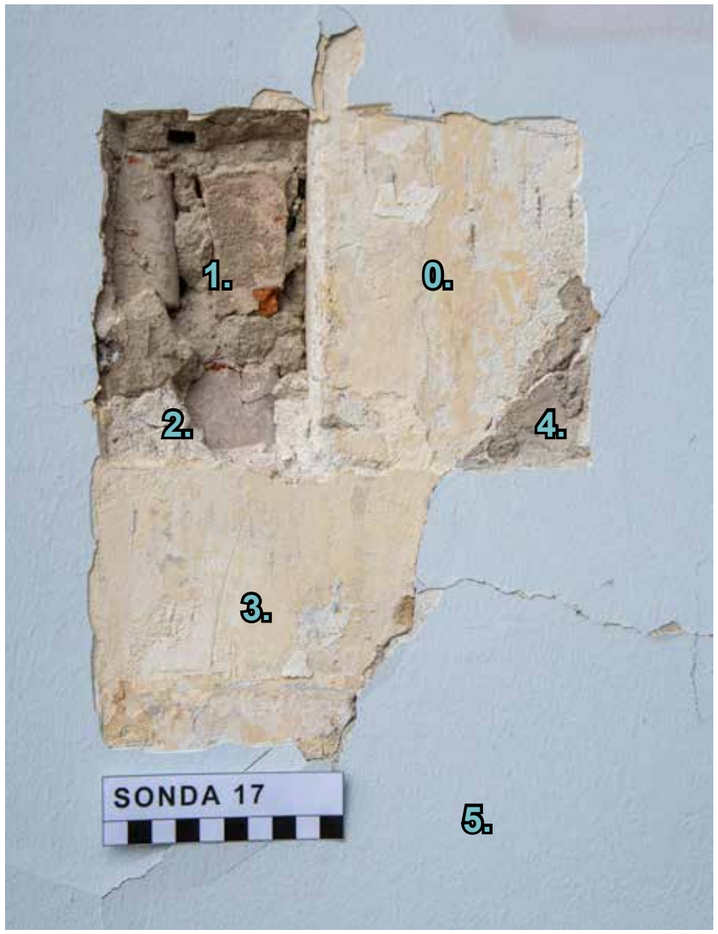

Sonda 17 otvorena je na sjevernom zidu prostorije amfiteatra u prizemlju. Izvedena je na postojećoj pukotini, pa je pronađeno izvorno oblikovanje otvora vrata.

U nultom sloju sonde pronađen je izvorni nalič vapnenog sastava svjetložute oker boje, koji je dio polikromnog naliča, potvrđenog kasnijim sondama u istoj prostoriji. Zapuna nekadašnjeg otvora izvedena je nepravilnim opekama manjih dimenzija, koje su vezane vapneno-cementnom žbukom. Na zapunu je nanesena žbuka vapneno-cementnog sastava, izvedena u jednom sloju. Punjena je agregatom različitog mineralnog podrijetla, granulacije od 0 do 0,3 cm. Žbuka obnove u tankom je sloju nanesena i na izvorni zid. Pripadajući nalič obnove je žute oker boje, uljnog sastava.

U posljednjoj povijesnoj obnovi izveden je manji popravak cementnom žbukom te je prostorija ličena monokromnim naličem akrilnog sastava i svjetloplave boje.

SONDA 18

0. Izvorna opečna građa
1. Izvorna podložna vapneno-pješčana žbuka
2. Izvorna završna vapneno-pješčana žbuka
3. Izvorna bijela vapnena podloga
4. Izvorni polikromni nalič
5. Opečna građa zapune
6. Podložna vapneno-cementna žbuka
7. Završna vapneno-cementna žbuka

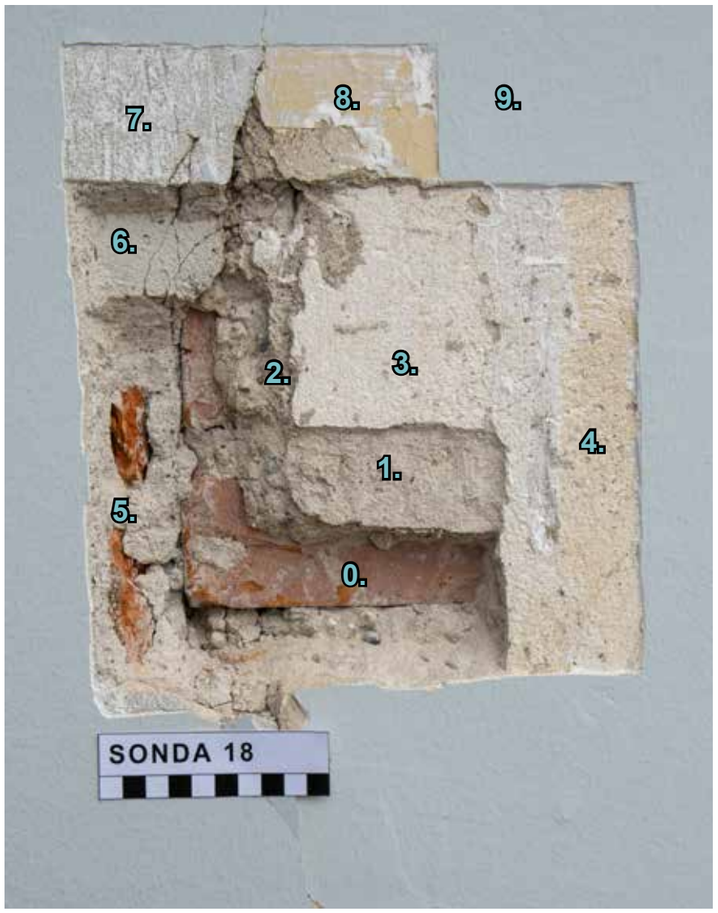

8. Nalič žute oker boje
9. Zatečeni nalič svjetloplave boje

Sonda 18 otvorena je na sjevernom zidu prostorije amfiteatra u razini kata, izvedena na postojećoj pukotini. Pronađen je izvorni otvor, zazidan u prvoj povijesnoj obnovi.

U nultom sloju sonde pronađena je izvorna opečna građa s izvornim žbukanim slojevima i pripadajućim naličem vapnenog sastava svjetložute oker boje, koji je dio polikromnog naliča. Zapuna nekadašnjega otvora izvedena je nepravilnim opekama manjih dimenzija, koje su vezane vapneno-cementnom žbukom. Na zapunu je nanesena žbuka vapneno-cementnog sastava u dva sloja. Podložni sloj punjen je agregatom različitog mineralnog podrijetla, granulacije od 0 do 0,3 cm. Završna žbuka punjena je sitnijim agregatom, granulacije od 0 do 0,2 cm. Pripadajući nalič obnove je žute oker boje, uljnog sastava. U posljednjoj povijesnoj obnovi prostorija je ličena monokromnim naličem akrilnog sastava i svjetloplave boje.

SONDA 19

0. Izvorna opečna građa
1. Izvorna podložna vapneno-pješčana žbuka
2. Izvorna završna vapneno-pješčana žbuka
3. Izvorna bijela vapnena podloga
4. Izvorni polikromni nalič
5. Nalič žute oker boje
6. Zatečeni nalič svjetloplave boje

Sonda 19 otvorena je na sjevernom zidu prostorije amfiteatra u razini kata. Dodatak sondi otvoren je na južnom polukružnom zidu iste prostorije.

Na izvornoj opečnoj građi pronađena je izvorna vapneno-pješčana žbuka nanesena u dva sloja. Podložna žbuka punjena je kamenim agregatom riječnog podrijetla, granulacije od 0 do 2,5 cm, s dodatkom mljevenog ugljena. Žbuka je nanesena u sloju debljine 2,5 cm. Zatečena je u dobrom stanju, čvrste strukture i dobre adhezije s podlogom. Završna žbuka

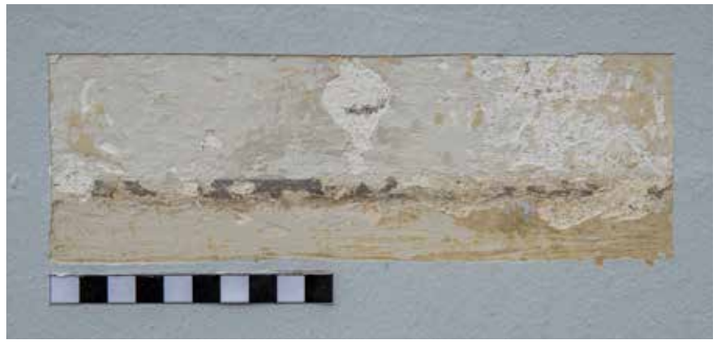

istog sastava punjena je sitnijim agregatom, granulacije od 0 do 0,2 cm. Završna žbuka izvedena je u nanosu debljine 0,3 cm te je srednje fine završne obrade. Površina žbuke dodatno je zaglađena nanosom vapnenog bjelila. Izvorni nalič vapnenog je sastava i polikromnog karaktera. Gornja ploha zida bojena je naličem bijele boje, dok je visoki sokl bojen naličem žute oker boje, koji je s gornje strane zaključen jednostrukom bordurom sive boje širine 1 cm. Slijedi nalič žute oker boje, uljnog sastava, koji moguće ponavlja izvornik, jer su pronađeni tragovi bordure sive boje. Zatečeni nalič izveden je monokromno svjetloplave boje i akrilnog sastava.

SONDA 20

0. Izvorni drveni nosilac
1. Izvorni nalič svjetlosive boje

2. Nalič svjetlosmeđe oker boje
3. Nalič svjetložute boje
4. Nalič svjetlosive boje
5. Zatečeni nalič bijele boje

Sonda 20 otvorena je na vertikalnoj letvici unutarnjeg prozorskog krila središnje osi južnog zida prostorije amfiteatra u razini prvog kata.

Drveni nosilac u sondi je zatečen u relativno dobrom stanju, no vizualnim pregledom prozorske stolarije uočena je veća degradacija materijala donjih letvica, koje su bile izložene mehaničkim oštećenjima pri otvaranju prozora. Vanjska krila zatečena su u izrazito lošem stanju, ogoljenih letvica, degradirane građe. Na drvenom nosiocu pronađen je izvorni nalič svjetlosive boje toplog tona, najvjerojatnije tutkalnog sastava. Izveden je u prilično tankom nanosu bez

podloge. Zatečen u izrazito lošem stanju, stanjene i pohabane površine, s vidljivim višestrukim oštećenjima koja sežu do nosioca.

U prvoj obnovi stolarije prozora promijenjena je boja naliča. Izveden je nalič svjetlosmeđe oker boje, debljeg namaza, najvjerojatnije uljnog sastava. Nadalje su pronađeni naliči iz recentnijih obnova, kronološki prikazani u tablici, a stratigrafski razlistani u sondi.

Zatečeni nalič bijele boje akrilnog je sastava izrazito degradirajućeg paronepropusnog karaktera.

SONDA 21

0. Izvorni drveni nosilac
1. Nalič svjetložute boje
2. Nalič svjetlosive boje
3. Zatečeni nalič bijele boje

Sonda 21 otvorena je s unutarnje strane vertikalne letvice vanjskog krila prozora na južnom zidu hodnika kata u zapadnom krilu zgrade.

Na drvenom nosiocu pronađen je nalič svjetložute boje, koji je u prethodno izvedenoj sondi pronađen kao treći kronološki ličeni sloj. Najvjerojatnije je stolarija u hodniku zamijenjena novom u drugoj povijesnoj obnovi ili su stariji naliči temeljito uklonjeni. Prozorska stolarija zatečena je u dobrom stanju, a veća mehanička oštećenja vidljiva su na donjim letvicama. Nalič je zatečen u dobrom stanju, s vidljivim manjim oštećenjima slikanog sloja koja sežu do drvenog nosioca. Slijedi nalič svjetlosive boje, koji pripada trećoj povijesnoj obnovi stolarije, te zatečeni nalič bijele boje akrilnog sastava.

SONDA 22

0. Drveni nosilac
1. Izvorni nalič smeđe boje
2. Nalič bijele boje žućkastog tona
3. Nalič bijele boje ružičastog tona
4. Zatečeni nalič bijele boje

Sonda 22 otvorena je na bočnoj vertikalnoj letvici lijeve vratnice prolaza koji vodi iz stubišta u hodnik zapadnog krila zgrade na prvom katu.

U nultom sloju sonde otkriven je izvorni nalič smeđe boje toplog crvenkastog tona, na bazi vodenog ili alkoholnog otapala. Najvjerojatnije se radi o tzv. bajcu, koji se dijelom upio u površinu drvenog nosioca. Zatečen je u relativno dobrom stanju s vidljivim oštećenjima koja sežu dublje u nosilac. Nadalje su otkriveni naliči triju povijesnih obnova. Nalič bijele boje, najvjerojatnije uljnog sastava, zatečen je u izrazito dobrom stanju, dobre adhezije s podlogom. Teško se odvaja od izvornog naliča koji se pritom oštećuje. Slijedi nalič bijele boje žućkastog toplog tona te nalič ružičastog hladnijeg tona. U posljednjoj obnovi drvenarija je oličena bijelom bojom sličnog hladnijeg tona.

SONDA 23

0. Izvorni drveni nosilac
1. Nalič bijele boje
2. Nalič žute boje
3. Zatečeni nalič bijele boje

Sonda 23 otvorena je na desnim vratnicama vrata koja vode prema istočnom krilu zgrade na prvom katu.

Na izvornom drvenom nosiocu pronađeni su tragovi izvornog naliča smeđe boje. Nalič iz prve povijesne obnove čvrsto je prionuo uz izvorni nalič pa je raslojavanje otežano. U prvoj povijesnoj obnovi izveden je nalič bijele boje najvjerojatnije uljnog sastava. Zatečen je u dobrom stanju, s vidljivim manjim oštećenjima koja sežu do izvornika. Nadalje je otkriven nalič žute boje koji pripada drugoj povijesnoj obnovi drvenarije vrata; na tom istraženom mjestu nalič je (najvjerojatnije zbog djelovanja atmosferilija i prljavštine) zatečen u tamnijem tonu nego na prethodno istraženom

mjestu. Zatečeni nalič bijele boje najvjerojatnije je akrilnog sastava.

SONDA 24

0. Izvorni drveni nosilac
1. Izvorni nalič bijele boje sivkastog tona
2. Nalič svjetložute boje
3. Nalič bijele boje toplog tona
4. Zatečeni nalič bijele boje hladnog tona

Sonda 24 otvorena je na vertikalnoj letvici vanjskog prozorskog krila prozora u hodniku zapadnog krila zgrade na prvom katu. Drveni nosilac zatečen je u relativno dobrom stanju, s vidljivim oštećenjima donjih letvica, koje su bile izložene mehaničkim oštećenjima pri otvaranju prozora. Na drvenom nosiocu pronađen je izvorni nalič bijele boje, toplog sivkastog tona, najvjerojatnije tutkalnog sastava.

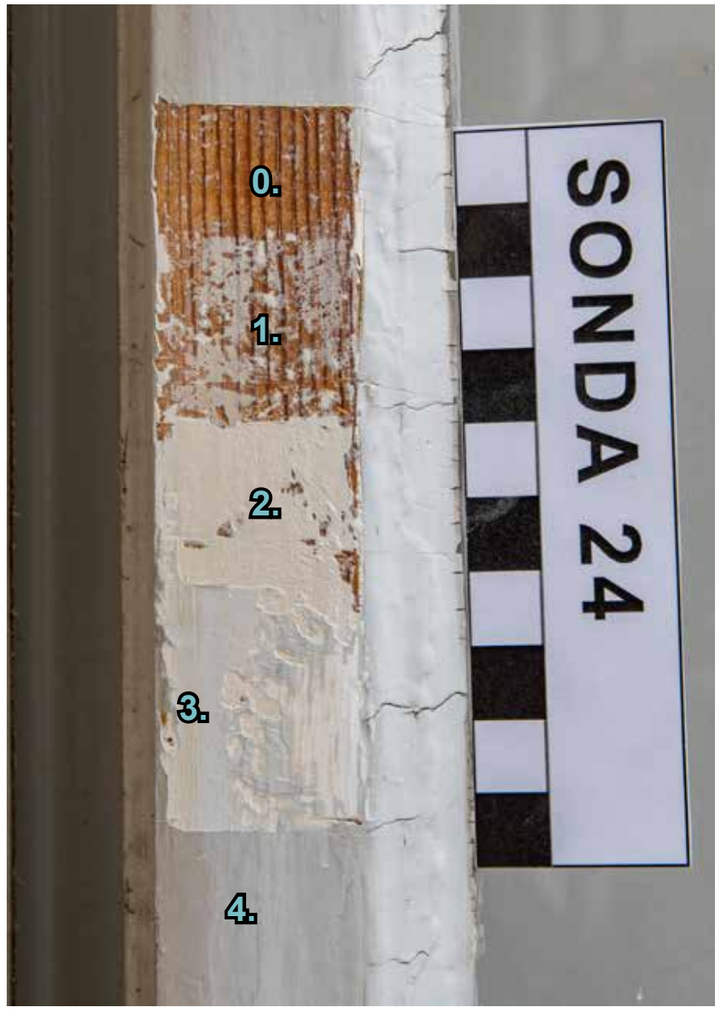

Nalič je zatečen u izrazito lošem stanju, stanjene i pohabane površine, s vidljivim višestrukim oštećenjima koja sežu do nosioca. Slijedi nekoliko naliča koji pripadaju obnovama prozorske stolarije. Stratigrafski su prikazani u sondi, a kronološki u tablici sonde.

SONDA 25

0. Izvorni nalič crne boje
1. Nalič svjetložute boje
2. Zatečeni nalič bijele boje

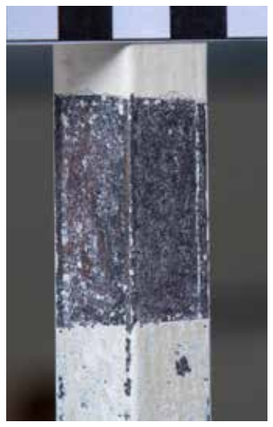

Sonda 25 otvorena je na vertikalnoj letvici ukrasne rešetke metalne ograde stubišta na prvom katu zgrade. Dodatak sondi otvoren je na ovalnom elementu ograde.

Ograda je izvedena od fabriciranih metalnih letvica jednostavne geometrijske forme. Elementi ograde zatečeni su u izrazito dobrom stanju, bez vidljivih oštećenja. U prvoj povijesnoj obnovi na površinu ograde nanesen je nalič bijele boje, najvjerojatnije uljnog sastava. U posljednjoj povijesnoj obnovi na ogradu je nanesen nalič bijele boje, najvjerojatnije akrilnog sastava.

SONDA 26

0. Izvorni nalič crne boje
1. Nalič crne boje
2. Zatečeni nalič sive boje

Sonda 26 otvorena je na vertikalnoj letvici ukrasne rešetke metalne ograde stubišta na prvom katu zgrade.

Ograda je izvedena od fabriciranih metalnih letvica pravokutnog presjeka, stilizirane forme.

Elementi ograde izvorno su ličeni crnom antracitnom bojom, a zatečeni su u izrazito dobrom stanju, bez vidljivih oštećenja. U prvoj povijesnoj obnovi na elemente ograde nanesen je narančasti zaštitni premaz protiv korozije i nalič crne boje, debljeg namaza. U posljednjoj povijesnoj obnovi na ogradu je nanesen nalič sive boje, najvjerojatnije akrilnog sastava.

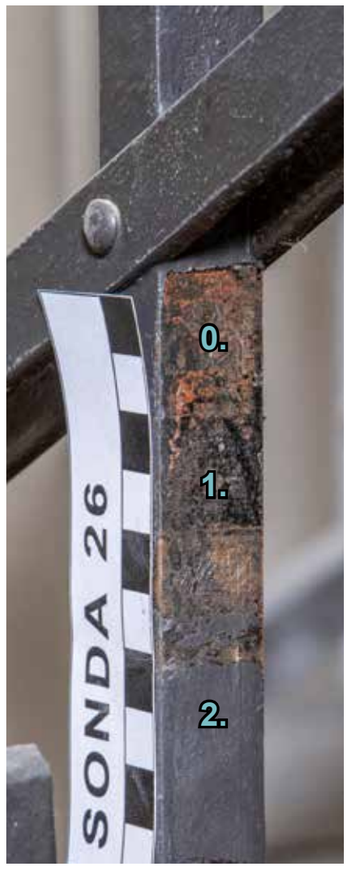

SONDA 27

0. Izvorna opečna građa
1. Izvorna podložna vapneno-pješčana žbuka
2. Izvorna završna vapneno-pješčana žbuka
3. Izvorni nalič svjetlosive boje, nalič sive boje
4. Zatečeni nalič bijele boje

Sonda 27 otvorena je na profilaciji razdjelnog vijenca na sjevernom zidu prostorije današnje kotlovnice. Analizom arhivskih nacrta i pregledom građevinskih struktura *in situ* uočeni su detalji arhitektonske plastike pročelja koji se danas nalaze u interijeru pa možemo pretpostaviti da dogradnjom južnog dvorišnog pročelja s istočne i zapadne strane oni nisu bili uklonjeni. Pozicija sonde zanimljiva je zbog bolje očuvanosti izvornih slojeva koji su u manjoj mjeri degradirani atmosferilijama.

Izvorno je vijenac oblikovan u opeci na koju je nanesena vapneno-pješčana žbuka u dva sloja. Podložna žbuka sivog tona punjena je kamenim agregatom riječnog podrijetla, granulacije od 0 do 2 cm. Sadrži udio krupno mljevenog ugljena i nedovoljno umiješano gašeno vapno, a moguć je i udio cementnog veziva. Debljina nanosa varira od 1,5 cm na ravnoj zidnoj plohi do 3,5 cm na istaknutom dijelu profilacije. Završna žbuka sadrži veći udio vapnenog veziva, a punjena je riječnim pijeskom i sitnim lomljencem, granulacije od 0 do 0,5 cm. Završna žbuka srednje je fine površinske obrade na profilaciji i grublje površinske obrade, izvedene četkanjem, na ravnoj zidnoj plohi. Pripadajući nalič svjetlosive boje, toplog tona, izveden je u debljem nanosu. Površinski sadrži tragove bijelog naliča te se odvaja od žbukanog nosioca.

Zatečeni nalič bijele boje izveden je u vremenu dogradnje. Akrilnog je sastava debljeg nanosa, a njegovim nanošenjem na starije slojeve dolazi do jasno vidljive razlike u površinskoj obradi profilacija i ravnih zidnih ploha. Zato bi sonda trebala biti ogledni primjer za izvedbu nove pročelne završne žbuke pa se predlaže zadržavanje žbuke u prostoriji kotlovnice do trenutka izvođenja proba završne žbuke pročelja.

SONDA 28

0. Izvorna opečna građa
1. Izvorna podložna vapneno-pješčana žbuka
2. Izvorna završna vapneno-pješčana žbuka
3. Izvorni nalič svjetlosive boje, nalič sive boje
4. Podložna vapneno-cementna žbuka
5. Završna dekorativna žbuka

Sonda 28 otvorena je u zoni potkrovnog vijenca, iznad prozora posljednje osi na zapadnom pročelju. Obuhvaća profilaciju kojom je zaključen dekorativni element u formi triglifa i ravnu plohu pročelnog zida neposredno ispod.

U nultom sloju sonde prikazana je armiranobetonska građa nadvoja prozora i opečna građa koja se nastavlja na zid-

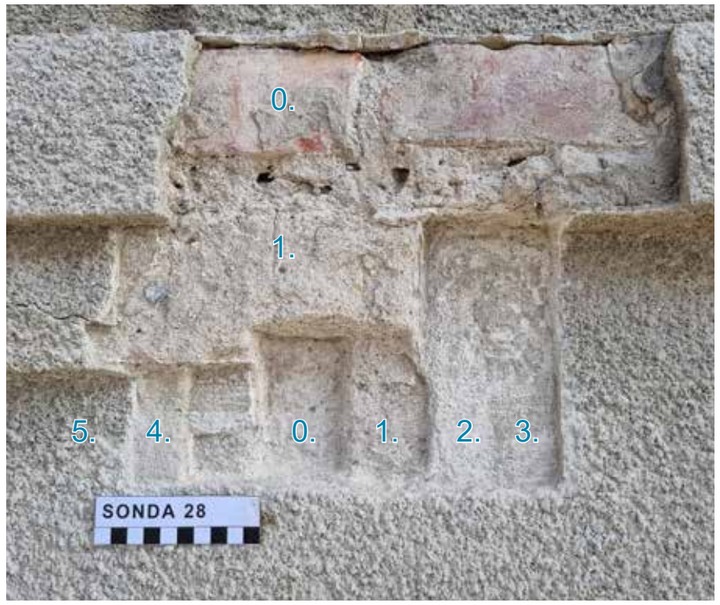

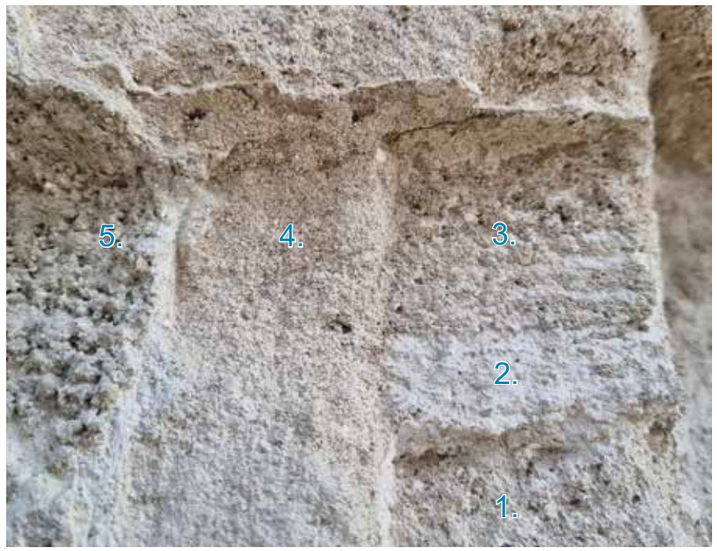

ne plohe i čini nosilac za arhitektonsku plastiku. Izvorna podložna žbuka sivog tona punjena je kamenim agregatom riječnog podrijetla, granulacije od 0 do 2 cm. Sadrži udio krupno mljevenog ugljena i nedovoljno umiješano gašeno vapno, a moguć je i udio cementnog veziva. Debljina nanosa varira od 1 do 3 cm. Završna žbuka sadrži veći udio vapnenog veziva i moguće bijeli *Portland* cement. Punjena riječnim pijeskom i sitnim lomljencem, granulacije od 0 do 0,5 cm, relativno je ravnomjernog nanosa koji varira od 0,7 do 1 cm. Profilirani istaci su srednje fine završne obrade, dok je grublja zrnata obrada na ravnim zidnim plohama dobivena obradom poluosušene žbuke najvjerojatnije četkanjem. Žbukani slojevi trusne su strukture i oslabljene međuslojne adhezije. Izvorni nalič vapnenog sastava i svjetlosive boje toplog tona zatečen je stanjene površine, s oštećenjima nastalima djelovanjem atmosferilija i nanošenjem naknadnih žbuka u obnovama. Zbog nakupljanja površinske prljavštine promijenio je svoje izvorne koloristične vrijednosti pa ga zatječemo u tamnijem tonu.

Obnova pročelja donosi nanos podložne vapneno-cementne žbuke toplog žućkastog tona, granulacije 0 do 0,5 cm i debljine nanosa od oko 0,5 cm. Završno je izvedena prskana, dekorativna, tonirana, srednje zrnata žbuka (hirofa) koja površinski sadrži deblji sloj prljavštine.

SONDA 29

0. Izvorna opečna građa
1. Izvorna podložna vapneno-pješčana žbuka
2. Izvorna završna vapneno-pješčana žbuka
3. Izvorni nalič svjetlosive boje, nalič sive boje
4. Podložna vapneno-cementna žbuka
5. Završna dekorativna žbuka

Sonda 29 otvorena je u zoni potkrovnog vijenca na zapadnom pročelju. Obuhvaća zaključnu profilaciju friza i ravnu plohu pročelnog zida neposredno ispod. U nultom sloju sonde prikazana je opečna građa pročelnog zida koja formira istaknuti nosilac za arhitektonsku plastiku. Izvorna podložna žbuka sivog tona punjena je kamenim agregatom riječnog podrijetla, granulacije od 0 do 3 cm. Sadrži udio krupno mljevenog ugljena i nedovoljno umiješano gašeno vapno, a moguć je i udio cementnog veziva. Debljina nanosa varira od 1,5 do 2 cm. Završna žbuka sadrži veći udio vapnenog veziva i moguće bijeli *Portland* cement. Punjena riječnim pijeskom i sitnim lomljencem, granulacije od 0 do

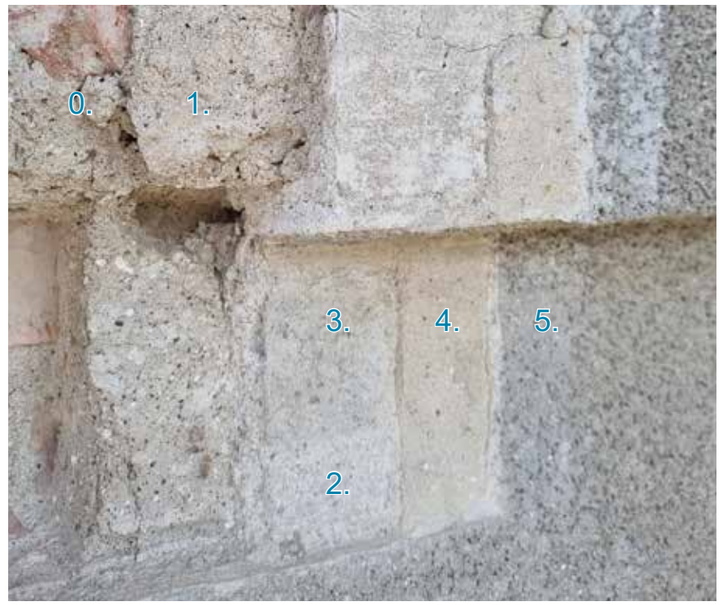

0,5 cm, relativno je ravnomjernog nanosa koji varira od 0,7 do 1,5 cm. Profilirani istaci su srednje fine završne obrade, dok je grublja zrnata obrada na ravnim zidnim plohama dobivena obradom poluosušene žbuke najvjerojatnije četkanjem. Žbukani slojevi trusne su strukture i oslabljene međuslojne adhezije. Vidljiva je podbuhlost žbukanih slojeva i veće pukotine, koje prodiru dublje do građe. Izvorni

nalič vapnenog sastava i svjetlosive boje toplog tona zatečen je stanjene površine, s višestrukim oštećenjima nastalima djelovanjem atmosferilija i nanošenjem naknadnih žbuka u obnovama. Zbog nakupljanja površinske prljavštine promijenio je svoje izvorne koloristične vrijednosti pa ga zatječemo u tamnijem tonu.

Obnova pročelja donosi nanos podložne vapneno-cementne žbuke toplog žućkastog tona, granulacije od 0 do 0,5 cm i debljine nanosa od oko 0,5 cm. Završno je izvedena prskana, dekorativna, tonirana, srednje zrnata žbuka (hirofa) koja površinski sadrži deblji sloj prljavštine.

SONDA 30

0. Izvorna kamena građa
1. Površinska prljavština

Sondom 30 dokumentirana je kamena građa u zapadnoj zaključnoj osi središnjeg rizalita na sjevernom pročelju. Podnožje cijele zgrade izvedeno je kamenim blokovima u punoj visini etaže suterena. Kameni elementi međusobno su vezani vapneno-pješčanom žbukom vidljivom u tankoj sljubnici. Središnje polje obrađeno je štokanjem, a uokviruje ga zaključna brušena pasica. Podnožje je s gornje i donje strane zaključeno profilacijom izvedenom segmentno od iste vrste brušenog kamena. U odnosu na pročelne zidove, zona podnožja je skošena, što pridonosi monumentalnosti i, moguće, stabilnosti cjelokupnog zdanja.

Kamen, najvjerojatnije vapnenačkog mineralnog podrijetla, toplog je i relativno ujednačenog žućkastog i mliječnobijelog tona. Izvorno čvrste strukture, zatječemo ga u dosta lošem stanju, posebice površinski sloj.

U sondi su vidljiva višestruka oštećenja nastala djelovanjem vegetacije, mikroorganizama i atmosferilija. Degradacija u vidu pukotina trusnog površinskog sloja (koji se osipa pri dodiru) nastala je djelovanjem topivih soli, odnosno prodiranjem kapilarne vlage iz tla. Cijelom površinom prisutna su manja mehanička oštećenja nastala kao rezultat nebrige.

Pri izvođenju daljnjih radova na pročeljima kamen je potrebno zaštititi od mehaničkih oštećenja. Također se predlaže tretirati cijelu zonu podnožja adekvatnim biocidom te provesti probne uzorke čišćenja i nanošenja biocida kako bi bilo sigurno da nanesena sredstva dalje ne degradiraju kamenu građu podnožja. Pojedine dijelove potrebno je konsolidirati adekvatnim kemijskim sredstvom, a nakon završetka radova cijelu površinu trebalo bi zaštititi od štetnog djelovanja aplikacijom hidrofobnog i paropropusnog kemijskog sredstva.

SONDA 31

0. Izvorna opečna građa
1. Izvorna podložna vapneno-pješčana žbuka
2. Izvorna završna vapneno-pješčana žbuka
3. Izvorni nalič svjetlosive boje, nalič sive boje
4. Podložna vapneno-cementna žbuka
5. Završna dekorativna žbuka

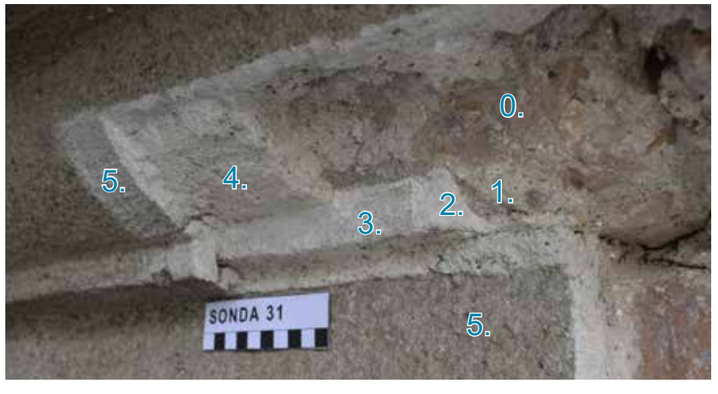

Sonda 31 otvorena je na spoju ravne zidne plohe i donjeg dijela profilacije razdjelnog vijenca kojim je zaključena zona visokog prizemlja na sjevernom pročelju.

U sondi je pronađena izvorna opečna građa povezana vapneno-pješčanom žbukom i manji fragment izvorne žbuke s naličem na donjem dijelu profilacije.

Građa je u sondi zatečena u dosta lošem stanju. Vidljiva su mehanička oštećenja i degradacija vezivne žbuke u sljubnicama.

Na opečni nosilac nanesena je žbuka posljednje obnove neadekvatnog cementnog sastava. Izvorni fragment također je prevučen žbukom pa je vidljiva reprofilacija koja oblikovanjem moguće ponavlja izvornik s razlikom u dimenzijama. Podložna žbuka obnove je vapneno-cementnog sastava. Izvedena je u debljini od 2 do 3 cm, a sadrži kameni agregat raznovrsnog mineralnog podrijetla, granulacije od 0 do 1 cm. Završno je izvedena *šerana* zaključna žbuka svjetlosivog tona, granulacije od 0 do 0,5 cm i ravnomjernog nanosa od oko 1,5 cm. Sadrži i veću količinu vapnenog veziva i najvjerojatnije bijeli cement. Površinskom obradom ne prati izvornik te na profilaciji i zidnoj plohi zatječemo identičnu zrnatost. Pripadajući nalič svjetlosive boje tonski odudara od izvornika.

SONDA 32

0. Izvorna opečna građa
1. Podložna vapneno-cementna žbuka
2. Završna dekorativna cementna žbuka
3. Zatečeni nalič sive boje

Sonda 32 otvorena je u zoni klupčice prozora druge osi na bočnom zapadnom rizalitu sjevernog pročelja. Obuhvaća profilaciju klupčice i ravnu zidnu plohu neposredno pokraj. U sondi nisu pronađeni izvorni slojevi žbuka s naličem pa se može pretpostaviti njihovo temeljito uklanjanje sa sjevernog pročelja u posljednjoj većoj obnovi.

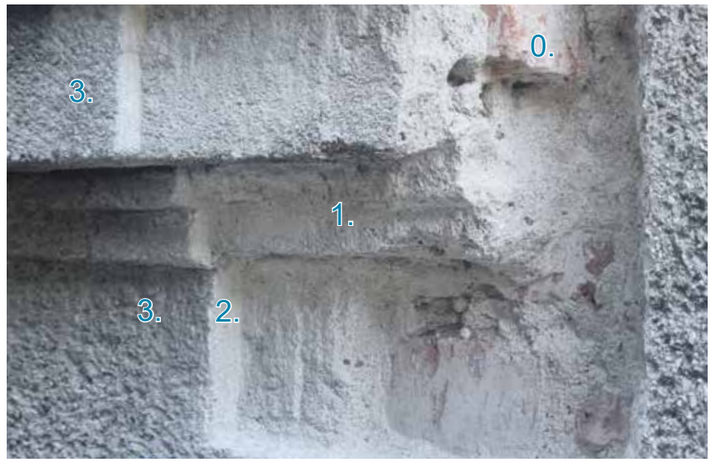

U nultom sloju sonde prikazana je opečna građa od pune opeke i vezivne žbuke vapneno-pješčanog sastava sivog tona. Vezivna žbuka punjena je kamenim agregatom riječnog podrijetla, granulacije od 0 do 1 cm. Građa je zatečena u relativno dobrom stanju, a veća degradacija materijala uočena je u sljubnicama, gdje je vezivna žbuka površinski izrazito prhke strukture te se osipa pri dodiru. Mjestimično je vidljiv izostanak površinskog sloja vezivne žbuke, a vidljive su i pukotine koje prodiru dublje kroz građu. Profilirani istak izvorno je izveden u opeci istaknutoj 4 cm u odnosu na ravnu zidnu plohu, a zatečeno oblikovanje profilacije klupčice je upitno jer visinom ne prati izvornu građu.

U posljednjoj obnovi na izvorni opečni nosilac nanesena je podložna žbuka vapneno-cementnog sastava. Izvedena je u debljini od 2 do 3 cm, a sadrži kameni agregat raznovrsnog mineralnog podrijetla, granulacije od 0 do 1 cm. Završno je izvedena *šerana* zaključna žbuka svjetlosivog tona, granulacije od 0 do 0,5 cm i ravnomjernog nanosa od oko 1,5 cm. Sadrži veću količinu vapnenog veziva i najvjerojatnije bijeli cement. Površinskom obradom ne prati izvornik pa na profilaciji i zidnoj plohi zatječemo identičnu zrnatost. Pripadajući nalič svjetlosive boje tonski odudara od izvornika.

SONDA 33

0. Izvorna armiranobetonska građa
1. Podložna vapneno-cementna žbuka
2. Završna dekorativna cementna žbuka
3. Zatečeni nalič sive boje

Sonda 33 otvorena je na bočnoj strani tijela zapadnog stupa ulaznog portala na sjevernom pročelju. U sondi nisu pronađeni izvorni slojevi žbuka s naličem pa se može pretpostaviti njihovo temeljito uklanjanje sa sjevernog pročelja u

posljednjoj većoj obnovi. U nultom sloju sonde prikazana je armiranobetonska građa stupa izvedena *in situ* drvenom oplatom. Zatečena je u dobrom stanju, čvrste strukture, bez vidljivog osipanja površinskog sloja gradivnog materijala.

U posljednjoj obnovi na izvorni nosilac nanesena je podložna žbuka vapneno-cementnog sastava. Izvedena je u debljini od 1 cm, a sadrži kameni agregat raznovrsnog mineralnog podrijetla, granulacije od 0 do 1 cm. Završno je izvedena *šerana* zaključna žbuka svjetlosivog tona, granulacije od 0 do 0,5 cm i ravnomjernog nanosa od oko 1,5 cm. Sadrži veću količinu vapnenog veziva i najvjerojatnije bijeli cement. Srednje gruba završna obrada izvedena je četkanjem prosušene žbuke. Pripadajući nalič svjetlosive boje tonski odudara od izvornika, a zatječe se u tamnijem tonu kao rezultat djelovanja atmosferilija i nakupljanja površinske prljavštine.

SONDA 34

0. Izvorna opečna građa
1. Izvorna podložna vapneno-pješčana žbuka
2. Izvorna završna vapneno-pješčana žbuka
3. Izvorni nalič svjetlosive boje, nalič sive boje
4. Podložna vapneno-cementna žbuka, gruba
5. Podložna vapneno-cementna žbuka, fina
6. Završna dekorativna cementna žbuka

Sonda 34 otvorena je na prednjoj strani okapnice profiliranog razdjelnog vijenca iznad prozora druge osi južnog pročelja. Donji dio vijenca istražen je dodatkom sondi koji je izveden iznad prozora susjedne, treće osi.

Izvorni slojevi žbuka s naličima u sondi s dodatkom pronađeni su fragmentarno. Bolje su očuvani na profilaciji, dok se na ravnoj zidnoj plohi nailazi tek na podložnu žbuku bez lica. Na istoj je poziciji vidljiva reprofilacija izvedena u obnovi, u kojoj je anuliran donji zaključni izvorni brid profilacije.

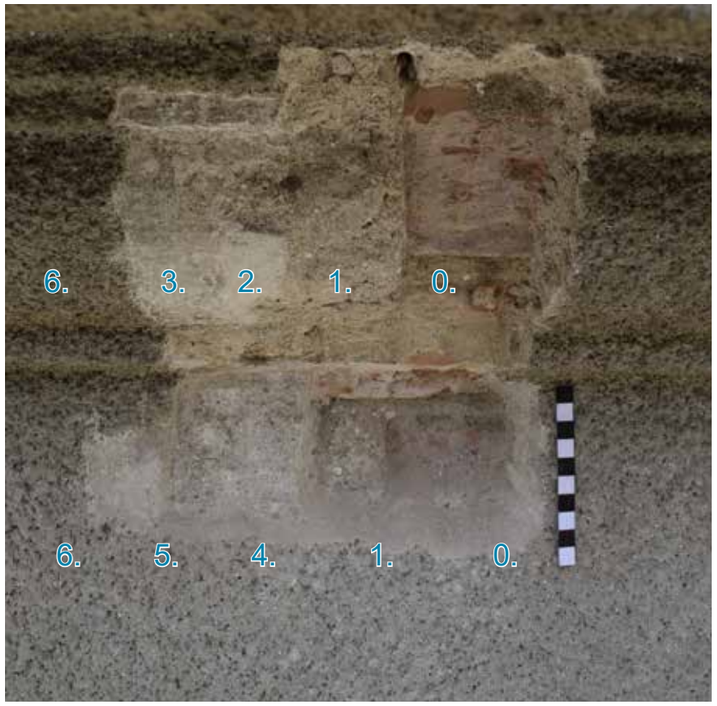

Izvorna građa zatečena je u relativno dobrom stanju. Nisu vidljivi znakovi degradacije površinskog sloja, čak su i bridovi opeke koja ugrubo formira profilirane istake vijenca relativno dobro očuvani. Najveća oštećenja su u površinskom sloju vezivne žbuke u sljubnicama, koja se trusi i osipa pri dodiru. Izvorna i završna žbuka također su izrazito trusne strukture i oslabljene međuslojne adhezije. Površinski su vidljiva brojna plića oštećenja nastala djelovanjem atmosferilija i ispiranjem veziva. Izvorni nalič promijenio je svoje prvotne kromatske karakteristike pa ga zatječemo u tamnijem tonu.

Na zidnoj plohi ispod profilacije izvorni žbukani slojevi većim su dijelom uklonjeni, a mjestimično je prisutan tek sloj izvorne podložne žbuke bez lica.

U posljednjoj obnovi na izvorne slojeve žbuka i naliča nanesena je žbuka vapneno-cementnog sastava. Izvedena je u tri sloja: podložna gruba žbuka kojom su zapunjene pozicije većeg izostanka izvorne žbuke, podložna fina žbuka kojom je zaravnjena površina te čini podlogu za prskanu dekorativnu toniranu žbuku cementnog sastava sive boje (hirofa). Nalazi sonde također su važni jer upućuju na razliku u završnoj obradi izvornika i zatečenog žbukanog nanosa. Završna žbuka obnove površinskom obradom ne prati izvornik pa na profilaciji i zidnoj plohi zatječemo identičnu zrnatost.

SONDA 35

0. Izvorna opečna/betonska građa
1. Podložna vapneno-cementna žbuka
2. Završna dekorativna cementna žbuka

Sonda 35 otvorena je u gornjem desnom kutu prozora treće osi prizemlja na južnom pročelju.

U sondi nisu pronađeni izvorni žbukani slojevi s naličem, a na izvornu građu nanesena je žbuka iz prve obnove.

U lijevom dijelu sonde pronađena je betonska građa nadvoja na koju se nastavlja opečna građa povezana vapneno-pješčanom žbukom. Vertikalni istak koji odjeljuje upušteno polje prozora od ostatka zidne plohe izvorno je izveden u žbuci, a ne istakom u građi (kao što je kod profi-

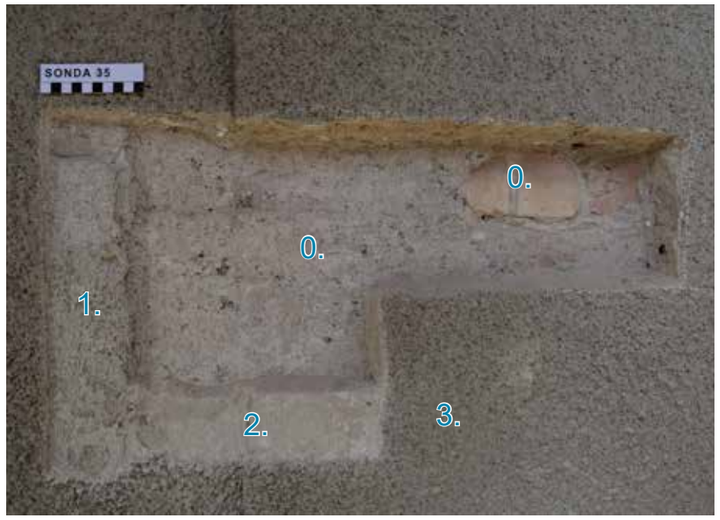

liranih elemenata pročelja). Građa je zatečena u dosta dobrom stanju, čvrste strukture, bez vidljivih većih pukotina i površinske trusnosti materijala. Najveća oštećenja su u površinskom sloju vezivne žbuke u sljubnicama koja se trusi i osipa pri dodiru.

U obnovi je na izvornu građu nanesena žbuka vapneno-cementnog sastava, izvedena u dva sloja. Podložna žbuka punjena je kamenim agregatom raznovrsnog mineralnog podrijetla, granulacije od 0 do 1,5 cm. Debljina nanosa varira 2 do 4 cm, s obzirom na upušteno prozorsko polje i vertikalni istak ostatka zidne plohe. Završno je izvedena prskana dekorativna tonirana žbuka cementnog sastava sive boje (hirofa).

SONDA 36

0. Izvorna opečna građa
1. Podložna vapneno-cementna žbuka
2. Završna dekorativna cementna žbuka
3. Zatečeni nalič sive boje

Sonda 36 otvorena je u parapetnoj zoni kata između druge i treće prozorske osi. Pozicija je odabrana analizom povijesnih nacrta i pregledom građevinskih struktura *in situ* a

nalazi sonde upućuju na dogradnju južnog pročelja u razini suterena i visokog prizemlja. Građa dogradnje dodatno je istražena sondom manjih dimenzija u razini nadsvjetla između prozora visokog prizemlja četvrte i pete osi.

U lijevom dijelu sonde vidljiva je izvorna opečna građa koja je od građe dogradnje odvojena građevinskom reškom. Izvorna opečna građa izvedena je punom opekom i vezivnom žbukom vapneno-pješčanog sastava. Zatečena je u dosta lošem stanju. Prisutna su višestruka površinska mehanička oštećenja opečnih elemenata i pukotine koje prodiru dublje u strukturu zida. Unutar spoja s dogradnjom nisu pronađeni izvorni žbukani slojevi te se može zaključiti da je u izvođenju dogradnje uklonjena.

Građa dogradnje izvedena je također u punoj opeci povezanoj vapneno-cementnom žbukom. Opeka površinski sadrži tragove paleža koji upućuju na sekundarnu ugradnju. Sastavom identične, vezivna i podložna žbuka zatečene su u trusnom stanju oslabljene međuslojne adhezije. Završna tonirana prskana dekorativna žbuka sivog tona nanesena je na sloj fine podložne žbuke. Loše stanje svih pronađenih žbukanih slojeva upućuje na ranu obnovu koja bi se preliminarno mogla povezati s većim građevinskim zahvatom nadogradnje kata auditorija, što je spomenuto u povijesno-umjetničkom istraživanju.

SONDA 37

0. Izvorna opečna građa
1. Izvorni fragment žbukanih slojeva
2. Podložna vapneno-cementna žbuka, gruba
3. Podložna vapneno-cementna žbuka, fina
4. Završna dekorativna cementna žbuka

Sonda 37 otvorena je u zoni klupčice prozora visokog prizemlja u trećoj osi na južnom pročelju. Njome je istraženo zatečeno oblikovanje profilacije klupčice, a izvorni slojevi pronađeni su fragmentarno. Nalazi sonde upućuju na promjene u dimenziji profilacije koja je u obnovi povećana visinom i širinom za sloj žbukanog nanosa.

Istak u najistaknutijem dijelu profilacije izvorno je formiran u opeci. Izvorna žbuka vapneno-pješčanog sastava izvedena je u dva sloja. Podložna žbuka, granulacije od 0 do

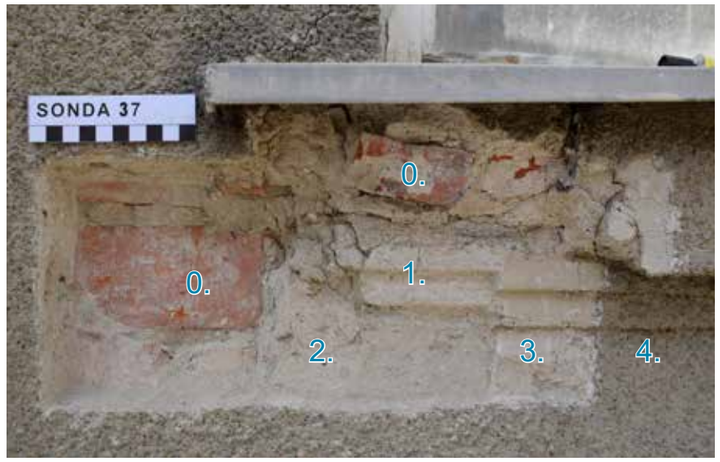

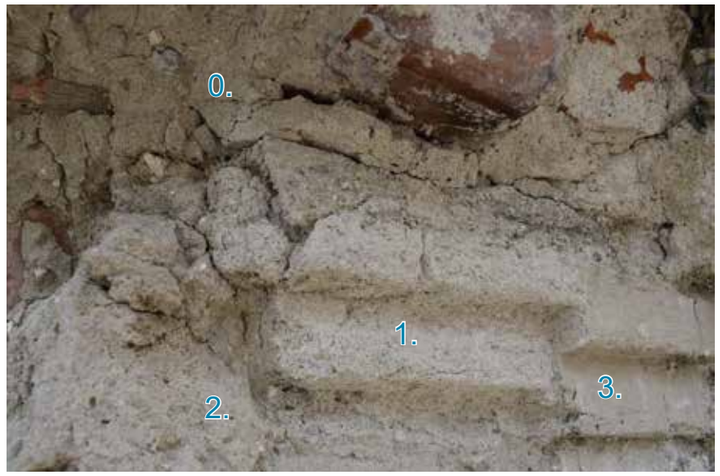

1 cm, sastavom odgovara izvornoj podložnoj žbuci te se razlikuje od zaključne žbuke koja sadrži veći udio gašenog vapna i moguće bijelog *Portland* cementa. Izvorni nalič u sondi prisutan je u manjim tragovima te je većim dijelom degradiran nanosom žbukanih slojeva u obnovi.

Obnova donosi žbuku vapneno-cementnog sastava, izvedenu u tri sloja. Na dvostruki sloj podložne grube i fine žbuke zaključno je nanesena tonirana dekorativna prskana žbuka (hirofa). Svi zatečeni slojevi izrazito su trusne strukture i oslabljene adhezije. Izvorni istak u opeci sadrži višestruka mehanička oštećenja, a opečni elementi prijete otpadanjem zbog degradacije izvorne vezivne žbuke.

SONDA 38

0. Izvorna drvna građa
1. Izvorni nalič bijele boje svjetlosivog tona
2. Nalič svjetložute boje
3. Nalič bijele boje toplog tona
4. Zatečeni nalič bijele boje hladnog tona

Sonda 38 otvorena je na zaključnoj vertikalnoj letvici s vanjske strane lijevog prozorskog krila.

Izvorno je prozorska stolarija izvedena u arišu. Jednostavne profilirane letvice kvadratnog su presjeka. Izvorni nalič

je tankog nanosa bijele boje mliječnog svjetlosivog tona. Površinski sadrži sloj zaštitnog transparentnog laka. Drveni nosilac u sondi je zatečen u relativno dobrom stanju, čvrste strukture, bez vidljivih većih strukturalnih oštećenja. Izvorni nalič svjetlosive boje, izrazito blijedog, zagasitog i toplog tona, stanjenog je sloja. Površinski je vidljiva diskoloracija nastala kao rezultat nakupljanja nečistoća i degradacije završnog laka koji je s vremenom požutio.

Stratigrafija razlistanih naliča upućuje na tri povijesne obnove s minimalnim razlikama u kromatskim karakteristikama naliča iz pojedinih obnova. Najstarija obnova donosi nalič žućkaste boje izrazito blijedog i zagasitog tona, slijedi nalič bijele boje toplog tona i zatečeni nalič hladnijeg, sivkastog tona.

VII.2. ZAKLJUČCI

INTERIJER

Izvorna faza

Prostorije reprezentativnog stubišta prizemlja, prvog i drugog kata te prostorija amfiteatra istražene su s 26 sondi. Četiri sonde izvedene su na kasetiranom stropu prostora stubišta na prvom katu, 13 sondi otvoreno je na karakterističnim pozicijama spojeva dekorativnih elemenata i ravnih zidnih ploha te na pojedinim dekorativnim elementima stupova i dijelova ograde prostora stubišta. Četirima sondama istražena je stolarija prozora i vrata unutar stubišta te jednom sondom ukrasna metalna rešetka ograde stubišta. U prostoru amfiteatra otvorene su četiri sonde, od čega dvije na zidu te po jedna na stolariji prozora i ukrasnoj metalnoj rešetki ograde stubišta.

Na istraženim pozicijama stropnih i zidnih ploha pronađeni su izvorni slojevi građe sa žbukanim slojevima i pripadajućim naličem te povijesnim obnovama koje se uzastopno ponavljaju na svim istraženim pozicijama, s manjim pojedinim odstupanjem u kromatskim vrijednostima istovjetnih povijesnih naliča. Građa u interijeru zatečena je

u dobrom stanju, čvrste strukture, s mjestimice vidljivim mehaničkim oštećenjima i trusnijim stanjem na pozicijama pronađenih promjena u izvornom oblikovanju svijetlih otvora. Mjestimice su vidljive veće pukotine koje prodiru kroz građu. Vezivna žbuka u sljubnicama mjestimično je trusne strukture. Takve pozicije potrebno je sanirati uklanjanjem površinskog sloja žbuke u sljubnicama i izvedbom nove žbuke adekvatnog sastava.

Na opečnoj i betonskoj građi pronađena je izvorna vapneno-pješčana žbuka izvedena u dva sloja. Žbuku karakteriziraju čestice mljevenog ugljena. Podložna žbuka punjena je kamenim agregatom riječnog podrijetla, granulacije od 0 do 2,5 cm. Žbuka je nanesena u sloju debljine 2,5 do 5 cm. Završna žbuka istog sastava punjena je sitnijim agregatom, granulacije od 0 do 0,2 cm. Završna žbuka izvedena je u nanosu debljine od 0,3 do 0,5 cm; srednje je fine završne obrade. Površina žbuke dodatno je zaglađena debljim nanosom vapnenog bjelila. Sondama je utvrđeno relativno dobro stanje zaključne žbuke interijera koja se na pozicijama arhitektonske plastike i stropova zatječe čvrste strukture i dobre adhezije s podlogom. Vizualnim pregledom uočene su pozicije s višestrukim plićim i dubljim pukotinama pa je žbuku lošije adhezije i trusne strukture potrebno ukloniti do građe. U skladu s navedenim, predlaže se mjestimično uklanjanje zatečenih žbukanih slojeva i izvedba nove žbuke vapneno-pješčanog sastava s minimalnim udjelom bijelog cementa do 5 %. Pri odabiru žbuke svakako bi trebalo voditi računa o tome da bude prikladna za saniranje povijesnih objekata. Prije uklanjanja žbuka s karakterističnih profiliranih pozicija, potrebno je izvesti predloške u kartonu u mjerilu 1 : 1 za sve vučene profilacije i detalje arhitektonske plastike te izraditi nacrte detalja u digitalnom obliku.

Izvorni nalič je polikromnog karaktera, na istraženim stropnim i zidnim plohama dvobojan, dok se polikromija očitava na bazama stupova i ograde. Sondama 1 – 4 istraženo je kasetirano polje stropne plohe, pronađen je izvorni dvobojni nalič, na stropnoj plohi sive boje toplog tona, koji se proteže 30 cm ispod spoja stropne i zidne plohe (holkela), dok je u nastavku ravne zidne plohe u istom sloju izveden nalič svjetložute oker boje. Izvorni nalič na zidnim plohama pronađen je u relativno dobrom stanju, stanjene i pohabane površine, dok je na višim istraženim pozicijama zida i stropnih ploha zatečen u nešto boljem stanju.

U nastavku radova predlaže se izvođenje faksimila izvornog dvobojnog naliča prema rezultatima sondiranja i ton-karti u prilogu elaborata. U odabiru boje trebalo bi se voditi računa o kompatibilnosti žbukanog nosioca (zadržanog izvornika i novoizvedenih saniranih dijelova) sa sastavom boje koja bi slijedom navedenog trebala biti vapnenog sastava.

Na ispitanim zidanim podnožjima ograde stubišta i na bazama stupova pronađen je izvorni polikromni oslik, marmorizacija, ružičastih, oker žutih i plavih tonova. Marmorizacija je zatečena u izrazito dobrom stanju, ali prekrivena debelim slojem laka koji je jako požutio te time promijenio izvorne kromatske karakteristike oslika. Mjestimično su vidljiva mehanička oštećenja rubova, koja su ponegdje zatvorena neadekvatnim materijalima, koji se odvajaju od izvornika i truse. U nastavku radova predlaže se zaštita dijelova sa slikanom marmorizacijom tijekom izvođenja grubljih građevinskih radova. Također se svakako svi elementi trebaju zadržati na svojim izvornim mjestima, a nakon završetka građevinskih radova potrebno je izvesti restauratorske radove čišćenja, reintegracije žbukanog sloja, tonirane podloge i slikarskog retuša. Svi navedeni radovi trebali bi biti detaljno fotodokumentirani te bi se nakon završetka trebalo izraditi izvješće s atestima ugrađenih materijala. Također je potrebno istaknuti obavezno izvođenje proba čišćenja, konsolidacije, reintegracije žbukanog nosioca, slikarskog retuša i nanosa završnog laka. Pri izvođenju valja voditi računa o kompatibilnosti materijala i njihovoj reverzibilnosti.

U prostorijama auditorija na istovjetnoj je žbuci pronađen izvorni dvobojni nalič. Sokl visine 150 cm obojen je žutom oker bojom, a zaključen je s gornje strane bordurom sive boje, širine 1 cm; nadalje su zid prema stropu i stropna ploha obojeni naličem bijele boje. Jednostavni polikromni dekorativni nalič bilo bi poželjno izvesti u faksimilu, kao i dvobojni nalič stubišta.

Prva povijesna obnova

Sondama 15 i 16 u prostoru stubišta istražene su pozicije postojećih pukotina, koje su prodirale dublje u strukturu zida. Sondama su dokazane zapune, kojima je zatvoren i sužen izvorni svijetli otvor. Na istraženim zidovima mezanina između prizemlja i kata zgrade otkrivena je zapuna istočnog prozorskog otvora, dok je zapadni sužen. Građa zapune izvedena je od pune opeke vezane vapneno-pješčanom žbukom bez dodatka mljevenog ugljena. Na površinu nove građe nanesena je žbuka vapneno-pješčanog sastava izvedena u jednom sloju. Žbuka je punjena kamenim agregatom riječnog podrijetla, granulacije od 0 do 0,2 cm, bez dodatka mljevenog ugljena, koji je karakterističan za izvornu žbuku. Pripadajući nalič svjetlosmeđe oker boje nanesen je na deblji sloj bijele vapnene podloge; kromatskim vrijednostima i sastavom sličan je izvornom naliču svjetložute oker boje. Najvjerojatnije je prilikom obnove, odnosno zatvaranja svijetlih otvora koji gube funkciju, zadržan izvorni izgled prostora stubišta, te su zapune obojene u što sličnijem tonu izvornika.

Recentne obnove

Na istraženim stropnim plohama pronađen je dvobojni nalič, unutar uvučene plohe kasete svjetložuti oker nalič, a na profilacijama svjetlosivi. Istovjetni nalič na ravnim zidnim plohama pronađen je u tragovima u gotovo svim sondama, dok je u sondama 5 i 6 pronađena smeđa bordura, pa se može zaključiti da se radi o jednostavnom polikromnom naliču. Na podlozi sive boje toplog tona izvedena je tonirana bordura smeđe boje, širine oko 4 cm. Nalič je zatečen u izrazito lošem stanju, pohabanog slikanog sloja s višestrukim manjim oštećenjima koja sežu do podloge i žbukanog nosioca. Na stropu ga zatječemo u nešto boljem stanju. Iako je otkriveno da se radi o dekorativnom naliču, sve njegove karakteristike kompozicije i boja nisu otkrivene.

Na površinu nove građe nanesena je žbuka vapneno-pješčanog sastava izvedena u jednom sloju. Žbuka je punjena kamenim agregatom riječnog podrijetla, granulacije od 0 do 0,2

cm, bez dodatka mljevenog ugljena, koji je karakterističan za izvornu žbuku. Pripadajući nalič je svjetlosive boje zelenkastog tona i vapnenog sastava. U istom sloju je na kasetiranom stropu pronađen dvobojni nalič, tamnožute oker boje u uvučenoj plohi stropa, dok se na holkel i ravnu zidnu plohu nastavlja svjetlosivi nalič, zelenkastog tona. Istom sloju pripada i nalič svjetložute boje, koji zatječemo u sondama 5 i 6.

Nalazi sondi upućuju na polikromni nalič, uljnog ili akrilnog sastava. U sondama koje su izvedene na kasetiranom stropnom polju otkriven je nalič sive boje ljubičastog tona i svjetložute boje, koji kompozicijom ponavlja starije naliče. Na zidovima stubišta u tragovima je pronađen nalič sive boje, koji kronološki pripada ovoj obnovi. U prostoru amfiteatra pronađene su zapune izvedene na nekadašnjim otvorima vrata. Zatvaranjem tih vrata promijenjena je, odnosno izgubljena izvorna komunikacija između prostora amfiteatra i kata zgrade. Današnja komunikacija prostora auditorija i ostatka zgrade svela se na jedan prolaz u razini prizemlja. Zapuna nekadašnjega otvora izvedena je nepravilnim opekama manjih dimenzija, vezanima vapneno-cementnom žbukom. Na zapunu je nanesena žbuka vapneno-cementnog sastava u dva sloja. Podložni sloj punjen je agregatom različitog mineralnog podrijetla.

PROČELJA

Izvorna faza

Izvorno je zgrada podignuta u opečnoj građi s armiranobetonskim nadvojima otvora i kamenom građom u zoni podnožja. Arhitektonska plastika pročelja izvedena je *in situ* u žbuci, a elementi ograde balkona iznad ulaznog portala najvjerojatnije su izvedeni lijevanjem u kamenoj žbuci. Stupovi koji flankiraju glavni ulaz na sjevernom pročelju izvorno su izvedeni od armiranobetonske građe, a završno su obloženi slojem žbuke. Podnožje zgrade zidano je kamenim blokovima *štokane* i brušene završne obrade.

Podnožje cijele zgrade izvorno je oblikovano kamenim blokovima u punoj visini etaže suterena. Kameni elementi međusobno su vezani vapneno-pješčanom žbukom vidljivom u tankoj sljubnici. Središnje polje obrađeno je *štokanjem*, a uokviruje ga zaključna brušena pasica. Podnožje je s gornje i donje strane zaključeno profilacijom izvedenom segmentno od iste vrste brušenog kamena. U odnosu na pročelne zidove, zona podnožja je skošena, što pridonosi monumentalnosti i moguće stabilnosti cjelokupnog zdanja. Kamen, najvjerojatnije vapnenačkog mineralnog podrijetla, toplog je i relativno ujednačenog sivo-žućkastog tona. Izvorno čvrste strukture, mjestimično se zatječe u dosta lošem stanju, posebice površinski sloj.

Prozorska stolarija izvedena je u kvalitetnom drvu (moguće crnogorici) i izvorno ličena naličem bijele boje mliječnog sivkastog toplog tona. Iako je drveni nosilac u sondama zatečen u relativno dobrom stanju, pregledom prozora utvrđeno je dosta loše stanje izvorne drvenarije. Također je uočena zamjena dijelova i pojedinih kompletnih prozora u povijesnim obnovama. Usporedbom stratigrafije povijesnih naliča utvrđena je dispozicija izvorne prozorske stolarije koja je izgubila funkciju dogradnjom južnog krila te je najvjerojatnije u istom zahvatu ugrađena u novoizvedeno krilo zgrade. Pojedini prozori sadrže letvice koje se razlikuju u detalju od izvornika te upućuju na parcijalne manje preinake i popravke. Vizualnim pregledom također je uočen veći broj prozora s ostakljenjem koje kompozicijski ne prati izvornik.

Prva povijesna obnova

Prva povijesna obnova odnosi se na građevinske zahvate nadogradnje drugog kata auditorija i dogradnje istočnog i zapadnog krila na južno pročelje u razini visokog prizemlja. U istoj obnovi djelomično je uklonjena izvorna žbuka s ravnih zidnih ploha, a arhitektonska plastika je reprofilirana, čime je došlo do manjih promjena u dimenzijama određenih elemenata. Zaključna žbuka obnove pronađena je na zapadnom i južnom pročelju. Izrazito je trusne strukture te se osipa pri dodiru i prijeti otpadanjem.

Na opečni nosilac od pune opeke povezane vapneno-cementnom žbukom nanesena je žbuka iz prve obnove vapneno-cementnog sastava, izvedena u tri sloja. Podložna, gruba žbuka toplog tona sadrži riječni kameni agregat, granulacije od 1 od 3 cm, a površinski je zaglađena nanosom fine podložne žbuke sitnije granulacije od 0 do 0,5 cm. Zaključno je nanesena prskana dekorativna tonirana žbuka svjetlosivog obojenja i zrnate obrade (hirofa).

Recentne obnove

Sjeverno pročelje obnovljeno je u recentnijoj obnovi te donekle ponavlja izvorno oblikovanje, od kojega se u najvećoj mjeri razlikuje završnom obradom profiliranih dijelova arhitektonske plastike. Završna zrnata obrada žbuke prve obnove anulira izvornu razliku u srednje finoj obradi profilacija te grublje modeliranih ploha ostatka zidnih površina. Sastavom žbukanih slojeva sličnija je izvorniku u odnosu na žbukane slojeve iz prve obnove.

Žbukani slojevi iz posljednje obnove izvedeni su u dva sloja. Podložna žbuka iz obnove je vapneno-cementnog sastava. Izvedena je u debljini od 2 do 3 cm, a sadrži kameni agregat raznovrsnog mineralnog podrijetla, granulacije od 0 do 1 cm. Završno je izvedena *šerana* zaključna žbuka svjetlosivog tona, granulacije 0 do 0,5 cm i ravnomjernog nanosa od oko 1,5 cm. Sadrži veću količinu vapnenog veziva i najvjerojatnije bijeli cement. Pripadajući nalič, svjetlosive boje, tonski i sastavom odudara od izvornika.

ELEMENTI IZVORNOG OBLIKOVANJA PROČELJA (RAZVRSTANI PREMA MATERIJALIMA)

Izvorna građa

Zgrada je zidana punom opekom povezanom vapneno-pješčanom žbukom. Nadvoji nad otvorima su armiranobetonski.

Vezivna žbuka punjena je kamenim agregatom riječnog podrijetla, granulacije od 0 do 0,5 cm. Sadrži udio krupno mljevenog ugljena i nerazgrađeno gašeno vapno. Moguće je da sadrži manji udio cementnog veziva, što bi trebalo ostati na razini pretpostavke (nisu izvedena laboratorijska istraživanja sastava žbuke).

Izvorna građa zatečena je u relativno dobrom stanju, a veća oštećenja prisutna su na pozicijama istaka za profilacije vijenaca. Na istraženim i vidljivim pozicijama istaka vidljiva su mehanička oštećenja opeke i izrazito trusna struktura vezivne žbuke. Mjestimično opečni elementi gotovo ne sadrže površinski sloj vezivne žbuke te prijete otpadanjem. Armiranobetonski nadvoji zatečeni su u dobrom stanju čvrste strukture.

Građu je potrebno konsolidirati uklanjanjem površinskog sloja vezivne žbuke u sljubnicama te mjestimično, ako se pokaže potreba, injektiranjem u većim pukotinama (nakon uklanjanja žbukanih slojeva do građe). Mjestimično prhku strukturu opeke također bi valjalo konsolidirati odgovarajućim kemijskim sredstvom na bazi silikata. U zoni podnožja potrebno je sanirati vlagu vidljivu na oštećenim dijelovima pročelja.

Izvorna žbuka

Žbuka je vapneno-pješčanog sastava, izvedena u dva sloja. Podložna žbuka sivog tona punjena je kamenim agregatom riječnog podrijetla, granulacije od 0 do 2 cm. Sadrži udio krupno mljevenog ugljena i nerazgrađeno gašeno vapno. Moguće je da sadrži manji udio cementnog veziva, što bi trebalo ostati na razini pretpostavke (nisu izvedena laboratorijska istraživanja sastava žbuke). Sastavom odgovara vezivnoj žbuci, od koje se razlikuje tek manjim udjelom većeg kamenog agregata, riječnog šljunka granulacije od 1 do 2 cm. Podložna žbuka nanesena je na građu u debljini od 2 do 4 cm, s obzirom na istaknutu formu profiliranih dijelova i ravne zidne plohe.

Završna žbuka bijele boje punjena je sitnim riječnim pijeskom i kamenim lomljencem, granulacije od 0 do 0,3 cm. Sadrži veći udio fino utrljanog gašenog vapna, a nije isključen ni manji udio bijelog *Portland* cementa. Nanesena je u debljini od 0,5 do 1,2 cm. Srednje gruba završna površinska obrada najvjerojatnije je dobivena struganjem ili moguće četkanjem. Oskudni nalazi izvorne završne žbuke ipak upućuju na razliku u obradi profiliranih istaka i ravnih zidnih ploha. U sondi 27 jasno se vidi fina završna obrada profilacije razdjelnog vijenca naspram rustikalno obrađene zidne plohe neposredno ispod profilacije.

Izvorni žbukani slojevi pronađeni su u sondama izvedenim na zapadnom i južnom pročelju na različitim visinskim pozicijama. Čini se da u obnovi tih pročelja dolazi do zadržavanja starijih izvornih slojeva, a žbuku obnove pronalazimo u tankom dvoslojnom nanosu povrh izvornika. Na sjevernom pročelju izvorni žbukani slojevi gotovo potpuno izostaju te su u sondama pronađeni tek manji dijelovi (reperi) na profiliranim istacima.

Izvorna žbuka izuzetno je loše očuvana te je (većinom) nije moguće zadržati. Trusne je strukture i oslabljene međuslojne adhezije. Mjestimično su uočeni nešto čvršći slojevi završne bijele žbuke, no zbog sipke strukture podložne žbuke nije ju moguće zadržati i konsolidirati.

Predlaže se zadržavanje žbuke obnove na profilacijama i dekorativnim vučenim elementima u zoni potkrovnog vijenca na pozicijama na kojima je žbuka obnove nanesena na izvornu građu (sjeverno pročelje), dok je na mjestima žbukanja povrh izvorne žbuke potrebno ukloniti sve slojeve do građe. Novoizvedena žbuka trebala bi granulacijom i debljinom nanosa odgovarati izvorniku. Također je potrebno ponoviti izvornu finu završnu obradu na profiliranim istacima i srednje grubu završnu obradu četkanjem ili struganjem na ravnim zidnim plohama.

Budući da sondiranjem nisu obuhvaćeni svi karakteristični elementi, predlaže se tijekom građevinskih radova (prije uklanjanja žbuke s pročelja) izvesti sonde na pojedinim elementima za koje nije definirana završna obrada. Također treba izvesti predloške u kartonu u mjerilu 1 : 1 za sve vučene profilacije i detalje arhitektonske plastike te izraditi nacrte detalja u digitalnom obliku.

Izvorni nalič

Izvorni nalič je svjetlosive boje izrazito blijedog tona, vapnenog sastava. Izveden je u tankom nanosu kako bi ostala vidljiva srednje fina i četkana završna obrada. Površinski sadrži sloj nečistoća koje su penetrirale te su se kemijski vezale za nalič; zato je određivanje kromatskih karakteristika otežano. Kromatske karakteristike izvornog naliča najbolje su očuvane u sondi 27 te je na toj poziciji određen ton prikazan u prilogu ton-karte.

Stolarija

Prozori i vratnice s okvirima izvedeni su u crnogoričnoj vrsti drva. U daljnjim radovima predlaže se zamjena prozora i izvedba faksimila prema izvornom oblikovanju. Također se predlaže izvedba radioničkog nacrta detalja u mjerilu 1 : 1. Faksimil prozora trebao bi biti izveden od visokokvalitetne drvne građe. Nalič svjetlosive boje, blijedog toplog tona, potrebno je izvesti prema rezultatima sondiranja i ton-karti u prilogu. Novoizvedeni nalič ne bi trebao sastavom i vizualno odudarati od izvornoga te bi trebao biti paropropustan, kako bi drvenarija bila adekvatno zaštićena od štetnog djelovanja atmosferilija.

Kameni elementi podnožja

Kameni blokovi vapnenačkog podrijetla, svjetlosivog obojenja ujednačenog žućkastog tona imaju višestruka oštećenja nastala djelovanjem vegetacije, mikroorganizama i atmosferilija. Degradacija u vidu pukotina trusnog površinskog sloja koji se osipa pri dodiru nastala je djelovanjem topivih soli, odnosno prodiranjem kapilarne vlage iz tla. Cijelom površinom vidljiva su manja mehanička oštećenja nastala kao rezultat nebrige.

Predlaže se zadržavanje izvornog oblikovanja, a tijekom radova izuzetno je bitno zaštititi cjelokupnu zonu podnožja od mogućih mehaničkih oštećenja. Restauratorski radovi na kamenim elementima uključuju sljedeće:

- izvođenje proba čišćenja, konsolidacije i nanosa biocidnog sredstva
- mehaničko čišćenje i fino dočišćavanje trebalo bi pažljivo izvoditi posebice na dijelovima trusnije površine

i na oštećenjima, pazeći na izvornu *štokanu* i brušenu obradu; metoda bi trebala biti odabrana nakon izvedbe probnog čišćenja, a prednost se daje mehaničkim pred kemijsko-mehaničkim metodama

- uzorkovanje i laboratorijsko određivanje vrste kamena
- aplikacija biocida uz prethodno izvođenje proba
- konsolidacija adekvatnim kemijskim sredstvom, uz prethodno izvođenje proba
- pažljivo ručno uklanjanje neadekvatnih zakrpa izvedenih u obnovama
- rekonstrukcija manjih i većih oštećenja; potrebno je voditi računa o odabiru materijala (uzorkovanje i odabir kamene žbuke istog tona i strukture)
- površinska reintegracija i ujednačavanje novoizvedenih dijelova s izvornikom
- aplikacija hidrofobnog paropropusnog zaštitnog sredstva
- izrada završnog izvješća s atestima primijenjenih materijala.

Elementi ograde balkona

Iznad ulaznog portala na sjevernom pročelju: elementi su lijevani od kamene žbuke, a sastoje se od poklopnice, balustrade i profilirane baze. Imaju višestruka oštećenja nastala djelovanjem vegetacije i mikroorganizama. Elemente je potrebno zadržati *in situ*, a tijekom građevinskih radova zaštititi od eventualnih mehaničkih oštećenja. Restauratorske radove valjalo bi provesti u završnoj fazi izvođenja građevinskih radova.

Restauratorski radovi na kamenim elementima uključuju sljedeće:

- izvođenje proba čišćenja, konsolidacije i nanosa biocidnog sredstva
- mehaničko čišćenje i fino dočišćavanje trebalo bi pažljivo izvoditi posebice na dijelovima trusnije površine i na oštećenjima, pazeći na izvornu *štokanu* i brušenu obradu; metoda bi trebala biti odabrana nakon izvedbe probnog čišćenja, a prednost se daje mehaničkim pred kemijsko-mehaničkim metodama
- uzorkovanje i laboratorijsko određivanje vrste kamene žbuke
- aplikacija biocida uz prethodno izvođenje proba
- konsolidacija adekvatnim kemijskim sredstvom uz prethodno izvođenje proba
- statička sanacija uklanjanjem ako su elementi nestabilni
- pažljivo ručno uklanjanje neadekvatnih zakrpa i žbuke u sljubnicama
- rekonstrukcija manjih i većih oštećenja; posebno valja voditi računa o odabiru materijala (uzorkovanje i odabir kamene žbuke istog tona i strukture)
- površinska reintegracija i ujednačavanje novoizvedenih dijelova s izvornikom
- aplikacija hidrofobnog paropropusnog zaštitnog sredstva
- izrada završnog izvješća s atestima primijenjenih materijala.

Namještaj

Pripadajući namještaj (kataloški obrađen u prilogu elaborata) nužno je sačuvati. Zato je investitor dužan osigurati odgovarajuće skladišne prostore u kojima će namještaj biti pohranjen tijekom građevinske obnove, a nakon završetka obnove, inventar treba vratiti u izvornu okolinu. Iako su katalogizirani komadi u relativno dobrom stanju očuvanosti, prije skladištenja poželjno je angažirati licenciranog konzervatora-restauratora namještaja kako bi se građa dodatno ispitala. U tom koraku valja determinirati vrste korištenih materijala i konstruktivnih tehnika, prijašnje konzervatorske intervencije i njihovu prikladnost te postojeća oštećenja i njihove uzroke.

Navedena istraživanja uvjet su za objektivnu prosudbu stanja namještaja, ali i za provedbu konzervatorsko-restauratorskih intervencija. Tijekom ispitivanja građe osobita pozornost mora biti usmjerena na detekciju bioloških nametnika čija prisutnost može uništiti nastanjeni primjerak, no često i cijeli čuvani inventar. Naime, u prostorima poput skladišta, gdje je udaljenost među inventarom mala, velika je vjerojatnost da će se kontaminacija s jednog komada namještaja (primjerice insektima) proširiti i na obližnje komade.. S ciljem sprječavanja opisanog prijenosa te progresa degradacije inficiranog namještaja, svaki primjerak kojem je konzervatorsko-restauratorska dijagnostika utvrdila aktivne biološke nametnike, mora se izolirati, dok se u ostatak inventara može vratiti tek provedbom odgovarajućih konzervatorsko-restauratorskih intervencija koje će biološku aktivnost eliminirati. Pri transferu inventara u skladište, odnosno pri njegovu povratku, namještaj treba zaštititi materijalima koji će u što većoj mjeri amortizirati potencijalne udarce i vibracije. Također, inventar je moguće i dodatno presvući paropropusnim prevlakama, kako izmjena mikroklimatskih uvjeta pri odvozu ne bi uzrokovala dimenzionalnu akomodaciju namještaja s potencijalno štetnim posljedicama. Mikroklimatski uvjeti skladišnog mjesta moraju biti stabilni; relativna atmosferska vlaga trebala bi biti ograničena intervalom od 50 do 60 %, a temperatura zraka na vrijednosti od 20 °C. Kako bi se spriječilo propadanje inventara uzrokovano ekstremnim vrijednostima i čestim oscilacijama mikroklimatskih uvjeta, potrebno je sustavno ga nadzirati pa se u tu svrhu preporučuje korištenje *data loggera*. Štetan utjecaj elektromagnetnog zračenja koje potječe iz sunčeva ili umjetnog izvora svjetla moguće je izbjeći zamračivanjem depoa. Skladište bi trebalo biti slobodno od bioloških nametnika, a sustavni nadzor prostorija i čuvanog inventara ključna je mjera detekcije iznenadnih manifestacija. Depo mora biti prohodan, a namještaj lako dostupan kako bi se smanjio rizik od nehotičnog oštećenja inventara. Prostorije se moraju održavati urednima i redovito čistiti, dok je pohranjene predmete nužno prekriti prozračnim pamučnim tkaninama. Uz zaštitu od djelovanja svjetla i akumulacije prašine, takve tkanine omogućuju i neometanu razmjenu vlage s okolinom. U slučaju duljeg skladištenja, navlake valja prati dvaput godišnje.

1. Povijesni naliči zidova interijera(sonde 1-4):

1.1. Izvorni dvobojni nalič svjetložute i svjetlosive boje

9057 HBW 75
CMYK: C:9 M:11 Y:24 K:0
RGB: R:236 G:225 B:200

9595 HBW 71
CMYK: C:17 M:12 Y:13 K:0
RGB: R:218 G:218 B:216

1.2. Dvobojni nalič prve obnove sive boje tamnijeg i svijetlijeg tona

9514 HBW 64
CMYK: C:22 M:15 Y:18 K:0
RGB: R:209 G:209 B:204

9590 HBW 48
CMYK: C:32 M:26 Y:27 K:0
RGB: R:186 G:183 B:178

1.3. Dvobojni nalič druge obnove zelenožute boje tamnijeg i svijetlijeg tona

9375 HBW 69
CMYK: C:15 M:11 Y:31 K:0
RGB: R:225 G:219 B:187

9337 HBW 77
CMYK: C:11 M:9 Y:18 K:0
RGB: R:233 G:228 B:212

1.4. Dvobojni nalič treće obnove svjetložute i sivoljubičaste boje

9057 HBW 75
CMYK: C:9 M:11 Y:24 K:0
RGB: R:236 G:225 B:200

9576 HBW 71
CMYK: C:14 M:14 Y:15 K:0
RGB: R:225 G:218 B:213

1.4. Dvobojni nalič posljednje obnove svjetlosmeđe i svjetlosive boje

9332 HBW 56
CMYK: C:21 M:21 Y:41 K:0
RGB: R:212 G:197 B:160

9554 HBW 62
CMYK: C:20 M:18 Y:22 K:0
RGB: R:213 G:206 B:195

2. Povijesni naliči drvenarije interijera (sonda 22):

2.1. Izvorni nalič smeđe boje

9243 HBW 22
CMYK: C:40 M:48 Y:63 K:11
RGB: R:156 G:125 B:91

2.2. Nalič prve obnove bijele boje svjeložutog tona

9058 HBW 77
CMYK: C:10 M:10 Y:18 K:0
RGB: R:234 G:227 B:212

2.3. Nalič druge obnove bijele boje svjetloružičastog hladnijeg tona

9298 HBW 78
CMYK: C:10 M:10 Y:15 K:0
RGB: R:235 G:228 B:217

2.4. Zatečeni nalič posljednje obnove

9339 HBW 81
CMYK: C:8 M:8 Y:15 K:0
RGB: R:238 G:232 B:219

3. Povijesni naliči prozorske stolarije (sonda 24 i 37):

3.1. Izvorni nalič bijele boje svjetlosivog tona

9870 HBW 80
CMYK: C:11 M:9 Y:11 K:0
RGB: R:233 G:230 B:225

3.2. Nalič prve obnove bijele boje svjeložutog tona

9058 HBW 77
CMYK: C:10 M:10 Y:18 K:0
RGB: R:234 G:227 B:212

3.3. Nalič druge obnove bijele boje svjelosivog tona

9477 HBW 78
CMYK: C:12 M:9 Y:12 K:0
RGB: R:230 G:228 B:222

3.3. Nalič treće obnove bijele boje svjelosivog tona

9516 HBW 71
CMYK: C:16 M:12 Y:14 K:0
RGB: R:220 G:219 B:215

4. Povijesni naliči pročelja (sonde 27-36):

4.1. Izvorni nalič svjetlosive boje

9592 HBW 57
CMYK: C:25 M:20 Y:21 K:0
RGB: R:201 G:199 B:195

4.2. Tonirana završna žbuka prve obnove

9493 HBW 59
CMYK: C:26 M:18 Y:17 K:0
RGB: R:200 G:202 B:204

4.2. Nalič posljednje povijesne obnove

9870 HBW 80
CMYK: C:11 M:9 Y:11 K:0
RGB: R:233 G:230 B:225

VIII.

KATALOG OBLIKOVNIH ELEMENATA PROČELJA I INTERIJERA

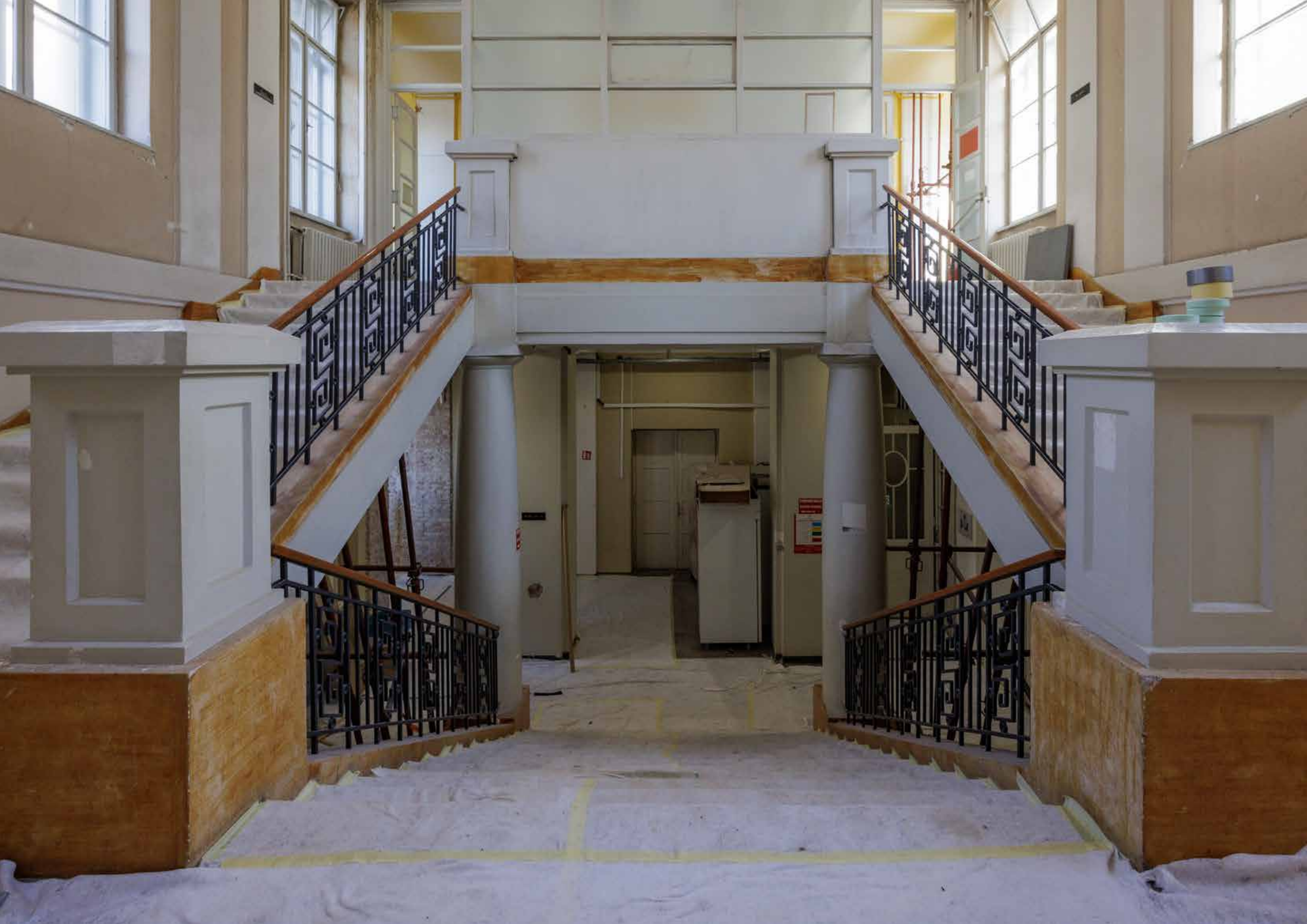

DEKORATIVNA PLASTIKA PROČELJA

- **Opis:** Profilacije u zoni krovnog vijenca s triglifima i konzolama u podgledu okapnice
- **Smještaj:** Krovni vijenac sjevernog, južnog, zapadnog i istočnog pročelja
- **Datacija:** 1926.–1928.

- **Opis:** Profilacije u zoni razdijelnog vijenca, između prizemlja i prvog kata
- **Smještaj:** Sjeverno, južno, zapadno i istočno pročelje
- **Datacija:** 1926.–1928.

- **Opis:** Krovni prozori. Ostakljenje je izvedeno od dva zaokretna krila koja su horizontalnom letvicom podijeljena u dva dijela. Krovna kućica obložena je limom (moguće cinkotit) s jednostavnom kružnom dekoracijom na vrhu.
- **Smještaj:** Južno i istočno pročelje
- **Datacija:** 1926.–1928.

DEKORATIVNA PLASTIKA PROČELJA

- **Opis:** Ulazni portal glavnog pročelja. Ulaz je flankiran stupovima, postavljenima na masivnu stepenastu bazu od kamena, te zaključena jednostavnim kapitelima toskanskog tipa. Na jednostavno oblikovanom arhitravu smješten je balkon manjih dimenzija. Ograda balkona sastoji se od balustrade i bočnih zaključnih elemenata. Ograda je zaključena poklopnicom.
- **Smještaj:** Sjeverno pročelje
- **Datacija:** 1926.–1928.

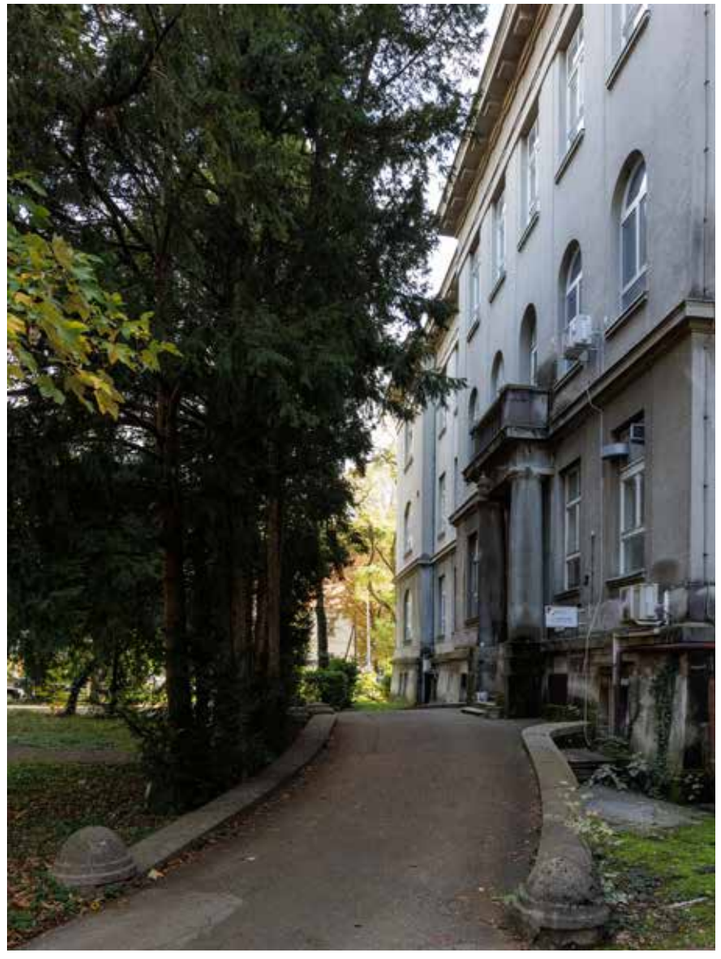

- **Opis:** Pogled na prilaz prema glavnom ulazu. Prilaz je izveden na blagoj uzvisini s dva istovjetna kraka koji se pružaju prema istoku i zapadu, dok su u središtu s vanjske strane prilaza izveden stepenice koje povezuju perivoj s prilazom i glavnim ulazom. Krakovi prilaza ograđeni su niskom ogradom na čijim krajevima su izvedeni kolobrani.
- **Smještaj:** Sjeverno pročelje
- **Datacija:** 1926.–1928.

DEKORATIVNA PLASTIKA PROČELJA

- **Opis:** Zona podnožja zgrade izvedena je od masivnih kamenih klesanaca. Štokane je završne površinske obrade s fino obrađenom pasicom širine 2 cm. Sokl je s gornje i donje strane. Zaključen profiliranim kamenim elementima.
- **Smještaj:** Sjeverno, južno, zapadni i istočno pročelje
- **Datacija:** 1926.–1928.

STOLARIJA PROČELJA

- **Opis:** Stolarija prozora je trodijelna. Nadsvjetlo je središnjom vertikalnom letvicom podijeljeno u dva polja, središnji dio čine dva zaokretna prozorska krila, a u donjem dijelu se nalazi jednostruko otklopno ostakljenje.
- **Smještaj:** Sjeverno, južno, zapadno istočno pročelje
- **Datacija:** 1926.–1928.

- **Opis:** Stolarija prozora je dvodijelna. U gornjem dijelu izvedeno je jednostruko otklopno nadsvjetlo. Donji dio sastoji se od dva zaokretna prozorska krila.
- **Smještaj:** Istočno pročelje u razini drugog kata (prozor stubišta)
- **Datacija:** 1926.–1928.

- **Opis:** Prozor većih dimenzija zaključen je segmentnim lukom. Ostakljenje je oblikovano simetrično. Svako pojedino polje sastoji se od nadsvjetla formiranog od dva zaokretna krila, koja u gornjem dijelu prate segmentno oblikovani lučni nadvoj. Središnji dio čine dva zaokretna prozorska krila, a u donjem dijelu se nalazi jednostruko otklopno ostakljenje.
- **Smještaj:** Sjeverno, zapadno i istočno pročelje
- **Datacija:** 1926.–1928.

STOLARIJA PROČELJA

- **Opis:** Prozori manjih dimenzija, smješteni u podnožju zgrade. U gornjem dijelu formirano je jednostruko odklopno nadsvjetlo, dok su u donjem dijelu izvedena dva zaokretna prozorska krila.
- **Smještaj:** Podnožje sjevernog, južnog, istočnog i zapadnog pročelja
- **Datacija:** 1926.–1928.

- **Opis:** Prozor većih dimenzija sastoji se od nadsvjetla formiranog od tri zaokretna krila. Donji dio sastoji se od tri zaokretna prozorska krila, koja se podijeljena horizontalnim letvicama u tri zasebna polja.
- **Smještaj:** Južno pročelje
- **Datacija:** 1926.–1928.

STOLARIJA PROČELJA

- **Opis:** Prozor većih dimenzija sastoji se od nadsvjetla formiranog jednostrukim otklopnim ostakljenjem. Donji dio sastoji se od tri zaokretna prozorska krila. U zoni parapeta ugrađena je metalna rešetka.
- **Smještaj:** Južno pročelje
- **Datacija:** 1926.–1928.

DEKORATIVNA PLASTIKA INTERIJERA STUBIŠTA

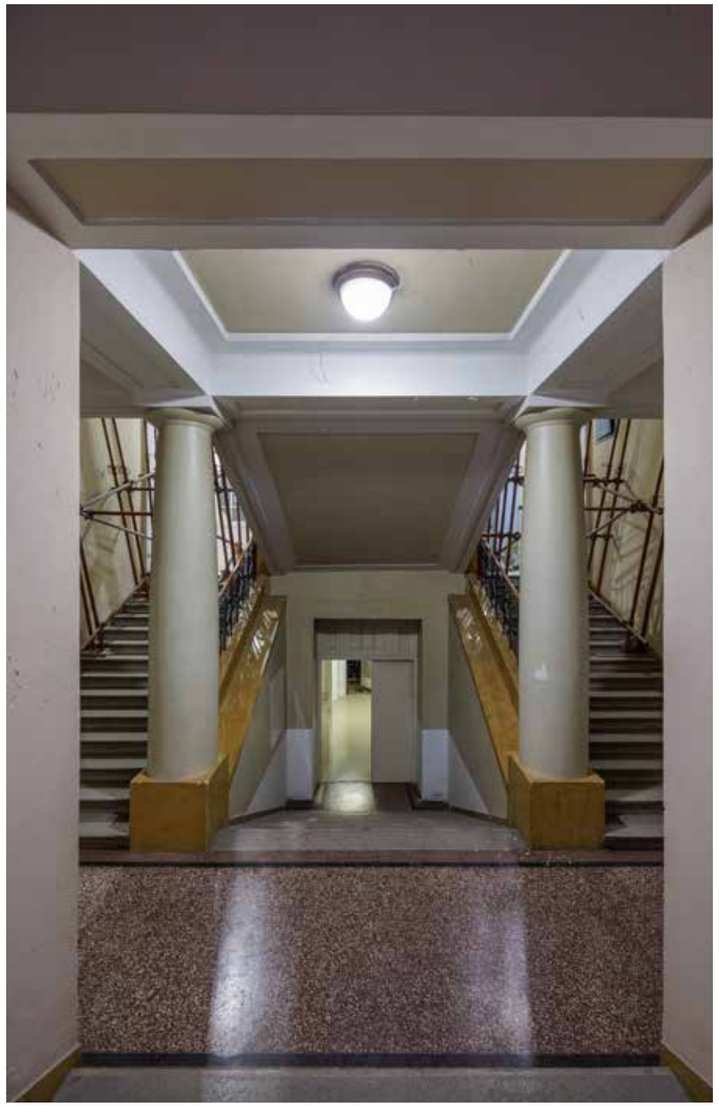

- **Opis:** Pogled prema prostoru međukata stubišta između podruma i prizemlja. Stubište se u prostorima međukata razdijeljuje u dva kraka koji vode na višu razinu, dok do međukata s niže razine vodi jednostruko stubište. U prostoru međukata izveden je »treći« krak stubišta prema jugu koji vodi k razinama središnjeg krila zgrade. Oblikovni elementi stubišta su: stupovi, pilastri, zidana ograda s slikanom marmorizacijom i metalnom ukrasnom rešetkom, kasetirana svodna polja, kamene stube i terazzo izveden na podnim plohama.
- **Smještaj:** Prostor stubišta
- **Datacija:** 1926.-1928.

DEKORATIVNA PLASTIKA INTERIJERA STUBIŠTA

- **Opis:** Pogled na stup koji drži krak stubišta. Stup od armirano-betonske konstrukcije jednostavnog je oblika, postavljen na četvrtastu bazu oslikanu marmorizacijom, dok je na gornjem dijelu zaključen jednostavnim kapitelom toskanskog tipa.
- **Smještaj:** Prostor stubišta
- **Datacija:** 1926.–1928.

DEKORATIVNA PLASTIKA INTERIJERA STUBIŠTA

- **Opis:** Pogled na zidne plohe prostora stubišta. Na zidnim plohama izvedeni su jednostavni pilastri bez baze i kapitela.
- **Smještaj:** Prostor stubišta
- **Datacija:** 1926.–1928.

DEKORATIVNA PLASTIKA INTERIJERA STUBIŠTA

- **Opis:** Pogled na svodne plohe stubišta. Na svim svodnim plohama, podgledima krakova stubišta i nadvojima izvedena su jednostavna profilirana kasetirana polja s manjim izmjenama u profilima.
- **Smještaj:** Prostor stubišta
- **Datacija:** 1926.–1928.

DEKORATIVNA PLASTIKA INTERIJERA STUBIŠTA

- **Opis:** Pilastar kojim završava ograda stubišta na međukatu između prvog i drugog kata, te na drugom katu. Izveden je zidanjem, sastoji se od baze oblika kvadra koja je oslikana marmorizacijom, od tijela s ukladama i poklopnice.
- **Smještaj:** Prostor stubišta u razini drugog kata
- **Datacija:** 1926.–1928.

OBLIKOVNI ELEMENTI STUBIŠTA

- **Opis:** Pogled na zidani donji dio ograde sa slikanom marmorizacijom i jednostavnu geometrijski oblikovanu lijevanu metalnu ogradu s drvenim rukohvatom.
- **Smještaj:** Prostor stubišta
- **Datacija:** 1926.–1928.

OBLIKOVNI ELEMENTI STUBIŠTA

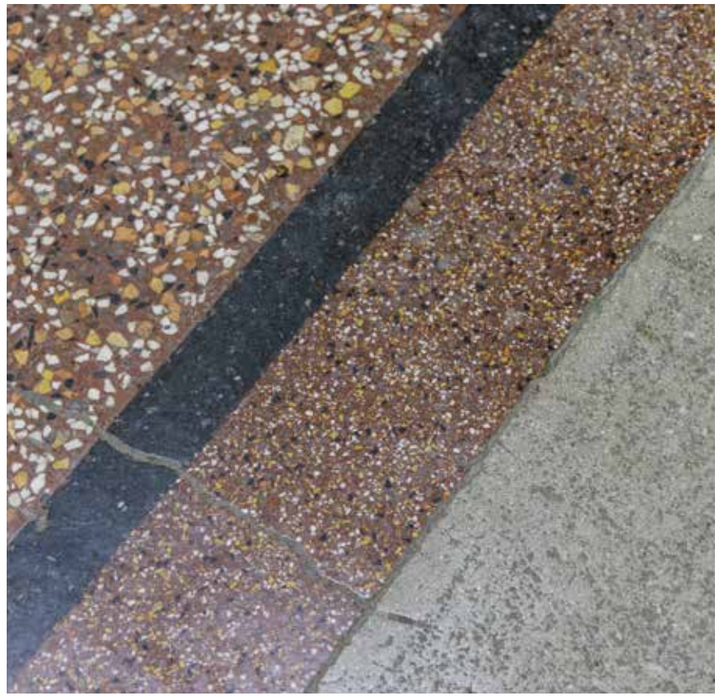

- **Opis:** Pogled na dekoraciju podnih ploha. Stube su izvedene od kamena, dok su podne plohe prekrivene terazzom. Terazzo crvenkastog terakota tona obogaćen je krupnijim raznobojnim agregatom, dok je pasica izvedena od istog agregata manje granulacije. Dijeli ih uska pasica punjena tamnim/crnim agregatom.
- **Smještaj:** Prostor stubišta
- **Datacija:** 1926.–1928.

STOLARIJA INTERIJERA STUBIŠTA

- **Opis:** Pogled na vratnice stubišta u razini prvog kata i drugog kata. Vratnice na prvom katu su izvorne, dok su one na drugom katu izvedene prema uzoru na izvorne prilikom neke od povijesnih obnova. U gornjem dijelu vrata izvedeno je nadsvjetlo sa središnjim širim i pokrajnim užim fiksnim krilima. Središnje krilo razdijeljeno je uskim letvicama na dvanaest ostakljenih polja, dok su pokrajnja krila razdijeljena na šest polja. U donjem dijelu izvedena su dva uža fiksna produžena dovratnika s ostakljenjem podijeljenim u šest polja. Jednostruka vratnica ukrašena je ostakljenjem razdijeljenim na dvanaest polja različitih dimenzija i s jednim ovalnim ostakljenjem u gornjem središnjem dijelu.
- **Smještaj:** Prostor stubišta
- **Datacija:** 1926.–1928.

OPREMA INTERIJERA STUBIŠTA

- **Opis:** Pogled na izvorne plafonjere i lampe na bočnim zidovima stubišta.
- **Smještaj:** Prostor stubišta
- **Datacija:** 1926.–1928.

STOLARIJA INTERIJERA AUDITORIJA

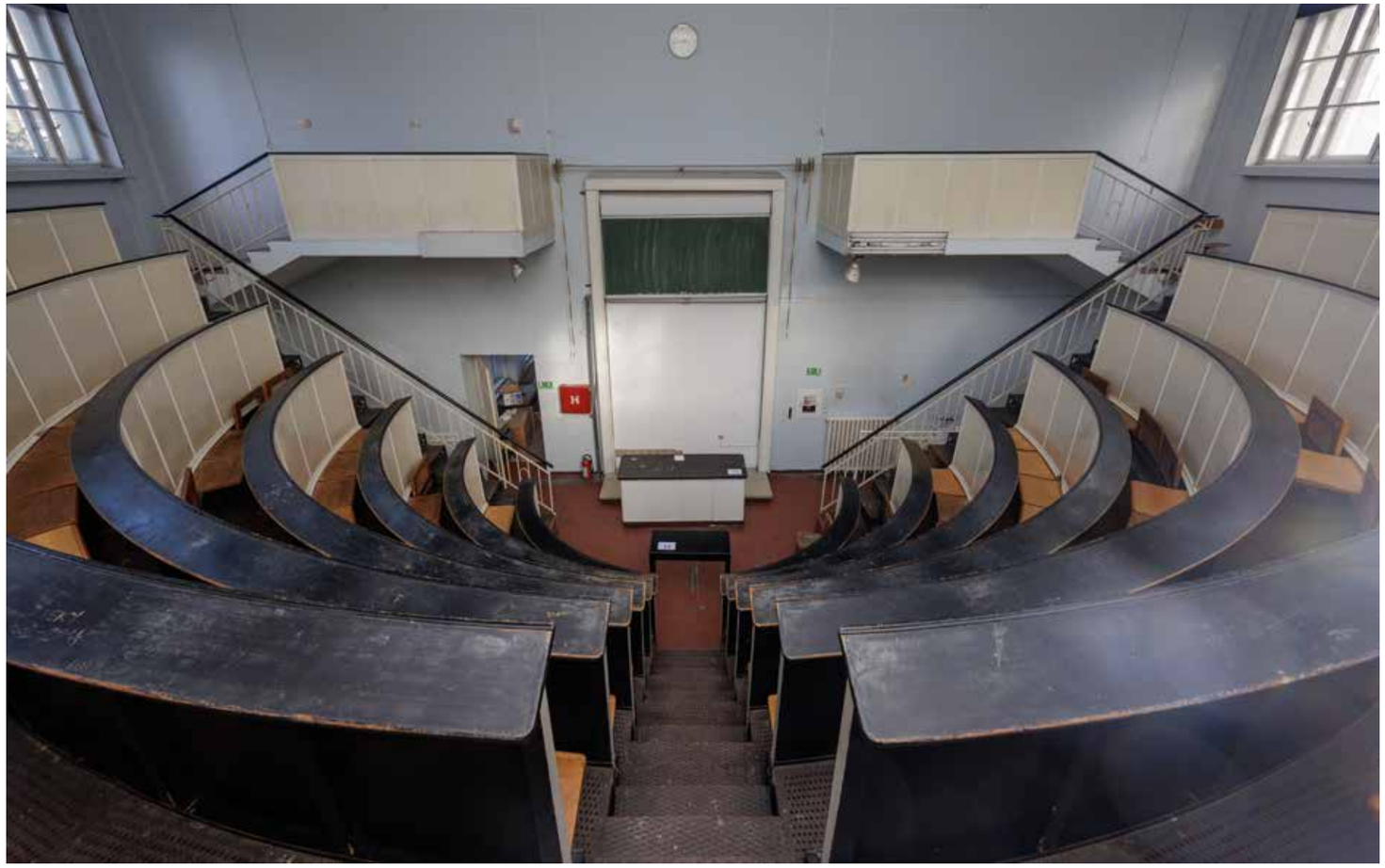

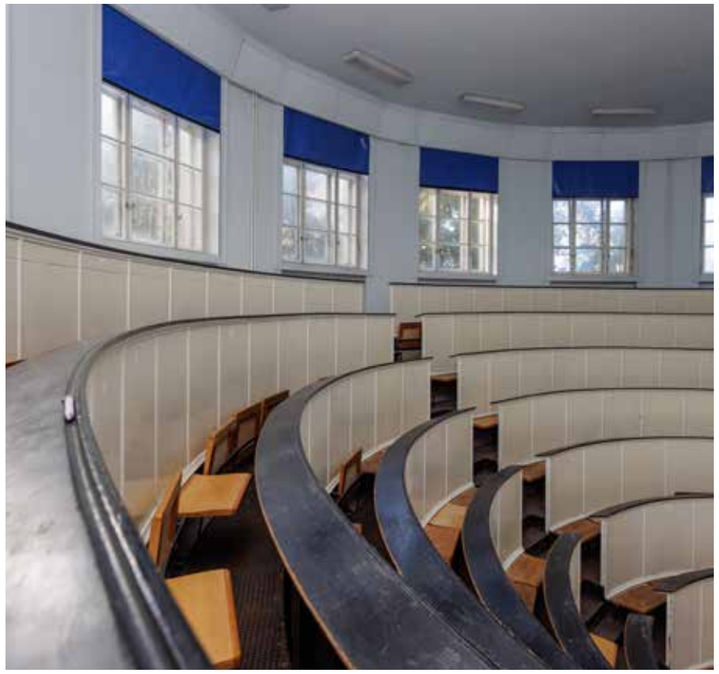

- **Opis:** Pogled na prostoriju amfiteatra sa strmim stepenasto izvedenim klupama za sjedenje, te metalnom konstrukcijom i stepeništem. Bočna stepeništa spuštaju se s podesta u razini kata, koji su ograđeni drvenom ogradom. Ograda podesta oblikovanjem prati oblik klupa za sjedenje, dok je u nastavku stepeništa izvedena jednostavna geometrizirana ograda od lijevanog željeza s drvenim rukohvatom.
- **Smještaj:** Prostor amfiteatra
- **Datacija:** 1926.–1928.

PODNE OBLOGE PROSTORIJA NA II KATU

- **Opis:** Prostorije u istočnom krilu zgrade u razini drugog kata s moguće izvornim podnicama. Keramičke pločice jednostavnog kvadratnog formata.
- **Smještaj:** Prostorije u istočnom krilu u razini drugog kata
- **Datacija:** 1926.–1928.

OPREMA INTERIJERA STUBIŠTA

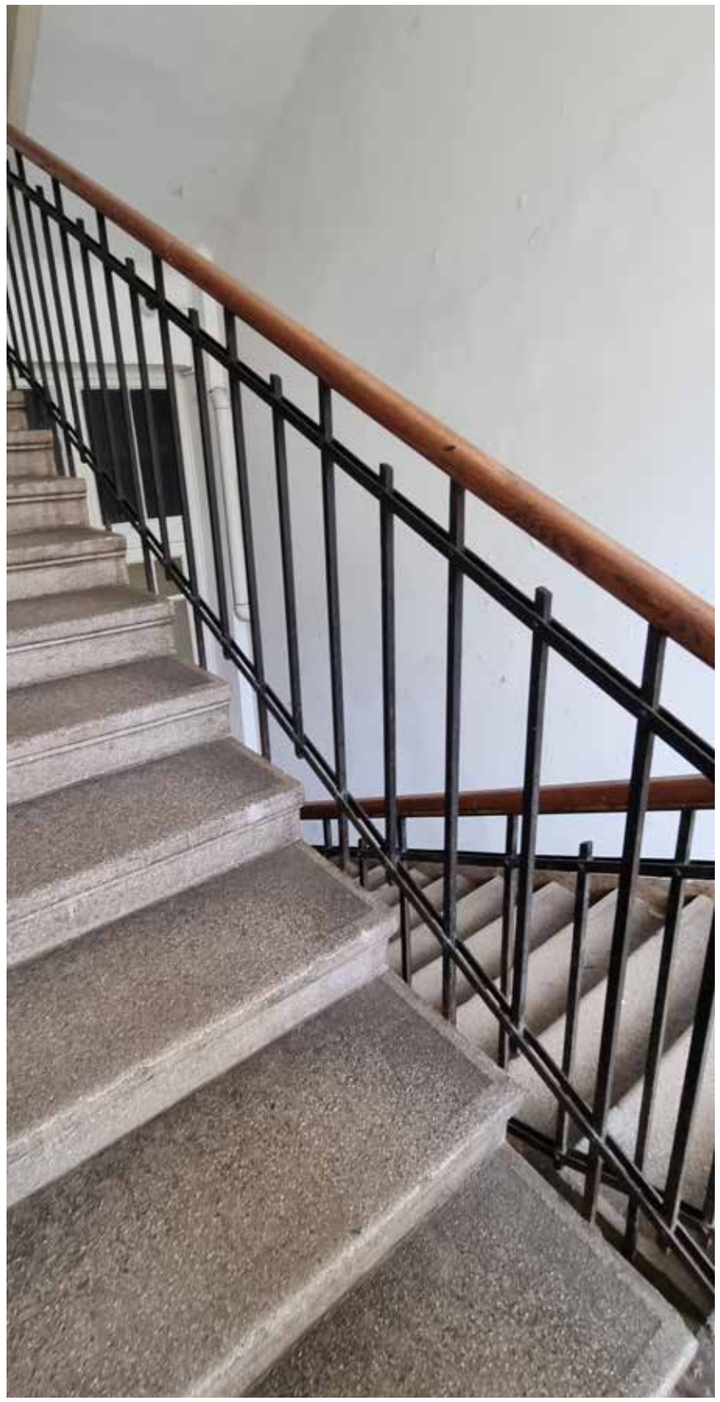

- **Opis:** Ograda bočnih sporednih stubišta. Jednostavna ograda od lijevanog željeza s drvenim rukohvatima.
- **Smještaj:** Prostor bočnih, sporednih stubišta
- **Datacija:** 1926.–1928.

ZGRADA »HIGIJENSKOG ZAVODA«, NAMJEŠTAJ

Slika 1. Laboratorijska armatura (laboratorijski pult s podpultim elementima i sudoperima)

- **Dimenzije:** v. 130,5 cm / š. 134 cm / d. 290 cm
- **Materijal:** drvo, metal
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** prostorija u sjeverozapadnom krilu zgrade na drugom katu
- **Datacija:** 1926./1927.

ZGRADA »HIGIJENSKOG ZAVODA«, NAMJEŠTAJ

Slika 2. Laboratorijski pult s podpultnim elementima

- **Dimenzije:** v. 109 cm / š. 75 cm / d. 378/227 cm
- **Materijal:** drvo, metal
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** prostorija u sjeverozapadnom krilu zgrade na drugom katu
- **Datacija:** 1926./1927.

ZGRADA »HIGIJENSKOG ZAVODA«, NAMJEŠTAJ

Slika 3. Laboratorijska pult s podpultnim elementima

- **Dimenzije:** v. 88 cm / š. 95 cm / d.255 cm
- **Materijal:** drvo, metal
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** prostorija u sjeverozapadnom krilu zgradena drugom katu
- **Datacija:** 1926./1927.

ZGRADA »HIGIJENSKOG ZAVODA«, NAMJEŠTAJ

Slika 4. Laboratorijski ormarić

- **Dimenzije:** v. 82 cm / š. 81 cm / d. 84 cm
- **Materijal:** drvo, metal
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** prostorija u sjeverozapadnom krilu zgrade na drugom katu
- **Datacija:** 1926./1927.

ZGRADA »HIGIJENSKOG ZAVODA«, NAMJEŠTAJ

Slika 5. Laboratorijski stol s ormarićem

- **Dimenzije:** v. 83 cm / š. 68 cm / d. 160 cm
- **Materijal:** drvo, metal
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** prostorija u sjeverozapadnom krilu zgrade na drugom katu
- **Datacija:** 1926./1927.

ZGRADA »HIGIJENSKOG ZAVODA«, NAMJEŠTAJ

Slika 6. Ormar s ostakljenjem

- **Dimenzije:** v. 252 cm / š. 62 cm / d. 155 cm
- **Materijal:** drvo, staklo, metal
- **Količina:** 2
- **Smještaj:** hodnik u jugozapadnom krilu zgrade na drugom katu
- **Datacija:** 1926./1927.

ZGRADA »HIGIJENSKOG ZAVODA«, NAMJEŠTAJ

Slika 7. Laboratorijski pult s podpultnim ormarićima

- **Dimenzije:** v. 96 cm / š. 71 cm / d. 300 cm
- **Materijal:** drvo, metal
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** hodnik u jugozapadnom krilu zgrade na drugom katu
- **Datacija:** 1926./1927.

ZGRADA »HIGIJENSKOG ZAVODA«, NAMJEŠTAJ

Slika 8. Ormar

- **Dimenzije:** v. 180 cm / š. 46 cm / d. 71 cm
- **Materijal:** drvo, metal
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** hodnik u jugozapadnom krilu zgrade na drugom kata
- **Datacija:** 1926./1927.

Slika 9. Ormar

- **Dimenzije:** v. 180 cm / š. 52 cm / d. 200 cm
- **Materijal:** drvo, metal
- **Količina:** 2
- **Smještaj:** hodnik u jugozapadnom krilu zgrade drugom kata
- **Datacija:** 1926./1927.

ZGRADA »HIGIJENSKOG ZAVODA«, NAMJEŠTAJ

Slika 10. Ormar

- **Dimenzije:** v. 180 cm / š. 45 cm / d. 265 cm
- **Materijal:** drvo, metal
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** hodnik u jugozapadnom krilu zgrade na drugom katu
- **Datacija:** 1926./1927.

ZGRADA »HIGIJENSKOG ZAVODA«, NAMJEŠTAJ

Slika 11. Ormar

- **Dimenzije:** v. 212 cm / š. 46 cm / d. 164 cm
- **Materijal:** drvo, metal
- **Količina:** 2
- **Smještaj:** hodnik u jugozapadnom krilu zgrade na drugom katu
- **Datacija:** 1926./1927.

Slika 12. Ormar

- **Dimenzije:** v. 115 cm / š. 45 cm / d. 96 cm
- **Materijal:** drvo
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** prostor stubišta na drugom katu zgrade
- **Datacija:** 1926./1927.

Slika 13. Ormar

- **Dimenzije:** v. 199 cm / š. 50 cm / d. 122 cm
- **Materijal:** drvo, metal
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** prostor stubišta na drugom katu zgrade
- **Datacija:** 1926./1927.

ZGRADA »HIGIJENSKOG ZAVODA«, NAMJEŠTAJ

Slika 14. Uredski radni stol

- **Dimenzije:** v. 80 cm / š. 86 cm / d. 180 cm
- **Materijal:** drvo, metal
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** prostorija na kraju zapadnog hodnika na prvom katu zgrade
- **Datacija:** 1926./1927.

Slika 15. Uredski ormar

- **Dimenzije:** v. 191 cm / š. 64 cm / d. 154 cm
- **Materijal:** drvo, metal, staklo
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** prostorija na kraju zapadnog hodnika na prvom katu zgrade
- **Datacija:** 1926./1927.

ZGRADA »HIGIJENSKOG ZAVODA«, NAMJEŠTAJ

Slika 16. Uredski ormar

- **Dimenzije:** v. 190 cm / š. 60 cm / d. 195 cm
- **Materijal:** drvo, metal, staklo
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** prostor hodnika središnjeg krila na drugom katu zgrade
- **Datacija:** 1926./1927.

Slika 17. Uredski sef

- **Dimenzije:** v. 57 cm / š. 41 cm / d. 49 cm i v. 63 cm / š. 48 cm / d. 53 cm
- **Materijal:** drvo, metal, staklo
- **Količina:** 2
- **Smještaj:** prostorija na kraju središnjeg krila na drugom katu
- **Datacija:** 1926./1927.

ZGRADA »HIGIJENSKOG ZAVODA«, NAMJEŠTAJ

Slika 18. Ormar

- **Dimenzije:** v. 190 cm / š. 42 cm / d. 134 cm
- **Materijal:** drvo, metal, staklo
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** prostor hodnika zapadnog dijela zgrade na prvom katu
- **Datacija:** 1926./1927.

Slika 19. Ormar

- **Dimenzije:** v. 225 cm / š. 50 cm / d. 217 cm
- **Materijal:** drvo, metal
- **Količina:** 2
- **Smještaj:** prostor zapadnog hodnika na prvom katu zgrade
- **Datacija:** 1926./1927.

Slika 20. Stol

- **Dimenzije:** v. 104 cm / š. 47 cm / d. 100 cm
- **Materijal:** drvo
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** prostor amfiteatra u prizemlju
- **Datacija:** 1926./1927.

ZGRADA »HIGIJENSKOG ZAVODA«, NAMJEŠTAJ

Slika 21. Laboratorijska armatura (laboratorijski pult s podpultim elementima i sudoperima)

- **Dimenzije:** v. 127 cm / š. 149 cm / d. 332 cm
- **Materijal:** drvo, metal
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** prostorija u krajnjem sjeverozapadnom dijelu zgrade na prvom katu
- **Datacija:** 1926./1927.

Slika 22. Laboratorijski pult s podpultnim ormarićima

- **Dimenzije:** v. 86 cm / š. 64 cm / d. 300 cm
- **Materijal:** drvo, metal
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** prostorija u krajnjem sjeverozapadnom dijelu zgrade na prvom katu
- **Datacija:** 1926./1927.

ZGRADA »HIGIJENSKOG ZAVODA«, NAMJEŠTAJ

Slika 23. Laboratorijski pult s podpultnim ormarićima i ladicama

- **Dimenzije:** v. 84 cm / š. 70 cm / d. 374 cm
- **Materijal:** drvo, metal
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** prostorija u krajnjem sjeverozapadnom dijelu zgrade na prvom katu
- **Datacija:** 1926./1927.

Slika 24. Laboratorijski pult s podpultnom ladicom

- **Dimenzije:** v. 84 cm / š. 69 cm / d. 379 cm
- **Materijal:** drvo, metal
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** prostorija u krajnjem sjeverozapadnom dijelu zgrade na prvom katu
- **Datacija:** 1926./1927.

ZGRADA »HIGIJENSKOG ZAVODA«, NAMJEŠTAJ

Slika 25. Laboratorijski pult s podpultnim ormarićima i ladicama

- **Dimenzije:** v. 88 cm / š. 69 cm / d. 274 cm
- **Materijal:** drvo, metal
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** prostorija u krajnjem sjeverozapadnom dijelu zgrade na prvom katu
- **Datacija:** 1926./1927.

Slika 26. Laboratorijski ormarić

- **Dimenzije:** v. 147 cm / š. 26 cm / d. 121 cm
- **Materijal:** drvo, metal
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** prostorija u krajnjem sjeverozapadnom dijelu zgrade na prvom katu
- **Datacija:** 1926./1927.

ZGRADA »HIGIJENSKOG ZAVODA«, NAMJEŠTAJ

Slika 27. Laboratorijski podpultni ormarići

- **Dimenzije:** v. 76 cm / š. 54 cm / d. 60 cm
- **Materijal:** drvo, metal
- **Količina:** 2
- **Smještaj:** prostorija u sjeverozapadnom dijelu zgrade na prvom katu
- **Datacija:** 1926./1927.

Slika 30.

- **Dimenzije:** v. 80 cm / š. 81 cm / d. 174 cm
- **Materijal:** drvo
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** prostorija u sjeverozapadnom dijelu zgrade na prvom katu
- **Datacija:** 1926./1927.

ZGRADA »HIGIJENSKOG ZAVODA«, NAMJEŠTAJ

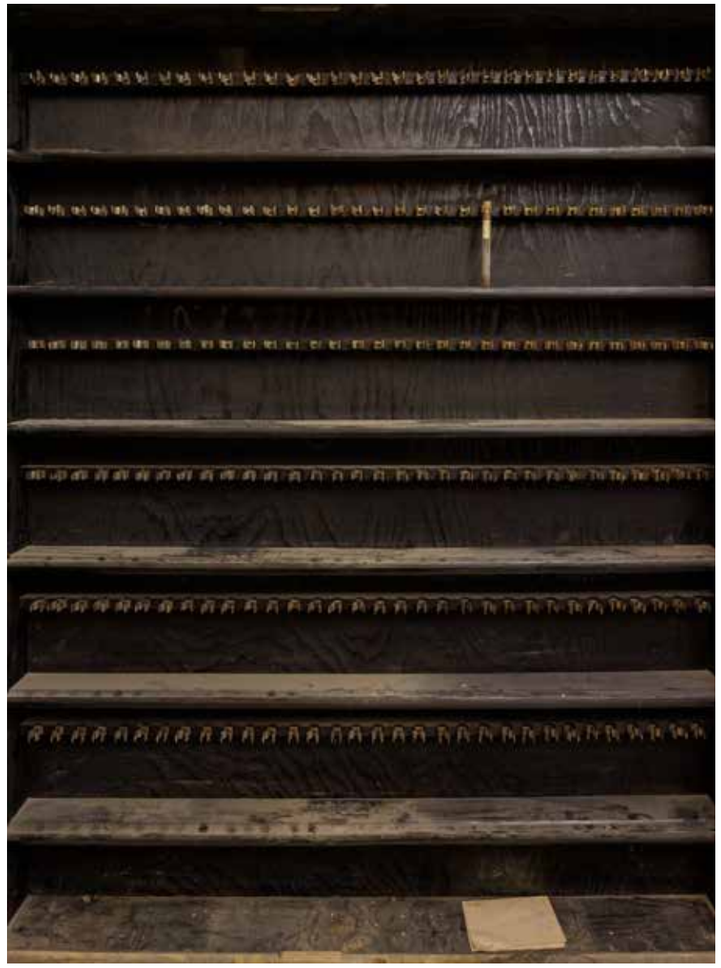

Slika 31. Laboratorijski ormar s držačima za epruvete

- **Dimenzije:** v. 226 cm / š. 45 cm / d. 119 cm
- **Materijal:** drvo, metal, koža
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** prostorija u zapadnom krilu zgrade na prvom katu
- **Datacija:** 1926./1927.

ZGRADA »HIGIJENSKOG ZAVODA«, NAMJEŠTAJ

Slika 32. Stol

- **Dimenzije:** v. 895 cm / š. 74 cm / d. 201 cm
- **Materijal:** drvo, metal
- **Količina:** 1
- **Smještaj:** prostor amfiteatra u prizemlju
- **Datacija:** 1926./1927.

Slika 33. Pomične pregrade unutar prostorija

- **Dimenzije:** nisu zabilježene
- **Materijal:** drvo, metal, staklo
- **Količina:** ne zna se točan broj
- **Smještaj:** prostorije u istočnom krilu u prizemlju
- **Datacija:** 1926./1927.

IX.

POSEBNI UVJETI ZAŠTITE KULTURNOG DOBRA

Temeljem rezultata ove studije i sugestija za konzervatorske smjernice koje su u njoj iznesene, Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode izdao je 12. velječe 2023. podrobno razrađene »Posebne uvjete zaštite kulturnog dobra«. Ovdje ih u faksimilu donosimo.

REPUBLIKA HRVATSKA
GRAD ZAGREB
GRADSKI ZAVOD ZA ZAŠTITU
SPOMENIKA KULTURE I PRIRODE

KLASA: 612-03/23-028/9
URBROJ: 251-14-01/02-22-02
Zagreb, 13.02.2023.

MINISTARSTVO PROSTORNOG UREĐENJA,
GRADITELJSTVA I DRŽAVNE IMOVINE
Uprava za prostorno uređenje i dozvole državnog značaja
Sektor lokacijskih dozvola i investicija
10 000 ZAGREB, Republike Austrije 20

PREDMET: Obnova zgrade javne i društvene namjene (zdravstvena ustanova), Zgrada Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo na adresi Rockefellerova ulica 2 u Zagrebu, na postojećoj građevnoj čestici k.č.br. 3221 k.o. Centar
- *posebni uvjeti, dostavljaju se*

Grad Zagreb, Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu, Kuševićeva 2/II, na temelju članka 6. stavka 1. točke 12. i članka 19. Zakona o obnovi Zgrada oštećenih potresom na području Grada Zagreba, Krapinsko-zagorske županije, Zagrebačke županije, Sisačko-moslavačke županije i Karlovačke županije (Narodne novine 102/20 i 10/21), poglavlja 7. Programa mjera obnove zgrada oštećenih potresom na području Grada Zagreba, Krapinsko-zagorske županije, Zagrebačke županije, Sisačko-moslavačke županije i Karlovačke županije (Narodne novine 88/22), a postupovno u skladu s odredbama članka 82. stavka 1. Zakona o gradnji (Narodne novine 153/13, 20/17, 39/19 i 125/19), povodom zahtjeva Ministarstva prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine, Uprave za prostorno uređenje i dozvole državnog značaja, Sektor lokacijskih dozvola i investicija, za zahvat *Cjelovite obnove zgrade javne i društvene namjene (zdravstvena ustanova) Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, na adresi Rockefellerova ulica 2 u Zagrebu, na postojećoj građevnoj čestici k.č.br. 3221 k.o. Centar*, utvrđuje

Posebne uvjete zaštite kulturnog dobra

Za zahvat *Cjelovite obnove zgrade javne i društvene namjene (zdravstvena ustanova) Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, na adresi Rockefellerova ulica 2 u Zagrebu, na postojećoj građevnoj čestici k.č.br. 3221 k.o. Centar*, na temelju dokumentacije u sustavu eDozvola, dostupne na dan 10.02.2023. na sljedećim poveznicama:

1. KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI ELABORAT, EPIDEMIOLOŠKI INSTITUT, Zgrada Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo u Rockefellerovoj 2 u Zagrebu, iz siječnja 2023., koji su izradili dr.sc. Josip Belamarić i Ivana Haničar Buljan

dipl. ing. arh. iz Instituta za povijest umjetnosti u Zagrebu, Ulica grada Vukovara 68 i Mirta Krizman, dipl. restaurator-konzervator, kipar, Špatula d.o.o. iz Zagreba, Karašička 6/1:
https://dozvola.mgipu.hr:9444/predmeti/privitak/pregledaj/69bb4a64-a636-11ed-8bd1-0050568d8c3c/KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI%20ELABORAT_Rockefellerova%202

2. MAPA 1 – ARHITEKTONSKI PROJEKT, IDEJNI PROJEKT PREUREĐENJA ZGRADE HZJZ NA LOKACIJI ROCKEFELLEROVA UL. 2, Cjelovita obnova zgrade, broj projekta T.D. 06/2022, Z.O.P. IP 06/2022, iz ožujka 2022., koji je izradio ovlašteni arhitekt Siniša Rajačić, mag.ing.arh., TEHNOINVEST d.o.o. iz Zagreba, Supilova 7A:
https://dozvola.mgipu.hr:9444/predmeti/privitak/pregledaj/0ff989ba-a636-11ed-8bd1-0050568d8c3c/MAPA%204-IDEJNI%20STROJARSKI%20PROJEKT_Rockefellerova%202
3. MAPA 2 - IDEJNI GRAĐEVINSKI PROJEKT VODOVODA I ODVODNJE, Idejni projekt preuređenja Zgrade Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo u Rockefellerovoj 2 u Zagrebu, broj projekta D-3-22-ID, Z.O.P. IP 06/2022, iz ožujka 2022., koji je izradio ovlašteni inženjer građevinarstva Ivan Majić, mag.ing.aedif., MARKING d.o.o. iz Slavonskog Broda, Gundulićeva 24:
https://dozvola.mgipu.hr:9444/predmeti/privitak/pregledaj/e2e0bc73-a635-11ed-8aa8-0050568d1bd3/MAPA%202_IDEJNI%20PROJEKT%20ViK_Rockefellerova%202
4. MAPA 3 - PROJEKT ELEKTRIČNIH INSTALACIJA JAKE I SLABE STRUJE, VATRODOJAVE I ZAŠTITE OD UDARA MUNJE, IDEJNI PROJEKT / Cjelovita obnova građevine u Rockefellerovoj 2 u Zagrebu, broj tehničkog dnevnika 2022.04-003, Z.O.P. IP 06/2022, iz ožujka 2022., koji je izradio ovlašteni inženjer elektrotehnike Mladen Rukavina, dipl.ing.el., ELEKTROFLUMEN d.o.o. iz Zagreba, Poljana Zdenka Mikine 32:
https://dozvola.mgipu.hr:9444/predmeti/privitak/pregledaj/fd820fa6-a635-11ed-8aa8-0050568d1bd3/MAPA%203-IDEJNI%20ELEKTROTEHNICKI%20PROJEKT_Rockefellerova%202
5. MAPA 4 - STROJARSKI PROJEKT – PROJEKT TERMO TEHNIČKIH SUSTAVA, IDEJNI PROJEKT / Cjelovita obnova građevine u Rockefellerovoj 2 u Zagrebu, broj tehničkog dnevnika 2022.04-003, Z.O.P. IP 06/2022, iz ožujka 2022., koji je izradio ovlašteni inženjer strojarstva mr. sc. Luka Čarapović, dipl.ing.stroj., ABACO d.o.o. iz Slavonskog Broda, Dr. Mile Budaka 1:
https://dozvola.mgipu.hr:9444/predmeti/privitak/pregledaj/0ff989ba-a636-11ed-8bd1-0050568d8c3c/MAPA%204-IDEJNI%20STROJARSKI%20PROJEKT_Rockefellerova%202

utvrđuje se sljedeće:

- zgrada *Higijenskog zavoda u Zagrebu*, kao dio multifunkcionalnog sklopa na Zelenom brijegu sa *Školom narodnog zdravlja*, arhitekata Jurja Denzlera i Mladena Kauzlarića, nastala u razdoblju od 1924. do 1927. godine (s nadogradnjom auditorija iz 1960.), nalazi u obuhvatu kulturnog dobra *Povijesna urbana cjelina Grad Zagreb*, koja je temeljem rješenja Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine, KLASA:UP/I-612-08/02-01/135, URBROJ:532-04-01-1/4-10-12, od 18.03.2010., kao kulturno dobro upisana u Registar kulturnih dobara RH, Listu zaštićenih kulturnih dobara pod reg.br. Z-1525.

- Mjerama sustava zaštite *'B' - Područje različitog stupnja očuvanosti povijesne strukture* koje se primjenjuju na predmetnu zgradu, odgovara režim zaštite osnovnih elemenata povijesne urbane strukture i pejsažnih vrijednosti te pojedinih skupina i pojedinačnih povijesnih građevina, unutar koje je potrebno očuvati sva bitna obilježja te strukture.
- Predmetna je zgrada valorizirana kao povijesna građevina visoke arhitektonske kvalitete i stupnja očuvanosti izvornih obilježja, koja u bitnome određuju povijesnu fizionomiju i sliku te ambijentalne karakteristike neposredne okoline i grada u cjelini, određena kategorijom B0.
- Sukladno utvrđenim mjerama zaštite nalaže se intaktnost svih očuvanih zatečenih obilježja u vanjštini i unutrašnjosti zgrade, niveleta, mjerila, oblikovnih karakteristika, posebno pročelja, krovišta i stubišta te osnovnog konstruktivnog sustava i očuvanih izvornih elemenata oblikovanja i opreme u interijeru, uz maksimalno očuvanje izvorne namjene; mogućnost i obveza zahvata s ciljem uklanjanja kasnijih intervencija kojima su degradirane vrijednosti izvornika (mjerilom, materijalom i oblikovno neprimjerenim dogradnjama i adaptacijama); mogućnost neinvazivnih zahvata u unutrašnjosti zgrade radi prilagodbe suvremenim potrebama korištenja. Nije dopuštena ugradnja i zamjena građevinskih elemenata i materijala koji nisu primjereni povijesnom i spomeničkom karakteru zgrade (PVC ili metalna stolarija, pokrov bitumenskom šindrom i sl.).

U do sada provedenom postupku, na temelju dostavljenog *Elaborata ocjene postojećeg stanja građevinske konstrukcije* ELABORAT OCJENE POSTOJEĆEG STANJA GRAĐEVINSKE KONSTRUKCIJE, broj TD 87/20 iz listopada 2020., kojeg je izradio ovlašteni inženjer građevinarstva Mario Todorić, dipl.ing.građ. sa suradnicima i kojeg je ovjerio Građevinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Fra Andrije Kačića Miošića 26, Zagreb te vizualnog pregleda zgrade od 21.12.2021., ovo je tijelo na zahtjev investitora, u skladu s utvrđenim mjerama zaštite, izdalo konzervatorske smjernice za obnovu zgrade, KLASA: 612-08/21-001/633, URBROJ: 251-14-02/007-22-04, od 14.02.2022.
Budući da je spomenutim *Elaboratom ocjene postojećeg stanja građevinske konstrukcije*, utvrđena nedostatna nosivost postojeće građevinske konstrukcije zgrade na seizmička opterećenja propisane razine (*razina 3*), određene važećim tehničkim propisom za građevinske konstrukcije, zaključeno je kako je potrebno provesti postupak obnove konstrukcije, odnosno cjelovite obnove zgrade u skladu sa Zakonom o obnovi zgrada oštećenih potresom na području Grada Zagreba, Krapinsko-zagorske županije, Zagrebačke županije, Sisačko-moslavačke županije i Karlovačke županije.

Slijedom gore navedenog, u elaboratu *2. MAPA 1 – ARHITEKTONSKI PROJEKT, IDEJNI PROJEKT PREUREĐENJA ZGRADE HZJZ NA LOKACIJI ROCKEFELLEROVA UL. 2, Cjelovita obnova zgrade,* predviđeni su različiti oblici konstruktivnog ojačanja zgrade: uklanjanje obloga i žbuka u unutrašnjosti zgrade i na vanjskim pročeljima u svim zonama s vidljivim oštećenjima, čišćenje sljubnica i injektiranje i šivanje pukotina, ojačanje postojećeg zida GFRP jednosmjernim tkaninama i FRCM (TRM) sustavom na pročeljima te sanacijom krovne konstrukcije. Projektom cjelovite obnove zgrade predviđeni su i zahvati kojima se postiže ispunjenje i drugih temeljnih zahtjeva za građevinu: zaštita od požara i osiguranje pristupačnosti osobama s invaliditetom te obnova i zamjena svih instalacija, stolarije i bravarije, vanjskih i unutrašnjih završnih obloga zidova, izgradnja novog evakuacijskog stubišta i formiranje novog zapadnog ulaza u zgradu, rekonstrukcija prilazne rampe glavnog ulaza, izgradnja dva nova dizala te rekonstrukcija krovišta i zamjena krovnog pokrova. Planirano je

također, uklanjanje spremišta ispod stubišta južnog ulaza u auditorij, izgradnja servisne rampe te uklanjanje nelegalne dogradnje u dijelu južnog pročelja. Zahvatom cjelovite obnove predviđa se i djelomična promjena položaja sadržaja i opreme, u skladu s novim namjenama i prema potrebama korisnika zgrade, odnosno investitora te primjena prihvatljivih rješenja energetske učinkovitosti u korištenju zgrade.

Stoga se, za opisani zahvat *cjelovite obnove zgrade javne namjene (zdravstvena ustanova) Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo na adresi Rockefellerova ulica 2 u Zagrebu, na postojećoj građevnoj čestici k.č.br. 3221 k.o. Centar*, utvrđuju sljedeći posebni uvjeti:

- sukladno utvrđenim mjerama zaštite, predloženim zahvatom cjelovite obnove potrebno je planirati očuvanje, obnovu i prezentaciju izvornih graditeljskih i oblikovnih karakteristika zgrade, u vanjštini i unutrašnjosti i obnovu / prezentaciju pokretnog inventara i namještaja, evidentiranih u elaboratu *KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI ELABORAT, EPIDEMIOLOŠKI INSTITUT, Zgrada Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo u Rockefellerovoj 2 u Zagrebu*. Preinake za suvremene potrebe trebaju se prilagoditi očuvanoj građevnoj strukturi, oblikovnim elementima pročelja i dispoziciji javnih i reprezentativnih prostora zgrade, a tehničko rješenje obnove i pojačanja seizmičke otpornosti potrebno je prilagoditi posebnostima zatečenog konstruktivnog sustava zgrade (prema nalazima istražnih restauratorskih radova zidovi su od pune opeke sa serklažima, nadvojima i nosivim dijelovima stubišta od AB i AB sitnorebričastim stropnim pločama) i stupnju oštećenja postojeće konstrukcije, korištenjem primjerenih materijala za statička ojačanja povijesnih zgrada.
- Predloženo rješenje cjelovite obnove zgrade s konstruktivnom sanacijom i ojačanjem konstrukcije na *razinu 3*, prema dokumentaciji dostavljenoj u privitku zahtjeva, načelno je prihvatljivo uz obvezu poštivanja utvrđenih mjera zaštite te ga je u daljnjoj razradi projekta potrebno dokazati, dimenzionirati i detaljno obrazložiti.
- Prije konstruktivne i cjelovite obnove zgrade, potrebno je predvidjeti postupanje sa zatečenim vrijednim funkcionalnim namještajem i opremom *Hrvatskog higijenskog zavoda,* koji se sačuvao od nastanka zavoda do danas, izrađenog u stilu s početka 1920.-tih godina (*art deco u nastajanju*) te u suradnji sa stručnjacima provesti mjere zaštite namještaja i pojedinačnih predmeta, bilo njihovom zaštitom *in situ* ili evakuacijom. Evakuacija podrazumijeva pripremu predmeta za siguran transport, pakiranje i/ili imobilizaciju te potrebnu preventivnu zaštitu, a sve evakuirane predmete potrebno je privremeno pohraniti u mikroklimatski i sigurnosno primjerenom i prethodno pripremljenom prostoru te osigurati kontinuirano praćenje stanja predmeta.
- U konačnici, potrebno je nakon restauracije predmeta opreme i namještaja, predvidjeti njegovu ponovnu ugradnju i uporabu i/ili odgovarajuću spomeničku prezentaciju (oživljavanjem izvorne ideje o muzejskom prostoru u suterenu ili na drugi način), *naglašavajući važnost vidljivog kontinuiteta ove jedinstvene ustanove, od njenih pionirskih dana, kada je bila model djelovanja modernog zdravstva od globalnog značaja. Gradnja kompleksa na Zelenom brijegu u Zagrebu prvi je plod intezivne suradnje s Rockefellerovom zakladom započete 1924. godine* i realizacije ideja povezanih uz svjetska moderna poimanja preventivne medicine koju je predvodio dr. Andrija Štampar, kako je navedeno u *Konzervatorsko-restauratorskom elaboratu.*
- Prilikom izvedbe radova konstruktivne obnove zgrade, potrebno je od mogućeg oštećenja zaštititi sve dijelove zgrade, opreme i namještaja koji se zadržavaju u unutrašnjosti i na pročeljima.

- Potrebno je, u najvećoj mogućoj mjeri, očuvati intaktnost reprezentativnih dijelova zgrade: ulaznog prostora, hodnika, stubišta te auditorija u južnom dijelu zgrade evidentirane u *Katalogu oblikovnih elemenata pročelja i interijera* iz elaborata *KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKI ELABORAT, EPIDEMIOLOŠKI INSTITUT, Zgrada Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo u Rockefellerovoj 2 u Zagrebu.*
- Izvorna se unutarnja stolarija, obuhvaćena spomenutim elaboratom, zadržava uz potrebnu sanaciju. Na mjestima promijenjenih dimenzija zidarskih otvora u unutrašnjosti zgrade (visina/ širina vratnog krila i visina/širina dovratnika) kao i eventualna nova unutarnja vrata i stolarske stijene, potrebno je oblikovati po uzoru na izvorna vrata i stolarske stijene te ih detaljno prikazati kroz daljnju razradu projekta.
- U reprezentativnom interijeru auditorija nužno je očuvati izvornu prostornu dispoziciju te ga obnoviti restauratorskim postupkom koji uključuje sve izvorne završne obrade zidova, podova, stropova, stolarije i opreme.
- Potrebno je također, predvidjeti cjelovitu obnovu svih pročelja uključujući i sve potrebne konzervatorsko-restauratorske radove; predloženi zahvati trebaju osigurati intaktnost svih očuvanih graditeljsko-obrtničkih elemenata i izvornih obilježja pročelja.
- Budući da se zahvatom cjelovite obnove predviđa unaprjeđenje gospodarenja energijom i očuvanjem topline, planirano je da vanjska stolarija treba zadovoljiti uvjete u skladu s važećim tehničkim propisom. S obzirom na utvrđene kulturno-povijesne vrijednosti predmetne zgrade, moguće je tako postavljeni zahvat ostvariti na način da se očuvaju izvorna vanjska krila prozora ili kod težih oštećenja izrade nova zamjenska krila po uzoru na izvornik, ponavljajući izvorne detalje, materijal i boju, a da se na unutarnja krila vanjske stolarije ugradi izo-stako, na način koji će minimalno izmijeniti izvorne dimenzije drvenog okvira povećanjem u dubinu. U reprezentativnim prostorima zgrade (primarno auditorij i stubište) preporuča se zbog vrijednog interijera zadržati i obnoviti izvornu stolariju s izvornim okovom.
- Prije izrade nove vanjske stolarije potrebno je od strane ovlaštene osobe, provesti ekspertizu i izraditi izvještaj o ispitivanju uzoraka drva zatečenih povijesnih prozora na zgradi, kojom će se utvrditi vrsta drva, profilacije prozorskih okvira i okova, stanje zatečene izvorne stolarije i mogućnosti njene obnove, odnosno zadovoljavanja uvjeta iz gore spomenutog tehničkog propisa.
- Ukoliko se zatečena stolarija ne može unaprijediti na predloženi način, novu vanjsku stolariju potrebno je izraditi u skladu s elaboratom izrađenim od za to ovlaštene osobe, kojim će se utvrditi fizička i tehnička svojstva drva i drugih materijala (okova i sl.) za izradu novih prozora, dimenzije presjeka i profila krila prozora ostakljenih izo-staklom te postupak izrade *djelomičnog faksimila* povijesnih prozora, prilagođenog poslovnim procesima korisnika radnih prostora, uz osiguranje kontinuiranog nadzora u odabiru drva i primijenjenih tehničkih rješenja u izradi i ugradnji novih prozora. Dopuštena odstupanja od izvornih dimenzija krila odnose se na povećanje dubine profila kako bi se omogućila ugradnja potrebnog ostakljenja te zadržao izvorni izgled prozora i pročelja. Prije izrade vanjske stolarije potrebno je za sve tipove prozora i vrata izraditi radioničke nacrte i probne uzorke uz prethodno odobrenje ovog tijela.
- Glavna ulazna vrata u zgradu se zadržavaju i obnavljaju restauratorskim postupkom ili se izrađuju nova po uzoru na izvorna vrata.
- Planirani zahvati u krovištu trebaju osigurati intaktnost izvornog tehničkog rješenja drvene konstrukcije i gabarita krova. Na krovnim plohama sve oblikovne elemente potrebno je izvesti u materijalu, detaljima i završnoj obradi prema izvornom stanju, dok

novi elementi oblikovanjem moraju korespondirati sa zatečenim obilježjima krova. Odobrava se zamjena pokrova i dotrajale drvene građe te uklanjanje degradirajućih elemenata krovnih kućica i zamjena ležećim krovnim prozorima.
- Nove instalacije treba planirati paralelno s građevinskim zahvatom ojačanja kako bi se izbjeglo naknadno probijanje otvora te ih prilagoditi zatečenoj strukturi i povijesnom interijeru. Instalacije je potrebno, gdje god je to moguće, planirati podžbukno između nosivog zida i obloge zida u interijeru, a trase na pozicijama koje neće oštetiti izvorne elemente i vizualno narušiti integritet prostora.

Projektnom dokumentacijom potrebno je:
- prikazati sve promjene i zahvate na zidovima koji su obuhvaćeni konstruktivnom sanacijom i ojačanjem
- predvidjeti obnovu ulaznog prostora, ulaznog stubišta i glavnog stubišta zgrade, uključujući sve njegove dijelove (kamen, rukohvati, profilacije i dr.) te restauratorske radove obnove i vraćanja u izvorno oblikovanje, što uključuje i demontažu zatvorenog prostora podesta glavnog stubišta na 2. katu.
- u grafičkim prikazima definirati položaj protupožarne bravarije pri čemu je nužno očuvati postojeću izvornu stolariju, a protupožarna vrata smjestiti na drugim pozicijama te materijalom i izgledom prilagoditi povijesnom prostoru
- definirati položaj spuštenih stropova i njihovu visinu pri čemu spušteni stropovi nisu prihvatljivi u reprezentativnim dijelovima zgrade
- u grafičkom dijelu arhitektonskog projekta ucrtati pozicije vidljive instalacijske opreme i uređaja tehničkog sustava zgrade (elektroormari, bojleri, hidranti, grijaća tijela, rashladni uređaji, elementi vatrodojave, revizijska okna i dr.)
- projektom obuhvatiti i radove krajobraznog uređenja okoliša zgrade budući se zahvati (prilazne rampe i vanjska stubišta) planiraju i izvan gabarita zgrade.

U procesu cjelovite obnove zgrade, prije početka radova potrebno je izraditi zakonom propisanu projektno-tehničku dokumentaciju za cjelovitu obnovu zgrade i dostaviti ga ovom tijelu na suglasnost, kako bi se mogla utvrditi usklađenost projektne dokumentacije s izdanim posebnim uvjetima te provoditi konzervatorski nadzor pri izvođenju radova.
Projekt obnove zgrade za cjelovitu obnovu zgrade kojim se zgrada dovodi u stanje potpune građevinske uporabljivosti do razine koju zahtijevaju pravila struke (uključivo i konzervatorske struke), treba biti izrađen sukladno utvrđenim posebnim uvjetima i sadržavati sljedeće cjeline:
- arhitektonski projekt s troškovnikom svih građevinsko-obrtničkih i restauratorskih radova za zahvate u interijeru i pročeljima, s karakterističnim detaljima
- građevinski projekt s pripadajućom arhitektonskom mapom i s detaljnim obrazloženjem projektiranog načina konstruktivne sanacije i utjecaja istog na cjelovitu strukturu zgrade, a u grafičkom dijelu prikazati karakteristične detalje konstrukcije
- projekte instalacija s opisima i detaljima izvedbe.

Za planirane radove rekonstrukcije i druge radove koji nisu obuhvaćeni Zakonom o obnovi zgrada oštećenih potresom na području Grada Zagreba, Krapinsko-zagorske županije, Zagrebačke županije, Sisačko-moslavačke županije i Karlovačke županije potrebno je putem nadležnog upravnog tijela za graditeljstvo ishoditi odgovarajuće dozvole/potvrde.
Izdavanje posebnih uvjeta ovog Zavoda ne znači da je utvrđeno da su za izradu Projekta obnove za cjelovitu obnovu zgrade, ispunjeni i drugi uvjeti propisani drugim posebnim propisima, već da je predloženi zahvat u skladu s utvrđenim mjerama zaštite kulturnog dobra sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

Izvođač radova dužan je osigurati osobu za izvođenje konzervatorsko-restauratorskih radova sukladno odredbama Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.
Izradivač tehničke dokumentacije – projektant mora imati dopuštenje za izradu projekta za radove na nepokretnom kulturnom dobru, sukladno odredbama Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine 98/18).

S poštovanjem,

PROČELNICA
mr.sc. Lana Križaj

Dostaviti:
1. Naslovu
   Veza: KLASA: 350-05/23-40/000030
2. Siniša Rajačić
   10000 Zagreb, Supilova 7A
3. Evidencija
4. Pismohrana, ovdje

Bilješka:

U Posebnim uvjetima Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode ostalo je jedino da se odgovori na pitanje gdje ugraditi ili pohraniti izvornu opremu i namještaj nakon restauracije. Prema izvornom projektu u suterenu »auditorije« (=amfiteatra) trebao se nalaziti ´muzej do kojega se silazilo spiralnim stepenicama iz prizemlja auditorija. Slijedom današnjeg funkcioniranja čitave zgrade, smatramo da bi se najpodesniji prostor za doličnu prezentaciju najvrjednijih primjeraka namještaja mogao naći u desnom bočnom krilu drugoga kata. Tu bi se mogao oblikovati reprezentativni prostor za sastanke, manje formalne prijeme i sl., gdje bi gosti uprave i osoblja mogli shvatiti povijesnu i današnju važnost ove institucije. Dakle, možda ne bi to trebao biti muzej u pravom smislu riječi. Uostalom vjerujemo da će *Hrvatski muzej medicine i farmacije*, utemeljen 2014., uskoro konačno otvoriti svoja vrata u Gundulićevoj ulici. Prije bismo pomišljali na jednu manju postavu, striktno vezanu uz Epidemiološki zavod, poput sažetka lijepe izložbe koju je svojedobno priredila Mirna Zebec sa suradnicima o 70 godina rada na promicanju zdravlja hrvatskog puka.

ROCKEFELLEROVA 2
prizemlje

m 1 5

čuvanje postojećih zidova

rekonstrukcija izvornog oblikovanja

slobodno oblikovanje

preoblikovanje

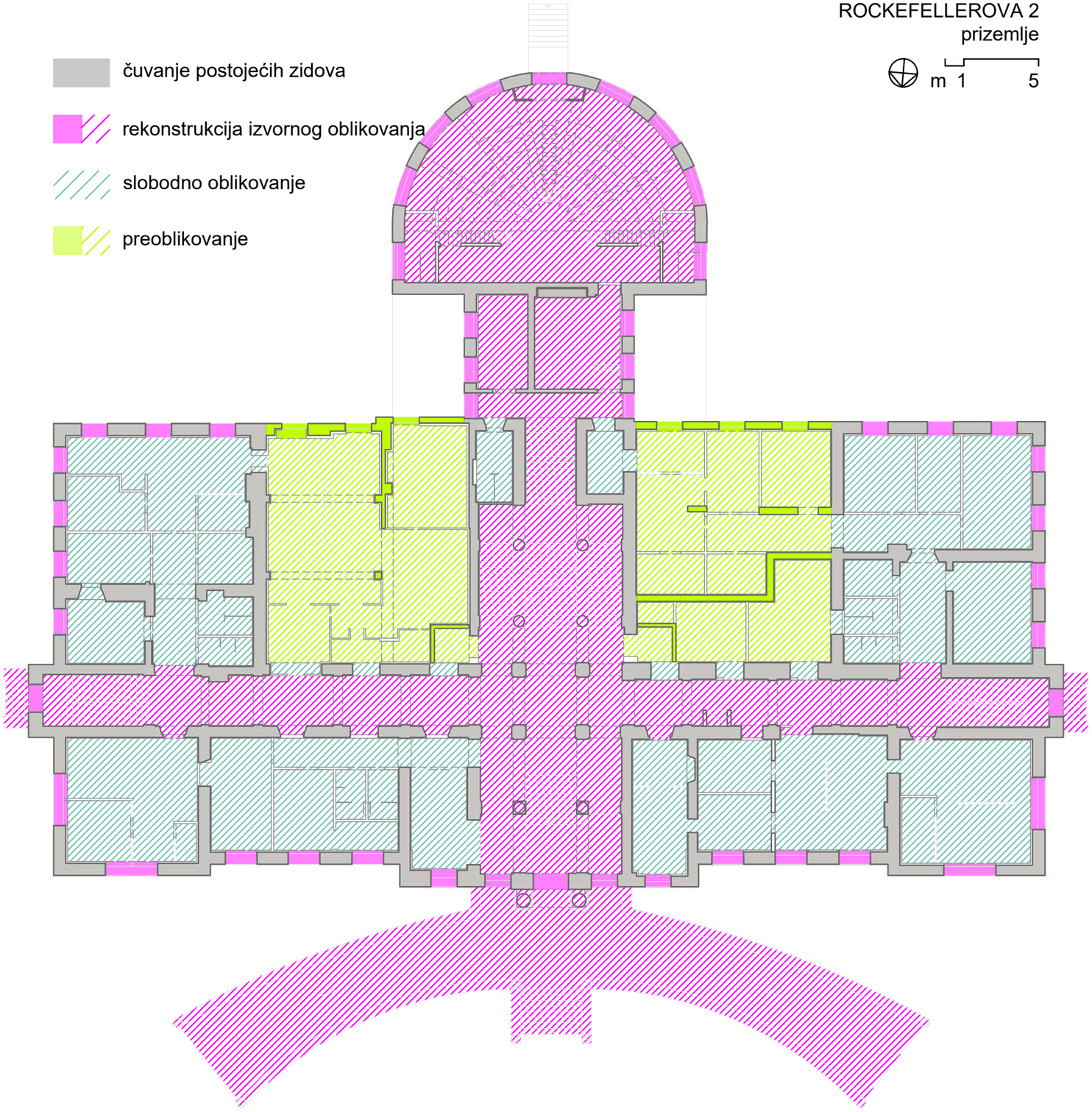

ROCKEFELLEROVA 2
prvi kat

m 1 5

čuvanje postojećih zidova

rekonstrukcija izvornog oblikovanja

slobodno oblikovanje

preoblikovanje

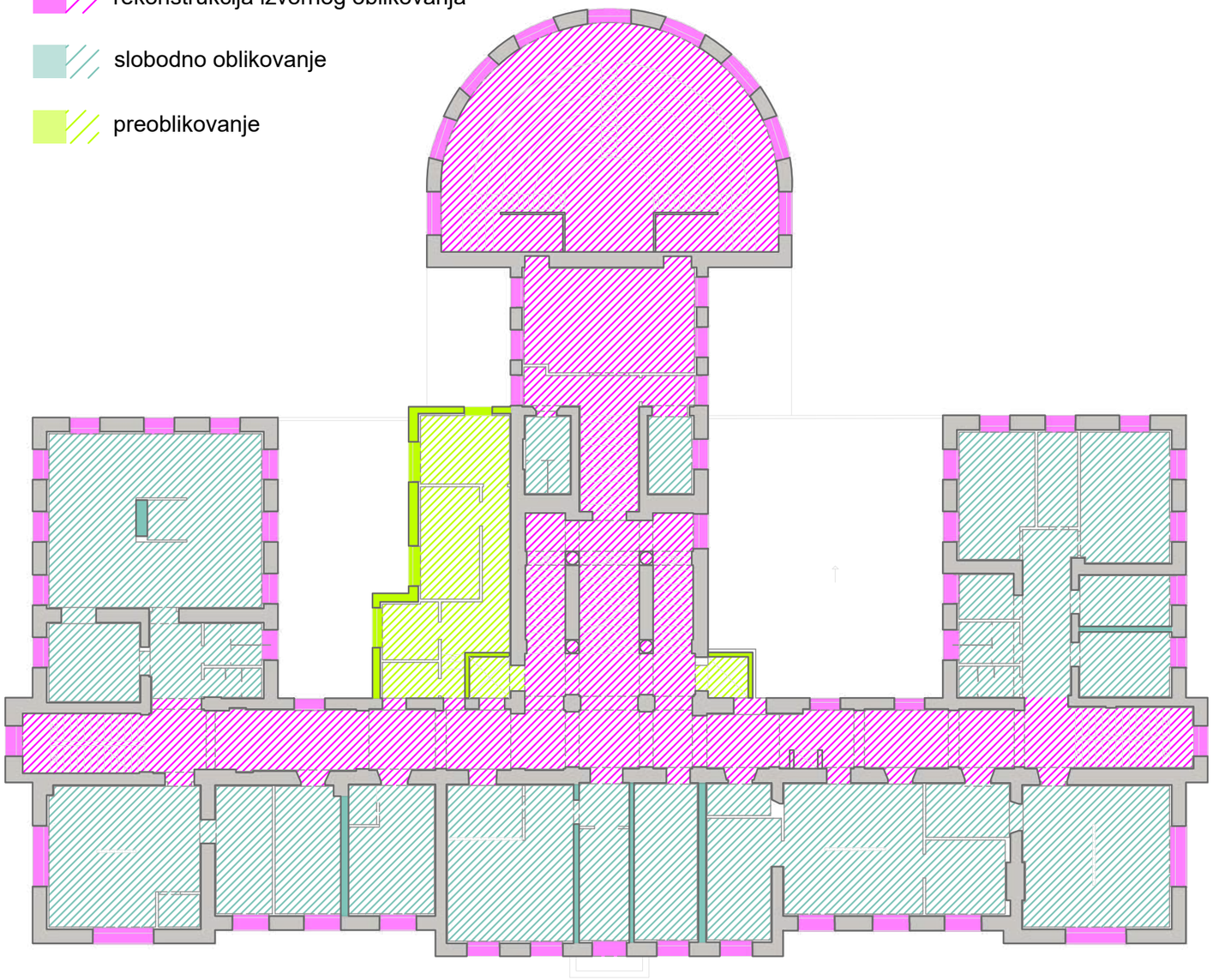

ROCKEFELLEROVA 2
drugi kat

m 1 5

čuvanje postojećih zidova

rekonstrukcija izvornog oblikovanja

slobodno oblikovanje

preoblikovanje

rekonstrukcija izvornog oblikovanja (muzej)

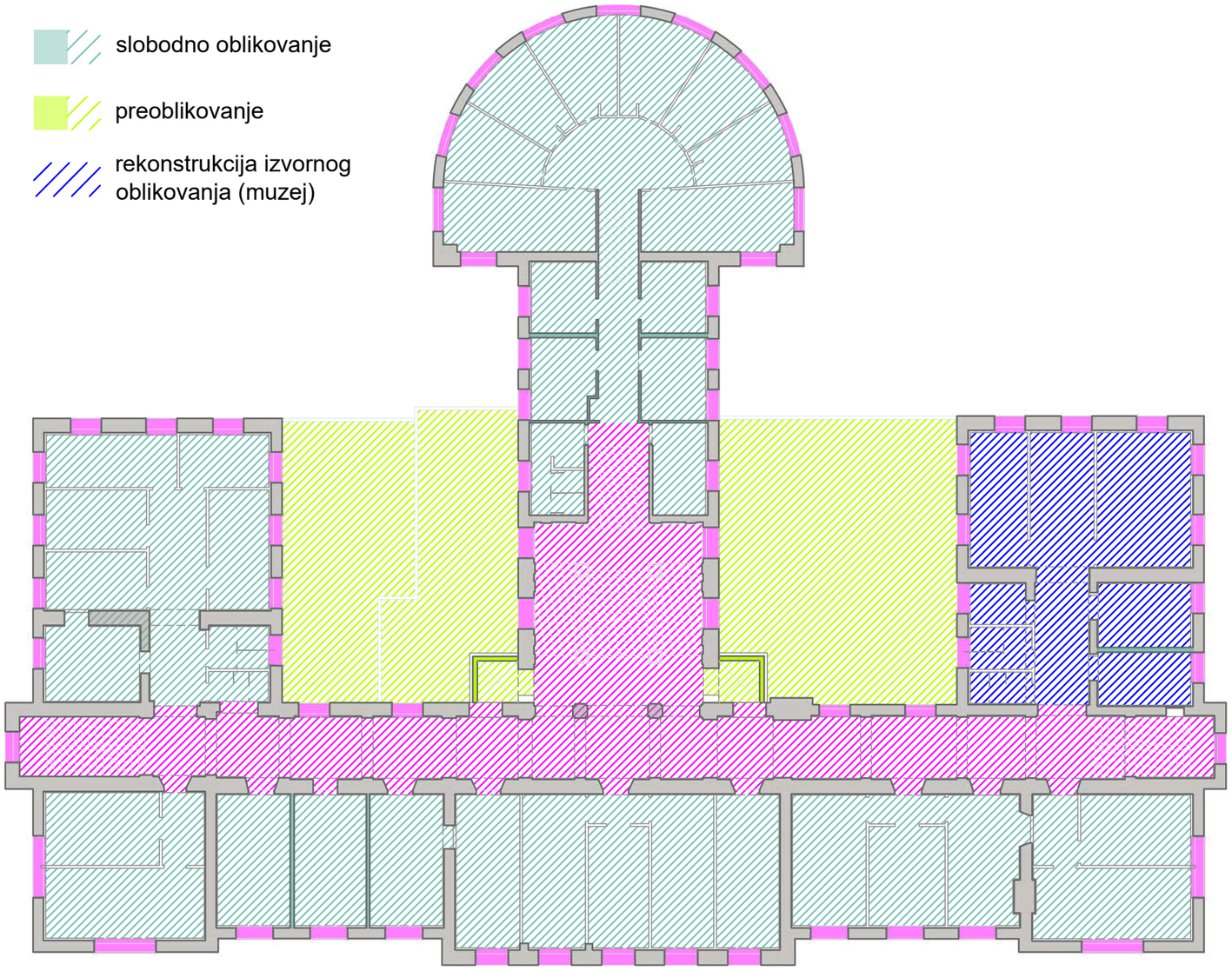

X.

IZVORI I LITERATURA

X.1. Izvori

HR-HDA-517. Higijenski zavod sa školom narodnog zdravlja s ukupno tri kutije spisa, među kojima su obuhvaćeni i spisi o gradnji Epidemiološkog zavoda u Zagrebu iz godine 1927. (kutija br. 2).

HR-HDA-135. Inspektorat Ministarstva narodnog zdravlja kraljevine SHS u Zagrebu (1924.–1928.). Kutija 15 (spisi 19218/24 i 20086/24), kutija 24 (6581/25), kutija 32 (21043/25), kutija 46 (2285/25), kutija 71 (25557/26), kutija 84 (5238/27) i kutija 88 (6979/27).

HR-HDA-130. Ministarstvo građevina Kraljevine SHS. Građevinska direkcija u Zagrebu (1920.–1929.). U kutiji br. 53, nalazi se dokumentacija o gradnji zgrade Epidemiološkog zavoda (1924.–1927.) s nacrtima za gradnju zgrade i ostalom pripadnom dokumentacijom (troškovnici, ponude građevinskih poduzeća, ugovori s izvođačima radova) te predmet vezan uz gradnju staja Epidemiološkog zavoda u Zagrebu (kutija br. 54).

Sačuvan je i album Škole koji se čuva u Središnjem fotolaboratoriju HDA:

album: fotografije A. Š., zgrade Škole, zaposlenih u Školi i Higijenskom zavodu, interijeri Škole, A. Š. sa suradnicima, zaposlenici ispred Škole, radne prostorije Škole, laboratorij s prikazima pokusa na životinjama, pakiranje proizvoda Zavoda, razne aktivnosti Škole i Zavoda izvan Zagreba (cijepljenje djece, podizanje lječilišta – npr. za sušicu u Novom Marofu – s tlocrtom zgrada, tlocrti seoske bolnice i nacrt cisterne, shema seoskog gnojišta), razni propagandni plakati te iskaz o radu Odsjeka za propagandu higijene 1930., tiskara i filmski odjel za propagandu, razne edukativne izložbe, razna predavanja i obuka mladeži, obučavanje djevojaka, slobodne aktivnosti i kulturno-umjetnički rad omladine. Osim fotografija album sadrži jednu zemljopisnu kartu Kraljevine Jugoslavije, jednu brošuru s kartom »Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca – administrativna podela na 33 oblasti«, dvije tabele s brojem stanovništva i dvije karte (s ucrtanim socijalno-medicinskim ustanovama na teritoriju Kraljevine SHS prije Prvoga svjetskog rata i 1925.), tri tiskana lista (shema Higijenskog zavoda sa Školom sa svojim odjeljenjima i odsjecima, isto na engleskom, francuskom i njemačkom jeziku; Ministarstvo narodnog zdravlja – Centralni higijenski zavod Beograd sa domovima zdravlja, dispanzerima, oporavilištima i drugim ustanovama).

HR-HDA-831. Andrija Štampar.

HR-HDA-141. Zagrebačka oblast.

HR-HDA-517. Higijenski zavod sa Školom narodnog zdravlja.

HR-HDA-259. Redarstvena oblast za grad Zagreb.

HR-HDA-1684. Zbirka razglednica.

U pokušaju da doznamo nešto o izvornim projektima i tijeku gradnje »Žute zgrade« (Škola narodnog zdravlja) na Rockefellerovoj 4, dodatno smo obavili uvid u fondove: **HR-HDA-148**. Savska Banovina. Tehničko odjeljenje – V (1929.–1939.), **HR-HDA-164**. Banovina Hrvatska. Odjel za tehničke radove – VIII (1939.–1941.), te **HR-HDA-219**. Ministarstvo prometa i javnih radova. Glavno ravnateljstvo za javne radove NDH (1941.–1945.) – nažalost, bez rezultata. Pronađeno je, međutim, gradivo vezano za ostale objekte smještene na Zelenom Brijegu, primjerice za konjušnice, u i prostorije za liječenje.[46]

X.2. Literatura

ARSENJEV, ALEKSEJ, Biografski imenik ruskih emigranata, u: *Ruska emigracija u srpskoj kulturi XX veka*, II (1994.), 228

BARIŠIĆ MARENIĆ, ZRINKA, Sklop Veterinarskog fakulteta arhitekta Zvonimira Vrkljana. Antologijski primjer u kontekstu izgradnje modernoga Zagrebačkog sveučilišta, u: *Prostor*, 12, 2(28) (2004.), 167–178

BELAMARIĆ, JOSIP, Institute of Epidemiology and Bacteriology on Zeleni Brijeg, Zagreb by Architect Vasily Mikhailovich Androsov, u: *Prostor*, 31, 1(65) (2023.), 16–27

BJAŽIĆ KLARIN, TAMARA, »*Za novi, ljepši Zagreb!« – arhitektonski i urbanistički natječaji međuratnog Zagreba, 1918.–1941.*, Zagreb, 2020., kat 005

BOROVNJAK, ĐURĐIJA, Prilozi proučavanju opusa arhitekte Vasilija Mihajloviča Androsova, Dva nerealizovana projekta međuratnog perioda na prostoru Kosova i Metohije, u: *Arhiv, časopis Arhiva Jugoslavije*, XV, 1–2 (2014.), 207–211

BUNIĆ, BRANKO, Ivan Moravec: in memoriam, u: *Čovjek i prostor*, 21 (1974.)

CHEN, C. C., *Medicine in Rural China*, Berkeley, 1989.

ČAVLOVIĆ, MELITA, Zadruga „Arhitekt« u Zagrebu. Pitanje slobode projektantskog djelovanja 1950-ih, u: *Prostor*, 25, 2(54) (2017.), 288–305

ČORAK, ŽELJKA, Odlomci o genezi modernizma, u: *Arhitektura*, 30, 156–157 (1976.), 55–64

ČORAK, ŽELJKA, *U funkciji znaka: Drago Ibler i hrvatska arhitektura između dva rata*, Zagreb, 1981.

DAMJANOVIĆ, DRAGAN, Arhitekt Marko Vidaković (1890.–1976.), u: *Letopis Srpskog društva Prosveta* (2013.), 340–363

DRLJEVIĆ, MARIJA, Istorija i arhitektura Pošte 1 u Beogradu, u: *Zbornik za likovne umetnosti Matice srpske*, 37, (ur.) Aleksandar Kadijević, Novi Sad, 2009., 277–296

DUGAC, ŽELJKO, *Protiv bolesti i neznanja. Rockefellerova fondacija u međuratnoj Jugoslaviji*, Zagreb, 2005.

DUGAC, ŽELJKO, Like yeast in fermentation: public health in interwar Yugoslavia, u: (ur.) Christian Promitzer, Sevasti Trubeta, Marius Turda, *Hygiene, Health and Eugenics in Southeastern Europe to 1945*, Budapest, New York, 2010., 193–232

GLASER, MILAN, Socijalno osiguranje u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, u: (ur.) Marko Bauer i Milan Glaser, *Središnji ured za osiguranje radnika u Zagrebu: 1922. – 1926.*, SUZOR, Zagreb, 1928., 5–21

GRMEK, MIRKO DRAŽEN, O životu i djelima Andrije Štampara, u: *Zdravstvene novine*, 11, 1 (1958.), 57–67

GRMEK, MIRKO DRAŽEN, *U borbi za narodno zdravlje: Izabrani članci Andrije Štampara*, Zagreb, 1966. Škola narodnog zdravlja »Andrija Štampar«, Medicinski fakultet u Zagrebu, 1966.

IGOE, MICHAEL, Devex Newswire: Ford, Rockefeller, and a History of Eugenics, *Devex*, 4. listopada 2021. https://www.devex.com/news/devex-newswire-ford-rockefeller-and-a-history-of-eugenics-101763

46 I ovom prigodom zahvaljujemo kolegicama iz Hrvatskog državnog arhiva, nadasve načelnici Diani Mikšić i arhivistici Ivani Marinović na brzoj spremnosti da nam izlože ovu građu.

JAKŠIĆ, NATAŠA, *Arhitektonski opus Jurja Denzlera tridesetih godina dvadesetog stoljeća*, doktorska disertacija, Arhitektonski fakultet, Zagreb, 2007.

KADIJEVIĆ, ALEKSANDAR, Arhitekti emigranti iz Rusije i hrvatska arhitektura 20. stoljeća, u: *Prostor*, 25, 2(54) (2017.), 358–371

KADIJEVIĆ, ALEKSANDAR, Djelatnost ruskih emigranata u Hrvatskoj i Jugoslaviji (1920.–1980.), u: *Prostor*, 26, 2(56) (2018.), 308–319

KADIJEVIĆ, ALEKSANDAR, Doprinos ruskih neimara-emigranata srpskoj arhitekturi između dva svetska rata, u: (ur.) Zoran Branković, *Rusi bez Rusije, srpski rusi*, Beograd, 1994., 244–254

KADIJEVIĆ, ALEKSANDAR: Crkve arhitekte Vasilija Androsova u Leskovcu i okolini, u: *Leskovački zbornik*, XXXV (1995.), 75–79

KISIĆ, DUBRAVKA, *Škola narodnog zdravlja »Andrija Štampar« 1926.–1939.: arhitektura i sanitarna tehnika u službi napretka*, Zagreb, 2014.

KRLEŽA, MIROSLAV, Slučaj arhitekta Iblera, u: *Književna republika*, 2, 4 (1924.), 170–173

KUHAR, MARTIN, *Eugenika u hrvatskoj medicini i njezin utjecaj na javnost u razdoblju od 1859. do 1945.*, doktorska disertacija, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2015.

MACFADYEN, DAVID, *The genealogy of WHO and UNICEF and the intersecting careers of Melville Mackenzie (1889–1972) and Ludwik Rajchman (1881–1965)*, doktorska disertacija, University of Glasgow, 2014.

MIHAJLOV, SAŠA – MIŠIĆ, BILJANA, Palata glavne pošte u Beogradu, u: *Nasleđe*, 9 (2008.), 239–264

MIRNIK, IVAN, Obitelj Alexander ili kratka kronika izbrisanog vremena, u: *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, 28 (1995.), 96–127

MUTNJAKOVIĆ, ANDRIJA, *Arhitekt Josip Pičman*, Zagreb, 1997.

ODAK, TOMISLAV, *Hrvatska arhitektura dvadesetog stoljeća: neostvareni projekti*, Zagreb, 2006.

PAGE, BENJAMIN B., The Rockefeller Foundation and Central Europe: A Consideration, u: *Minerva*, 40 (2002.), 265–287

PRAUSNITZ, CARL, *The Teaching of Preventive Medicine in Europe*, London, 1933., 121–140

PREMERL, TOMISLAV, *Hrvatska moderna arhitektura između dva rata: nova tradicija*, Zagreb, 1990.

Škola narodnog zdravlja »Andrija Štampar«: desetljeće obnove 1997.-2007., Zagreb, 2007.

ŠTAMPAR, ANDRIJA, *Socijalna medicina*, sv. 1, Zagreb, 1925. Sastavio A. Š. uz suradnju jugoslovenskih socijalnih lekara, Zagreb: Institut za socijalnu medicinu**,** 1925.

ŠTAMPAR, ANDRIJA, *Pet godina socijalno-medicinskog rada u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca 1920–1925.*, Zagreb, 1926.

ŠTAMPAR, ANDRIJA, Rokfelerova fondacija, *Politika*, 25 (1928.), br. 7365, 8

ŠTAMPAR, ANDRIJA, *Deset godina unapređivanja narodnog zdravlja*, Zagreb, 1934.

ŠTAMPAR, ANDRIJA, *Zdravlje i društvo*, Zagreb, 1939.

ŠTAMPAR, ANDRIJA, *Dnevnik s putovanja 1931.-1938.*, (ur.) Željko Dugac, Marko Pećina, Zagreb, 2008. HAZU: Škola narodnog zdravlja »Andrija Štampar«: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: Srednja Europa, Zagreb, 2008.

TOMAŠIĆ, IVAN, Graditeljstvo i građevni materijali Tkalčićeve ulice, u: *Klesarstvo i graditeljstvo*, 1–2 (2003.), 24–29

TOŠEVA, SNEŽANA, Kapitalna dela ruskih arhitekata u Beogradu, u: *Ruska emigracija u srpskoj kulturi XX veka*, I (1994.), 305–306

TOŠEVA, SNEŽANA, Organizacija i rad Arhitektonskog odeljenja Ministarstva građevina u periodu između dva svetska rata, u: *Nasleđe*, II (1999.), 171–181

TOŠEVA, SNEŽANA, *Arhitektonsko odeljenje Ministarstva građevina Kraljevine Jugoslavije i njegov uticaj na razvoj graditeljstva u Srbiji između dva svetska rata*, doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu, 2012.

TOŠEVA, SNEŽANA, *Graditeljstvo u službi države: delatnost i ostvarenja Arhitektonskog odeljenja Ministarstva građevina u srpskoj arhitekturi 1918-1941*, Beograd, 2018.

VIDAKOVIĆ, MARKO, *Referat o mojim životnim radovima*, Zagreb, 1971.

WEINTRAUB, LIA, *The Link between the Rockefeller Foundation and Racial Hygiene in Nazi Germany*, Tufts Digital Library, 2012.

YEOMANS, RORY, Fighting the White Plague: Demography and Abortion in the Independent State of Croatia, u: (ur.) Christian Promitzer, Sevasti Trubeta, Marius Turda, *Hygiene, Health and Eugenics in Southeastern Europe to 1945*, Budapest, New York, 2010., 385–426

ZEBEC, MIRNA et al., *70 godina rada na promicanju zdravlja hrvatskog puka*, Zagreb: Škola narodnog zdravlja »Andrija Štampar« Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 1997.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE I MEDIJA

UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE
Klasa: UP/I-612-08/22-03/0148
Urbroj: 532-05-01-01-01/6-22-3
Zagreb, 21. listopada 2022.

Ministarstvo kulture i medija, OIB: 37836302645, rješavajući o zahtjevu Ivane Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba, OIB: 44422476568, na temelju članka 100. stavka 1. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih (Narodne novine broj 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20, 117/21, 114/2022) i temeljem članka 11. stavka 1. Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (Narodne novine broj 98/18), u postupku izdavanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, na prijedlog Stručnog povjerenstva za utvrđivanje uvjeta za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, donosi

R J E Š E N J E

1. Utvrđuje se da je **Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba,** stručno osposobljena za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara iz **članka 2. stavka 1. točaka 5., 6. i 7.** Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i to za **izradu konzervatorskih elaborata za nepokretno kulturno dobro, arhitektonskog snimka postojećeg stanja nepokretnog kulturnog dobra i idejnog, glavnog i izvedbenog projekta za radove na nepokretnom kulturnom dobru** te joj se izdaje dopuštenje za obavljanje navedenih poslova.

2. Osoba iz točke 1. ovoga Rješenja dužna je o svakoj promjeni glede ispunjenja propisanih uvjeta za obavljanje poslova iz točke 1. ovoga Rješenja, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture i medija u roku od 8 dana od nastale promjene.

3. Rješenjem Klasa: UP/I-612-08/02-01-1243, Urbroj: 532-10-1/16-02-05 od 30. prosinca 2002. godine, Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba, upisana je u Upisnik specijaliziranih pravnih i fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara pod rednim brojem **193**.

O b r a z l o ž e n j e

Ivana Haničar Buljan, dipl. ing. arh. iz Zagreba podnijela je zahtjev za izdavanje novog dopuštenja za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, sukladno Pravilniku o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

Zahtjevu su priložene preslike diplome Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu od 17. lipnja 1996. i rješenja Hrvatske komore arhitekata od 30. rujna 2022. kojim se ukida rješenje kojim je određeno mirovanje članstva te se ponovno uspostavljaju prava i obveze stečene upisom u Imenik ovlaštenih arhitekata pod rednim brojem 2250. Priložen je i popis poslova obavljenih na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara te Izjava o poduzimanju potrebnih mjera sukladno članku 7. Pravilnika.

Stručno povjerenstvo je na temelju priložene dokumentacije te uvidom u Rješenje Klasa: UP/I-612-08/18-03/0274, Urbroj: 532-04-01-01-01/6-18-6 od 6. srpnja 2018., utvrdilo da sukladno članku 11. stavku 1. navedenog Pravilnika, postoje propisani uvjeti za obavljanje poslova iz članka 2. stavka 1. točaka 5., 6. i 7. Pravilnika: izrada konzervatorskih elaborata za nepokretno kulturno dobro, arhitektonskog snimka postojećeg stanja nepokretnog kulturnog dobra te idejnog, glavnog i izvedbenog projekta za radove na nepokretnom kulturnom dobru.

Fizička osoba kojoj je Ministarstvo kulture i medija izdalo dopuštenje, sukladno točki 1. ovoga Rješenja, dužna je poslove zaštite i očuvanja kulturnog dobra obavljati sukladno Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i propisima donesenim na temelju toga Zakona, sukladno članku 13. stavku 1. citiranog Pravilnika.

Fizička osoba kojoj je Ministarstvo kulture i medija izdalo dopuštenje, sukladno točki 1. ovoga Rješenja, dužna je o svakoj promjeni glede ispunjavanja uvjeta propisanih citiranim Pravilnikom i drugih podataka vezanih uz njezino poslovanje, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture i medija u roku od osam dana od nastanka promjene radi unošenja izmjena u Upisnik, sukladno članku 12. stavku 1. citiranog Pravilnika.

Iz gore navedenih razloga riješeno je kao u izreci ovoga Rješenja.

Uputa o pravnom lijeku:

Protiv ovog Rješenja nije dopuštena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor tužbom nadležnom Upravnom sudu. Tužba se podnosi u roku od 30 dana od dana dostave ovog rješenja. Tužba se predaje nadležnom Upravnom sudu neposredno u pisanom obliku, usmeno na zapisnik ili se šalje poštom. Uz tužbu se dostavlja izvornik ili preslika ovoga Rješenja za Upravni sud, prijepis tužbe i priloga za tuženika, a ako ih ima i za svaku zainteresiranu osobu.

RAVNATELJ

REPUBLIKA HRVATSKA – MINISTARSTVO KULTURE I MEDIJA – ZAGREB

Tomislav Petrinec, dipl. ing. arh.

Dostavlja se:

1. Ivana Haničar Buljan, d.i.a., Tihomila Vidošića 2, 10000 Zagreb (s povratnicom)
2. Konzervatorski odjeli Ministarstva kulture i medija, svi
3. Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu
4. Upisnik fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, ovdje
5. Spis predmeta, ovdje

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE

Klasa: UP/I-612-08/16-03/0293
Urbroj: 532-04-01-02-01/3-17-5
Zagreb, 8. rujna 2017.

Ministarstvo kulture rješavajući o zahtjevu Mirte Krizman iz Zagreba, Karašička 6/1, na temelju članka 100. stavka 1. i 3. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("Narodne novine", br. 69/99, 151/03, 157/03, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13 i 152/14) i članka 11. stavka 1. Pravilnika o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("Narodne novine", br. 74/03, 44/10), u postupku izdavanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, na prijedlog Stručnog povjerenstva za utvrđivanje uvjeta za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, donosi

RJEŠENJE

1. Dopušta se **Mirti Krizman iz Zagreba, Karašička 6/1**, obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara iz **članka 2. stavka 1. toč. 4. i 6.** Pravilnika o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, i to **izradu prijedloga restauratorsko-konzervatorskih zahvata i izvođenje restauratorsko-konzervatorskih radova na štuku.**

2. Utvrđuje se da Mirta Krizman iz Zagreba, Karašička 6/1, ispunjava sve uvjete propisane citiranim Pravilnikom za obavljanje poslova iz toč 1. izreke ovoga rješenja.
Mirta Krizman iz Zagreba, Karašička 6/1, dužna je o svakoj promjeni glede ispunjenja propisanih uvjeta za obavljanje poslova iz toč. 1. izreke ovoga rješenja, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od 8 dana od nastale promjene.

3. Ovo dopuštenje daje se na vrijeme od pet godina.

4. Rješenjem Klasa:UP/I-612-08/12-03/0213, Urbroj:532-04-02-1/5-12-2, Mirta Krizman iz Zagreba, Karašička 6/1 upisana je u Upisnik specijaliziranih pravnih i fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara pod rednim brojem **1891.**

Obrazloženje

Mirta Krizman iz Zagreba, Karašička 6/1 podnijela je Ministarstvu kulture zahtjev za produljenje dopuštenja za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara iz članka 2. stavka 1. toč. 4. i 6. Pravilnika o uvjetima za fizičke i pravne osobe radi dobivanja dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

Navedenom zahtjevu su priloženi preslika Uvjerenja za temeljno stručno zvanje konzervator-restaurator za užu specijalnost štuko, Popis kulturnih dobara i poslova na kojima je podnositeljica zahtjeva radila, Opis tehničke opremljenosti te Izjava o poduzimanju potrebnih mjera iz članka 7. uvodno cit. Pravilnika.

U provedenom postupku utvrđivanja uvjeta za obavljanje poslova zaštite i očuvanja kulturnih dobara, Stručno povjerenstvo Ministarstva kulture za utvrđivanje uvjeta za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara zatražilo je stručno mišljenje Konzervatorskog odjela u Zagrebu, Konzervatorskog odjela u Bjelovaru i Konzervatorskog odjela u Sisku.

Stručno povjerenstvo je na temelju priložene dokumentacije, sukladno članku 10. stavku 4. Pravilnika, utvrdilo da postoje svi propisani uvjeti za obavljanje poslova iz članka 2. stavka 1. toč.. 4. i 6. Pravilnika, te je stoga podnijelo prijedlog da se donese rješenje kojim se dopušta podnositelju zahtjeva obavljanje gore navedenih poslova.

Prema odredbi članka 12. uvodno cit. Pravilnika ovo dopuštenje se daje na vrijeme od pet godina, a podnositeljici zahtjeva kojoj je ono izdano može šest mjeseci prije isteka važenja dopuštenja Ministarstvu kulture podnijeti zahtjev za njegovo produljenje.

Podnositeljica zahtjeva kojoj je izdano dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara dužna je o svakoj promjeni glede ispunjenja Pravilnikom propisanih uvjeta, pisano obavijestiti Ministarstvo kulture u roku od 8 dana od nastale promjene, sukladno članku 13. stavku 1. Pravilnika.

Sukladno članku 100. stavku 3. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i članku 11. stavku 3. Pravilnika po pravomoćnosti ovoga rješenja, izvršit će se upis podnositelja zahtjeva u Upisnik specijaliziranih pravnih i fizičkih osoba koje imaju dopuštenje za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, u kojem će se evidentirati da je dobio dopuštenje za obavljanje poslova iz toč. 1. izreke ovoga rješenja.

Iz gore navedenog riješeno je kao u izreci.

Uputa o pravnom lijeku:
Protiv ovoga Rješenja može se izjaviti žalba Povjerenstvu za žalbe pri Ministarstvu kulture u roku 15 dana od dana primitka Rješenja. Žalba se predaje ovom tijelu neposredno ili šalje poštom preporučeno, a može se izjaviti i u zapisnik.

POMOĆNIK MINISTRICE

Republika Hrvatska
Ministarstvo kulture

Davor Trupković d.i.a.

ISBN 978-953-373-019-6